

banka ve
ekonomik
yorumlar
Aylık Dergi

banka ve ekonomik yorumlar

ONİKİ
SAYININ
İÇİNDEKİLER

1986

AYLIK DERGİ

*AÇIKLAMA : «Yazarların Soyadlarının Alfabetik Sıra-
sına Göre Yazılar» ve «Ekonomik Göstergeler» bölüm-
lerinde, satır sonlarında yer alan rakamlardan birincisi
Dergi sayısını, ikincisi ise sayfa numarasını gösterir.*

YAZARLARIN SOYADLARININ ALFABETİK SIRASINA GÖRE YAZILAR

AKGÜÇ, Dr. Öztin

Dışsattım Finansmanında Bir Yöntem : «Forfaiting»	1 : 35
1985 Yılında Bankalar, Mevduat ve Krediler	7 : 27
500 Büyük Banka	8 : 27

AKMEN, Üstün

İhracatın Geliştirilmesi ve Çarelerinden Biri	4 : 49
---	--------

AKTAN, Coşkun Can

Üçüncü Petrol Şoku ve Disenflasyon	5 : 49
Bütçe Dışı Fonlar	10 : 51

BAŞBUĞ, Faik Y.

İlk Şeffaf Banka Bilançoları	7 : 59
------------------------------	--------

BOLAT, Ömer

1970'den Günümüze Kadar Uluslararası Para Sisteminde Meydana Gelen Gelişmeler	1 : 51
Uluslararası Ticarete Çok Tarafli Koruma Mekanizması	3 : 33
Uluslararası Para Sisteminde İstikrar Dönemine Geçiş Belirtileri	8 : 39
AET'nin «Ortak Dış Ticaret Politikası»nin Uygulanması	11 : 45

CANSEN, Ege

Türkiye'de Piyasa Ekonomisi İşliyor mu? 11 : 33

EDİL, Dr. Yücel

Nasıl Bir Özelleştirme? 5 : 47

ERSAN, Yard. Doç. Dr. İhsan

Dünyada ve Türkiye'de Kıyı Bankacılığı 2 : 45

FUSFELD, Prof. Dr. Daniel R.

(Derleyen : Doç. Dr. Gül G. Turan)

Uluslararası İktisadi İstikrar ve A.B.D.'nin İktisat Politikaları 4 : 31

HATİBOĞLU, Prof. Dr. Zeyyat

Türkiye Ekonomisini Araştırmada Yeni Bir Yöntem 6 : 41

İME, Dr. Mustafa

Yeni Yayınlar : «Bankacılık Hukuku ve İşletmesi»;
Prof. Dr. Ali Sait Yüksel 7 : 77

İZMİR, Doç. Dr. Gülseren

Dış Basından : «Bankadan Yatırımcıya Dönüş» 5 : 44

Dış Basından : «Dünya Çapında Özelleştirme ve
Doğurabileceği Tehlikeler» 6 : 57

Dış Basından : «Amerikan Vergi Reformu» 7 : 69

Dünya Ekonomisine Bakış 8 : 53

Bankacılık ve Yöneylem Araştırması 9 : 45

Dış Basından : «Amerika Sabırsızlanıyor» 9 : 61

Dış Basından : «Bilinmeyi Bilmek» 10 : 49

Dış Basından : «Yeni Satın Alma Anlayışı» 11 : 57

Dış Basından : «Dünya Ekonomisine Bakış» 12 : 47

KABAALIOĞLU, Doç. Dr. Halûk A.

Yeni Yayınlar : «Akreditif» (Letters of Credit); Michael Rove 3 : 57

Yeni Yayınlar : «Devletler Hususi Hukuku» (Internationales
Privatrecht); Dr. Gerhard Kegel 3 : 59

Yeni Yayınlar : «Türk Bankacılığında Yapısal Gelişmeler»
(Strukturwandlungen im Turkischen Bankwesen);

Dr. Viron Anas 3 : 60

Yeni Yayınlar : «Temel Mallar» (Commodities Regulation); Philip McBride Johnson	3 : 60
Yeni Yayınlar : «Deniz Ticaret Hukuku» (Seehandelsrecht); Dr. Heinz Prussmann	4 : 59
Yeni Yayınlar : «Deniz Hukuku» (I - Deniz Hukukuna Giriş); Prof. Dr. Fahiman Tekil	4 : 59
Yeni Yayınlar : «Denizde Kurtarma ve Yardım» (Kennedy's Law of Salvage); Francis Rose, David Steele	4 : 61
Yeni Yayınlar : «Kamu Kurumlarında Mesleğe Giriş Rehberi»; Dr. İ. Sahir Çörtoğlu	4 : 62
Yeni Yayınlar : «İnşaat Hukuku» (Construction Law); John Uff	10 : 61
Yeni Yayınlar : «Avrupa Ekonomik Topluluğuna Üye Devletlerde İş Hukuku» (Droit des Pays de la Communauté Economique Européene); ILO/BIT - Jura Europae (Çeşitli Yazarlar)	12 : 59
Yeni Yayınlar : «İş Hukuku Dersleri»; Prof. Dr. Nuri Çelik	12 : 62
Yeni Yayınlar : «Türk İş Hukukunda Sendika İşyeri Temsilciliği ve Güvencesi»; Yard. Doc. Dr. Ali Rıza Okur	12 : 62

KAYTMAZ, M. Fatih

Borsada Fiyatlar Suni Olarak Yükseltildi mi?	12 : 51
--	---------

KILKIŞ, Dr. Yıldırım

Ayın Ekonomik Olayları	1 : 59
Ayın Ekonomik Olayları	2 : 59
Ayın Ekonomik Olayları	3 : 53
Ayın Ekonomik Olayları	4 : 55
Ayın Ekonomik Olayları	5 : 59
Ayın Ekonomik Olayları	6 : 61
Ayın Ekonomik Olayları	7 : 71
Ayın Ekonomik Olayları	8 : 67
Ayın Ekonomik Olayları	9 : 67
Ayın Ekonomik Olayları	10 : 57
Ayın Ekonomik Olayları	11 : 59
Ayın Ekonomik Olayları	12 : 55

KURDAŞ, Kemal

Demokrasi ve Ekonomi	6 : 27
Laiklik Devlet Kadar Dinin de Bekasının Şartıdır	12 : 5

MOROĞLU, Prof. Dr. Erdoğan

Özel Finans Kurumları	5 : 29
-----------------------	--------

MURADOĞLU, Dündar

Dış Basından : «Uluslararası Ekonomik Konjonktür»	8 : 57
---	--------

ÖZDİLEK, Fahri

Osmanlı Devleti'nde Gümüş ve Altın Para Basımı 7 : 65

PALAMUT, Doç. Dr. Mehmet E.

Çağdaş Devletin Bir Görevi : «Adil Gelir Dağılımı» 4 : 43

Devamlı Bir Borçlanma Yöntemi : «Köprü Senetleri» 10 : 45

SAĞLAM, Prof. Dr. Dündar

Dışa Açık Bir Ekonomide Kısıtlayıcı Para Politikasının
Ekonomik Etkileri 6 : 33

Celâl Bayar ile Söyleşi 9 : 27

TEKBAŞ, Doç. Dr. Mehmet Şükrü

Sermaye Piyasası 1 : 45

Sermaye Piyasası 2 : 55

Sermaye Piyasası 3 : 41

Sermaye Piyasası 4 : 37

Sermaye Piyasası 5 : 35

1986 Yılında Ne Olacak? (Okurlarımızın Tahminleri) 5 : 55

Sermaye Piyasası 6 : 51

Sermaye Piyasası 7 : 53

Sermaye Piyasası 8 : 45

Sermaye Piyasası 9 : 51

Sermaye Piyasası 10 : 39

Sermaye Piyasası 11 : 37

Sermaye Piyasası 12 : 39

TURAN, Doç. Dr. Gül G.

Derleme: «Uluslararası İktisadi İstikrar ve A.B.D.'nin
İktisat Politikaları»; Prof. Dr. Daniel R. Fusfeld 4 : 31

İktisadi Hedefler Arasındaki Çelişkiler 5 : 41

Oyun İçinde Oyun 11 : 27

UZER, Mehmet

Bankacılık Sisteminde Sisleme 9 : 55

UZUN, Vecdi

Batak Banka Kredilerinin Tasfiyesi İçin Konsorsiyum 9 : 65

YAŞA, M. Tarık

Yeni Yayınlar: «Bankalar Kanunu ve İlgili Mevzuat»;
Fahri Y. Başbuğ 7 : 78

YÖNAK, Cenk

Kur Tahmininde Bir Deneme 3 : 47

Değişen Koşulların «Kur Tahmini»ne Entegrasyonu 4 : 51

EKONOMİK YORUMLAR**AÇIK OTURUM****Ocak 1986 – Sayı : 1 – Sayfa : 7**

- Konu :** İdari Reform Sorunu: Merkezi hükümet teşkilatında yeniden düzenleme.
- Yöneten :** — Prof. Dr. Dündar Sağlam
- Katılanlar :** — Prof. Dr. Sait Güran
— Ertuğrul İhsan Özel

Şubat 1986 – Sayı : 2 – Sayfa : 7

- Konu :** Yeni Vergi Kanunları : 3239 sayılı Yasa ile getirilen yenilikler. 12 vergi yasasında yapılan değişikliklerin nedeni; ekonomiye olabilecek genel etkileri.
- Yöneten :** — Dr. Öztin Akgüç
- Katılanlar :** — Aydın Ahıska
— Veysel Çakır
— Prof. Dr. Salih Şanver

Mart 1986 – Sayı : 3 – Sayfa : 7

- Konu :** Türkiye'de Sermaye Piyasası – I : Sermaye Piyasası Kurulu. Birinci ve ikinci el piyasalar. İstanbul Menkul Kıymetler Borsası. Karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri.
- Yöneten :** — Doç. Dr. Mehmet Şükrü Tekbaş
- Katılanlar :** — Zeki Döşlüoğlu
— Münir Emekli
— İsmail Emen
— Muharrem Karslı
— Prof. Dr. İsmail Türk

Nisan 1986 – Sayı : 4 – Sayfa : 7

- Konu :** Türkiye'de Sermaye Piyasası – II : Sermaye Piyasası Kurulu. Birinci ve ikinci el piyasalar. İstanbul Menkul Kıymetler Borsası. Karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri.
- Yöneten :** — Doç. Dr. Mehmet Şükrü Tekbaş
- Katılanlar :** — Zeki Döşlüoğlu
— Münir Emekli
— İsmail Emen
— Muharrem Karslı
— Prof. Dr. İsmail Türk

Mayıs 1986 – Sayı : 5 – Sayfa : 7

Konu : Türkiye'de Döviz Sorunu ve 14 Mart Kararları : Yeni düzenleme niçin yapıldı? Ne getiriyor?

Yöneten : — Dr. Öztin Akgüç

Katılanlar : — Kemal Kurdaş
— Prof. Dr. Yüksel Ülken

Haziran 1986 – Sayı : 6 – Sayfa : 7

Konu : Türkiye'de Tarım Kesiminin Sorunları : Bunların çözümü için öneriler ve alınması gerekli önlemler. Tarım ürünleri fiyatlarının oluşumu.

Yöneten : — Necdet Durakbaşa

Katılanlar : — Halûk Ceyhan
— Prof. Dr. Gülten Kazgan
— Osman Özbek

Temmuz 1986 – Sayı : 7 – Sayfa : 7

Konu : Türkiye'de Döviz Sorunu ve 14 Mart Kararları : Bankalardaki donuk krediler sorunu. Ülkemize gelen yabancı bankaların olumlu ve olumsuz etkileri.

Yöneten : — Dr. Öztin Akgüç

Katılanlar : — Prof. Dr. Erol Manisalı
— Hüsnü Özyeğin

Ağustos 1986 – Sayı : 8 – Sayfa : 7

Konu : 1986 yılının birinci yarısında Türkiye'nin ekonomik durumuna bakış.

Yöneten : — Dr. T. Güngör Uras

Katılanlar : — Dr. Öztin Akgüç
— Doç. Dr. Çelik Kurdoğlu
— Prof. Dr. Besim Üstünel

Eylül 1986 – Sayı : 9 – Sayfa : 7

Konu : Türkiye'nin Büyüme Hızı : Hızlı bir büyümenin Türkiye ekonomisine getirebileceği sorunlar. Türkiye'nin büyüme stratejisi ne olmalıdır?

Yöneten : — Dr. Öztin Akgüç

Katılanlar : — Prof. Dr. Asaf Savaş Akat
— Prof. Dr. Erdoğan Alkin

Ekim 1986 – Sayı : 10 – Sayfa : 7

- Konu : Laiklik ilkesi ve Türkiye’de uygulanışı,
 Yöneten : — Necdet Durakbaşa
 Katılanlar : — Prof. Dr. Yılmaz Altuğ
 — Dr. Abdülaziz Bayındır
 — Prof. Dr. Köksal Bayraktar
 — Prof. Dr. Şerif Mardin
 — Yard. Doç. Dr. Ali Özek
 — Prof. Dr. Yıldızhan Yayla

Kasım 1986 – Sayı : 11 – Sayfa : 7

- Konu : Hukuka bağlı devlet fikri ve Türkiye’deki uygulamalar.
 Yöneten : — Necdet Durakbaşa
 Katılanlar : — Prof. Dr. Sait Güran
 — Doç. Dr. Ersan İlal
 — Prof. Dr. İzzettin Önder

Aralık 1986 – Sayı : 12 – Sayfa : 13

- Konu : 1987 Mali Yılı Bütçesi ve Türk ekonomisine olabilecek etkileri.
 Yöneten : — Dr. Öztin Akgüç
 Katılanlar : — Adnan Başer Kafaoğlu
 — Dr. Sevil Korum
 — Osman Nuri Torun

EKONOMİK GÖSTERGELER**AKGÜÇ, Dr. Öztin**

Ocak 1986	1 : 5
Şubat 1986	2 : 5
Mart 1986	3 : 5
Nisan 1986	4 : 5
Mayıs 1986	5 : 5
Haziran 1986	6 : 5
Temmuz 1986	7 : 5
Ağustos 1986	8 : 5
Eylül 1986	9 : 5
Ekim 1986	10 : 5
Kasım 1986	11 : 4
Aralık 1986	12 : 12

BANKA VE EKONOMİK YORUMLAR • *Aylık Dergi* • **YAYIMLAYAN:** *Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.* • **İDARE YERİ:** *Binbirdirek Mahallesi, Suterazisi Sokak No. 6 Kat 2; Sultanahmet - İstanbul* • **TELEFON:** *526 34 11* • **YAZIŞMA:** *P.K. 769; Karaköy - İstanbul* • **1987 İÇİN YILLIK ABONE (KDV dahil):** *6.000.- TL; Öğrencilere 3.000.- TL* • **SAYISI (KDV dahil):** *500.- TL* • **İLAN FİYATLARI:** *Arka Kapak 200.000.- TL; Ön İç Kapak 150.000.- TL; Arka İç Kapak 125.000.- TL; Tam Sayfa (Ekonomik Yorumlar öncesi ve içi) 100.000.- TL; Tam Sayfa 80.000.- TL; Yarım Sayfa 50.000.- TL; Çeyrek Sayfa 25.000.- TL; Renk Farkı (tek renk için) 30.000.- TL* • **NOT:** *ilan fiyatlarına % 12 KDV ilave edilecektir* • **BANKA HESAP NUMARALARI (İstanbul):** *Akbank T.A.Ş. Türbe Şubesi 4512; T. İş Bankası A.Ş. Türbe Şubesi 1541; T.C. Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesi 768* • **AÇIKLAMA:** *Bu «Ayrı Bası» Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi'nin Ocak 1987 tarihli 1 inci sayısının ilavesidir* • **BASKI:** *Met/Er Matbaası; Telefon 528 28 90*

E S Yayınları Sunar:

VECDİ ÜNAY

3182 Sayılı
Bankalar Kanunu Gereğince

BANKALARCA İÇTİCARETİN VE SANAYİN FİNANSE EDİLMESİ USULLERİ

Bankaları, bankacıları ve iş çevrelerini
yakından ilgilendiren kaynak kitap
400 sayfa (büyük boy) - 1.650.- TL (KDV dahil)

İsteme Adresi:

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.
Binbirdirek Mah. Suterazisi Sokak No. 6/2
Sultanahmet - İstanbul
Telefon: 526 34 11

Not: Kitabı almak isteyenler, bedelini,
Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesi'ndeki 768,
İş Bankası Türbe Şubesi'ndeki 1541,
Akbank Türbe Şubesi'ndeki 4512 no.lu hesaplarımızdan birisine,
"kitap bedeli olduğunu belirterek" havaile atmalı,
ad ve adreslerini tarafımıza bildirmelidirler.
Odemeli postalamaya yapılamamaktadır.

banka ve

EKONOMİK yorumlar

İK DEĞERİ • OCAK 1986 • YIL : 23 • SAYI : 1 • 400 LİRA (KDV DAHİL)

lları Mektup / 3

omik Göstergeler / 5

ONOMİK YORUMLAR / 7

Dr. Salt Güran

Şükrül İhsan Özol

Dr. Dünder Sağlam

atım Finansmanında, Bir

em : «Forfaiting» / 9

Öztiñ Akgüç

ünye Piyasası / 45

Dr. Mehmet Şükrü Tekbaş

iden Günümüze Kadar

lararası Para Sisteminde

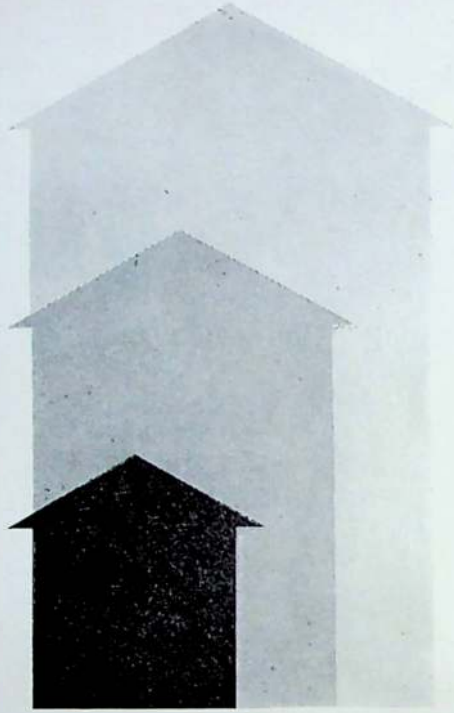
adana Gelen Gelişmeler / 51

er Belet

Ekonomik Olayları / 59

Yıldırım Kılış

İDARI REFORM SORUNU
MERKEZİ HÜKÜMET
TEŞKİLATINDA
YENİDEN DÜZENLEME

72 yıllık deneyimi, gülyüzü,
çağdaş bankacılık hizmetleriyle
“güvenli bir gelecek için”
uğraş veren;
bugüne dek, binleri aşan üretici
ortağıyla Egelilerin
“onur” duyduğu ve şimdi,
adım adım tüm Türkiye'ye
hizmetlerini götürerek, her geçen
gün biraz daha büyüyen
TARİŞBANK, başarısını paylaşan
ve destek olan halkımıza
hizmet vermekten gururludur.

TARİŞBANK
MİLLİ AYDIN BANKASI T.A.Ş.

banka ve ekonomik yorumlar

ONİKİ
SAYININ
İÇİNDEKİLER

1985

AÇIKLAMA : «Yazarların Soyadlarının Alfabetik Sırasına Göre Yazılar» ve «Ekonomik Göstergeler» bölümlerinde, satır sonlarında yer alan rakamlardan birincisi Dergi sayısını, ikincisi ise sayfa numarasını gösterir.

YAZARLARIN SOYADLARININ ALFABETİK SIRASINA GÖRE YAZILAR

AKGÜÇ, Dr. Öztin

3182 Sayılı Bankalar Kanunu'nun Getirdiği Başlıca Değişiklikler	6 : 23
1984 Yılında Bankalar, Mevduat ve Krediler	8 : 31
Ülke Riskinin Ölçülmesinde Yeni Bir Yaklaşım: Makro-Ekonomik Finansman Oranı	11 : 29

AYSAN, Prof. Dr. Mustafa A.

1985'te Neler Olacak?	1 : 5
Dış Ödemelerde Rahat Değiliz	2 : 5
Devlet Bankerlik Yapmamalıdır	3 : 5
Kamu Yüklerinin Taşınmasında Denizci KİT'lere Öncelik Verilmelidir	4 : 5

BAŞBUĞ, Faik Y.

Yabancı Bankalar Neler Götürüyor?	9 : 51
Milli Gelirin Yapısı ve Bankalar	11 : 51

DİNÇTÜRK, Dr. Suphi

Sınai Tesislerde Kapasite-Maliyet Kavramı Üzerine Bir Not	12 : 27
---	---------

DURAKBAŞA, Necdet

Takılan Kredilerin Sorumlusu Kim?	4 : 47
Özel Finans Kurumları Hakkında	10 : 37
Özel Finans Kurumları Kâr ve Zarara Katılma Hesaplarında	
Kâr ve Zarar Bölüşümü	12 : 43

DURAN, Yrd. Doç. Dr. Mahmut

İngiltere'de KİT'ler ve Özelleştirme Uygulamaları : I – İngiltere'de
KİT'lerin Gelişimi 2 : 39

İngiltere'de KİT'ler ve Özelleştirme Uygulamaları : II – Thatcher
Hükümeti Döneminde Özelleştirme 3 : 43

DÜNDAR, A. Aydın

Şirketleşme veya Müesseseseleşme 12 : 49

EKREN, Dr. Nazım

Gelişmekte Olan Ülkelerde Yabancı Bankaların Bankacılık Sektörüne
Etkileri 12 : 53

ERKAN, Doç. Dr. Suphi

Ekonomi Politikası Üzerine 2 : 51

ERSAN, Dr. İhsan

30 Sayılı Karar ve Dış İlişkiler 5 : 45

HATİBOĞLU, Prof. Dr. Zeyyat

«Türkiye Fakirleşiyor mu?» ve «Türkiye'de Kişi Başına Düşen Geliri
Dolar ile mi Ölçmeliyiz?» 9 : 29

KABAALİOĞLU, Doç. Dr. Halûk A.

Yeni Yayınlar: «Japon Sermaye Piyasası Hukuku» (Japanese Securities
Regulation) Barbara Ann Banoff, Louis Loss, Makota Yazawa 9 : 61

KAYTMAZ, M. Fatih

Şeffaf Bankacılık ve Denetim 1 : 65

KILKIŞ, Dr. Yıldırım

Ayın Ekonomik Olayları 1 : 71

Ayın Ekonomik Olayları 2 : 57

Ayın Ekonomik Olayları 3 : 55

Ayın Ekonomik Olayları 4 : 59

Ayın Ekonomik Olayları 5 : 59

Ayın Ekonomik Olayları 6 : 55

Ayın Ekonomik Olayları 7 : 57

Ayın Ekonomik Olayları 8 : 57

Ayın Ekonomik Olayları 9 : 57

Ayın Ekonomik Olayları 10 : 49

Ayın Ekonomik Olayları 11 : 57

Ayın Ekonomik Olayları 12 : 57

KOCAHANOĞLU, Osman Selim

Vergi Hukukunda Hata ve Düzeltme	7 : 47
Vergi Cezalarında Ödeme ve Kesinleşme Sorunu	10 : 53

KUMCU, Dr. Ercan

Vadeli (Gelecekteki) Döviz Kuru Üzerine	6 : 45
---	--------

OKTAV, Ömer

Yeni Yayınlar: «Sermaye Piyasasında Kamuyu Aydınlatma İlkesi» Doç. Dr. Halûk A. Kabaalioğlu	6 : 61
Değiştirilebilir Menkul Kıymet İhracı Yolu ile Finansal Kaynak Temini	11 : 61

ORHAN, Vural

Yeni Yayınlar: «Mali Tablolar Analizi» Dr. Öztin Akgüc	6 : 59
--	--------

ÖNDER, Prof. Dr. İzzettin

Katma Değer Vergisi	1 : 47
---------------------	--------

PALAMUT, Doç. Dr. Mehmet E.

Keban-Oymapınar Senetlerinin Düşündürdükleri	9 : 47
--	--------

SAĞLAM, Prof. Dr. Dündar

Dünyada ve Türkiye'de Devlet Borçlarındaki Artışlar ve Doğurduğu Tehlikeler	7 : 27
Bütçe Açıklarının Finansmanı ve Para Politikasına Olan Etkileri	10 : 25

SOYDAŞ, Abdullah

Banka Kredilerinin Donuklaşmasının Banka Sistemine Etkileri	5 : 53
---	--------

TECER, Doç. Dr. Meral

Bankalarda Kârlılık ve Verimlilik	11 : 45
-----------------------------------	---------

TEKBAŞ, Doç. Dr. Mehmet Şükrü

Sermaye Piyasası	1 : 55
Sermaye Piyasası	2 : 33
Sermaye Piyasası	3 : 37
Sermaye Piyasası	4 : 53
Sermaye Piyasası	5 : 37
Sermaye Piyasası	6 : 37
Sermaye Piyasası	7 : 37
Sermaye Piyasası	8 : 25
Sermaye Piyasası	9 : 37
Sermaye Piyasası	10 : 33
Sermaye Piyasası	11 : 39
Sermaye Piyasası	12 : 37

YAŞA, M. Tarık

Yeni Yayınlar: «İşletme Denetimi» (İşletme Analizleri) Prof. Dr. Kâmuran Pekiner	3 : 61
Yeni Yayınlar: «Ekonomik Görüşüyle Atatürk» Prof. Dr. Mustafa A. Aysan	3 : 62
Yeni Yayınlar: «Katma Değer Vergisi ve İşletmeniz» Prof. Dr. Kenan Bulutoğlu	7 : 61
Yeni Yayınlar: «3182 Sayılı Bankalar Kanunu Gereğince Bankalarca İç Ticaretin ve Sanayiın Finanse Edilmesi Usulleri» Vecdi Ünay	8 : 61
Yeni Yayınlar: «Türkiye Makina İmalatçıları Rehberi» Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş. Yayını	10 : 61
Yeni Yayınlar : «Örnek Çözümlerle Muhasebe Problemleri» Prof. Dr. Latif Çakıcı	12 : 61

YILMAZ, Doç. Dr. Bahri

Dış Borç Sorunu ve Gelişmekte Olan Ülkeler	7 : 43
--	--------

YAZAR ADSIZ YAYINLANAN YAZILAR

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi Okuyucu Anketi Değerlemesi	1 : 77
1985 Yılında Ne Olacak? Okurlarımızın Tahminleri	5 : 5

Sayın Okurumuz,

1986 yılı abonemenizi yenilediniz mi?

Bekliyoruz...

EKONOMİK YORUMLAR**AÇIK OTURUM****Ocak 1985 – Sayı : 1 – Sayfa : 15**

Konu : Katma Değer Vergisi : Yasanın çıkartılma nedeni. Türk ekonomisine olabilecek etkileri. Yasadaki boşluklar ve çelişkiler. Uygulama nasıl başarılı olabilir?

Yöneten : — Dr. Öztin Akgüç

Katılanlar : — Aydın Ahıska
— Prof. Dr. Kenan Bulutoğlu
— Doç. Dr. Bora Ocakcıoğlu

Şubat 1985 – Sayı : 2 – Sayfa : 13

Konu : Son yasal düzenlemelerden sonra Kamu İktisadi Teşebbüsleri'nde yönetim sorunu.

Yöneten : — Prof. Dr. Dündar Sağlam

Katılanlar : — Prof. Dr. Mustafa A. Aysan
— Dr. Şahap Ş. Kocatopçu
— Vehbi Koc

Mart 1985 – Sayı : 3 – Sayfa : 13

Konu : 1984 yılında Türkiye ekonomisi. Genel değerlendirme. 1985 yılına ilişkin tahminler ve beklentiler.

Yöneten : — Prof. Dr. Erdoğan Alkin

Katılanlar : — Dr. Öztin Akgüç
— Prof. Dr. Demir Bemirgil
— Kemal Kurdaş

Nisan 1985 – Sayı : 4 – Sayfa : 13

Konu : Türkiye ekonomisinde ihracatın önemi. Geliştirilen yeni stratejiler. İhracatta son durum. Karşılaşılan sorunlar. Çözüm önerileri ve alınması gerekli önlemler.

Yöneten : — A. Aydın Dündar

Katılanlar : — Prof. Dr. Kenan Bulutoğlu
— Turgut Kayakan
— Dr. Şahap Ş. Kocatopçu
— Doç. Dr. Orhan Morgil

Haziran 1985 – Sayı : 6 – Sayfa : 7

Konu : Türkiye fakirleşiyor mu? Ülkemizde kişi başına düşen milli gelir doğru mu hesaplanıyor?

Yöneten : — Prof. Dr. Erdoğan Alkin

Katılanlar : — Dr. Öztin Akgüç
— Dr. T. Güngör Uras
— Prof. Dr. Yüksel Ülken

Temmuz 1985 – Sayı : 7 – Sayfa : 7

Konu : Bankalarda yönetim sorunu. Yeni Bankalar Yasası'nın getirdiği yenilikler ve bunun yönetime olabilecek etkileri.

Yöneten : — Dr. Öztin Akgüç

Katılanlar : — Prof. Dr. Dündar Sağlam
— Halit Soydan

Ağustos 1985 – Sayı : 8 – Sayfa : 7

Konu : Finansal kiralama (Leasing) nedir? Yeni Finansal Kiralama Kanunu'nun esasları, başlıca hükümleri, hukuki yönden eksiklikleri ve uygulama şansı.

Yöneten : — Dr. Öztin Akgüç

Katılanlar : — Prof. Dr. Ergun Özsunay
— Doç. Dr. Mehmet Şükrü Tekbaş

Eylül 1985 – Sayı : 9 – Sayfa : 7

Konu : Son faiz düzenlemeleri ve genel ekonomik durum.

Yöneten : — Dr. Öztin Akgüç

Katılanlar : — Tuncay Artun
— Prof. Dr. Erol Manisalı
— Dr. T. Güngör Uras
— Prof. Dr. Yüksel Ülken

Ekim 1985 – Sayı : 10 – Sayfa : 7

Konu : Türkiye'de ekonomik planlama. Serbest piyasa sisteminde planlamaya gerek var mı? Planlama, ekonomimizin gelişmesine ne ölçüde katkıda bulunmuştur?

Yöneten : — Dr. T. Güngör Uras

Katılanlar : — Yılmaz Karakoyunlu
— Oktay Varlier

Kasım 1985 – Sayı : 11 – Sayfa : 7

Konu : Özal Hükümeti'nin aldığı ekonomik kararların ve iki yıla yaklaşan uygulamaların değerlendirilmesi. Hükümet programına sadık kalmış mıdır?

Yöneten : — Necdet Durakbaşa

Katılanlar : — Prof. Dr. Asaf Savaş Akat
— Dr. Öztin Akgüç
— Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu
— Ali Koçman

Aralık 1985 – Sayı : 12 – Sayfa : 7

Konu : 1986 Yılı Bütçesi. Yapısı ve özellikleri, getirdiği yenilikler ve ekonomiye olabilecek etkileri.

Yöneten : — Prof. Dr. Latif Çakıcı

Katılanlar : — Doç. Dr. Nami Çağan
— Doç. Dr. Üstün Dikey
— Doç. Dr. İsmet Ergün

SÖYLEŞİ

Mayıs 1985 — Sayı : 5 — Sayfa : 13

- Konu : Faizsiz bankacılık (İslam bankacılığı). Uluslararası düzeyde gelişmesi ve kullandığı yöntemler. Türkiye ekonomisi için önemi ve sağlayacağı yararlar.
- Yöneten : — A. Aydın Dündar
- Katılanlar : — Prof. Dr. Kenan Bulutoğlu
— Necdet Durakbaşa

EKONOMİK GÖSTERGELER

AKGÜÇ, Dr. Öztin

Ocak 1985	1 : 13
Şubat 1985	2 : 11
Mart 1985	3 : 11
Nisan 1985	4 : 11
Mayıs 1985	5 : 11
Haziran 1985	6 : 5
Temmuz 1985	7 : 5
Ağustos 1985	8 : 5
Eylül 1985	9 : 5
Ekim 1985	10 : 5
Kasım 1985	11 : 5
Aralık 1985	12 : 5

BANKA VE EKONOMİK YORUMLAR • *Aylık Dergi* • **YAYIMLAYAN:** *Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.* • **İDARE YERİ:** *Binbirdirek Mahallesi, Suterazisi Sokak No. 6 kat 2; Sultanahmet - İstanbul* • **TELEFON:** 526 34 11 • **YAZIŞMA:** P.K. 769; *Karaköy - İstanbul* • **1986 İÇİN YILLIK ABONE (KDV dahil):** 4.800.— TL; Öğrencilere 2.400.— TL • **SAYISI (KDV dahil):** 400.— TL • **İLAN FİYATLARI:** *Arka Kapak* 125.000.— TL; *Ön İç Kapak* 100.000.— TL; *Arka İç Kapak* 90.000.— TL; *Tam Sayfa (Ekonomik Yorumlar öncesi ve içi)* 80.000.— TL; *Tam Sayfa* 50.000.— TL; *Yarım Sayfa* 30.000.— TL; *Çeyrek Sayfa* 15.000.— TL; *Renk Farkı (tek renk için)* 25.000.— TL • **NOT:** *İlan fiyatlarına % 10 KDV ilave edilecektir* • **BANKA HESAP NUMARALARI (İstanbul):** Akbank T.A.Ş. *Türbe Şubesi* 4512; T. İş Bankası A.Ş. *Türbe Şubesi* 1541; T.C. Ziraat Bankası *Beyoğlu Şubesi* 768 • **AÇIKLAMA:** *Bu «Ayrı Bası» Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi'nin Ocak 1986 tarihli 1 inci sayısının ilavesidir* • **BASKI:** *Met/Er Matbaası; Telefon 528 28 90* •

E S Yayınları Sunar:

VECDİ ÜNAY

3182 Sayılı
Bankalar Kanunu Gereğince

**BANKALARCA
İÇ TİCARETİN VE SANAYİN
FİNANSE EDİLMESİ
USULLERİ**

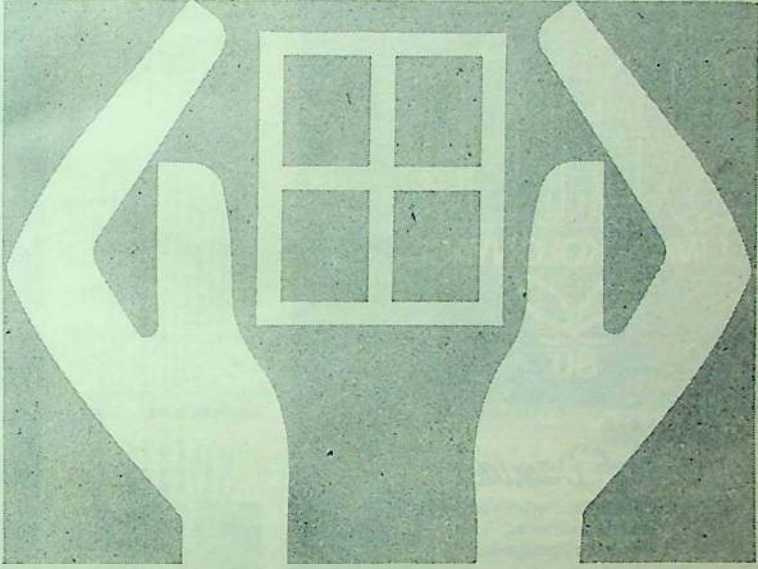
Bankaları, bankacıları ve iş çevrelerini
yakından ilgilendiren kaynak kitap
400 sayfa (büyük boy) - 1.650.— TL (KDV dahil)

İsteme Adresi:

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.
Binbirdirek Mah., Suterazisi Sokak No. 6/2
Sultanahmet - İstanbul
Telefon: 526 34 11

Not: Kitabı almak isteyenler, bedelini,
Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesi'ndeki 768,
İş Bankası Türbe Şubesi'ndeki 1541,
Akbank Türbe Şubesi'ndeki 4512 no.lu hesaplarımızdan birisine,
"kitap bedeli olduğunu belirterek" havale etmeli,
ad ve adreslerini tarafımıza bildirmelidirler.
Ödemeli postalama yapılamamaktadır.

Enerji tasarrufu pencereden başlar, yurda yayılır.

Isıcam'la başlasın yakıt tasarrufu.
Isıcam'la yayılsın yurda.
Isıcam bir tasarruf sembolüdür.
Az yakıtla iyi ısınmanın pencerelerdeki formülüdür.
Isıcam'lı pencerelerden ısı dışarı kaçamaz,
soğuk içeri geçemez.
Hem paradan, hem de ısıdan yana
kazançlı çıkarsınız.

Isıcam®

"özel birleştirilmiş çift cam ünitesi"

Cam Pazarlama A.Ş.

Büyükdere Caddesi, Beşem Han Kat 4-8 Şişli-İstanbul
Tel.: 146 11 30 (Santral) - Direkt: 146 09 05
Telgraf: Campaş-İstanbul, Teleks: 22614 cam tr

Cam Pazarlama A.Ş., Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş.'nin bir kuruluşudur.

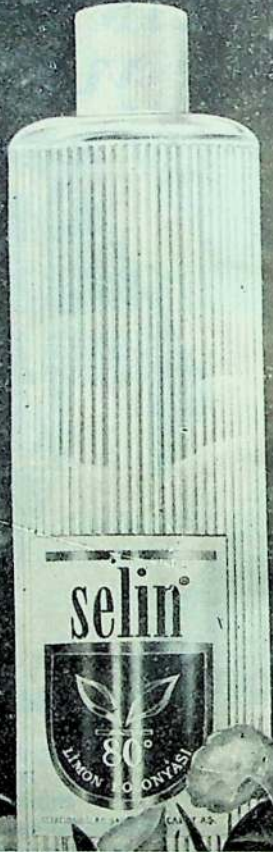
selin®

LIMON KOLONYASI

*Doğanın
Saf Damlası...*

Bir yasanti düşleyin... Serinlik ormanında...
Kokular punarında...
Doğanın kaynagında.
Selin'in her damlasında
bir doğa parçası gizlidir.

banka ve ekonomik yorumlar

Aylık Dergi

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.
Adına İmtiyaz Sahibi

KEMAL KURDAŞ

Yazı İşleri Müdürü
DR. ÖZTİN AKGÜÇ

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Asaf Savaş Akat • Prof. Dr. Erdoğan Alkin
• Dr. Orhan Altan • Prof. Dr. Osman Fikret Arkun
• Prof. Dr. Mustafa A. Aysan • Besim Baykal
• Dr. Metin Berk • Doç. Dr. Ünal Bozkurt •
Prof. Dr. Kenan Bulutoğlu • Prof. Dr. Nasuhi
Bursal • Ege Cansen • Prof. Dr. Lâtif Çakıcı
• Mehmet Gün Çalika • Şinasi Çelikkol • Özer
U. Çiller • Bülend Çorapçı • Ahmet Demirel •
Zeki Döşlüoğlu • Necdet Durakbaşa • A. Aydın
Dündar • Kaya Erdem • Tarhan Erdem • Oktay
Ersoy • Prof. Dr. Cumhur Ferman • Prof. Dr.
Emre Gönensay • Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu •
Erhan İşil • Doç. Dr. Halûk A. Kabaaloğlu •
Prof. Dr. Kemal Kafalı • Adnan Başer Kafaçoğlu
• Dr. Ahmet S. Kalın • A. Nazif Keyman • Dr.
Yıldırım Kılıks • Prof. Dr. Tamer Koçel • Prof.
Dr. Kemal Kurtuluş • Nuh Kuşçulu • Prof. Dr.
Erol Manisalı • Doç. Dr. Orhan Morgil • Prof.
Dr. Erdoğan Moroğlu • Ziya Nebioğlu • Ergin
Neng • Rahmi Önen • Prof. Dr. İsmail Özaslan
• M. Celâlettin Özgen • Ertan Özgür • Tuncay
Özilhan • Selâhattin Özmen • Prof. Dr. Ergun
Özsunay • Doç. Dr. Merih Paya • Prof. Dr. Reha
Poroy • Prof. Dr. Dündar Sağlam • Doç. Dr.
Mehmet Şükri Tekbaş • Osman M. Torun •
Prof. Dr. Kemal Tosun • Fikret M. Tuncer •
Nezih Tunçsiper • Doç. Dr. Gül G. Turan •
Doç. Dr. Şeref Türen • Dr. T. Güngör Uras
• İbrahim Ülkem • A. Doğan Yalım • Dr. Gök-
sel Yücel • Doç. Dr. Ahmet Yüksel

Basım-Yayımlı Danışmanı

M. Tarık Yeşar

OKURLARA MEKTUP

1. VII. 1986

Sevgili Okurlarımız,

1986 yılı ile birlikte Derginiz 23 üncü yayın yılına başlamıştır. Belirli konuları işleyen bir yayın organının yaşamını aralıksız 22 yıl başarıyla sürdürmüş olmasının başta gelen nedeni, okurlarının gösterdikleri yakın ilgidir. Bu sayıya ek olarak sunduğumuz «Ayrı Bası», geride bıraktığımız yılın bilançosu niteliğindedir. 1985'te çıkan dergilerde; 26 ayrı yazarın kaleme aldığı 67 yazı, 31 bilim ve işadamları ile yöneticinin katıldığı 11 «Ekonomik Yorumlar» toplantısı ve 1 «Söyleşi» metni ile 12 «Ekonomik Göstergeler» tablosu yer almıştır. Bu, Dergi'ye yazarların ve konuşmacıların da ilgi gösterdiklerinin açık kanıtıdır. Öte yandan geçtiğimiz yılın dergilerinde 231 reklam yayınlanmıştır. Bu ise, Dergi'nin işletme ve kuruluşlar için etkili bir reklam aracı olduğunu ortaya koymaktadır. Dergi'ye sürekli destek olan okurlarımıza, yazarlarımıza, konuşmacılarımıza ve reklam verenlere; çalışmalarımıza değerli görüşleriyle katkıda bulunan Danışma Kurulu üyelerimize; teşekkürlerimizi sunar, yeni yıllarını en iyi dileklerimizle kutlarız.

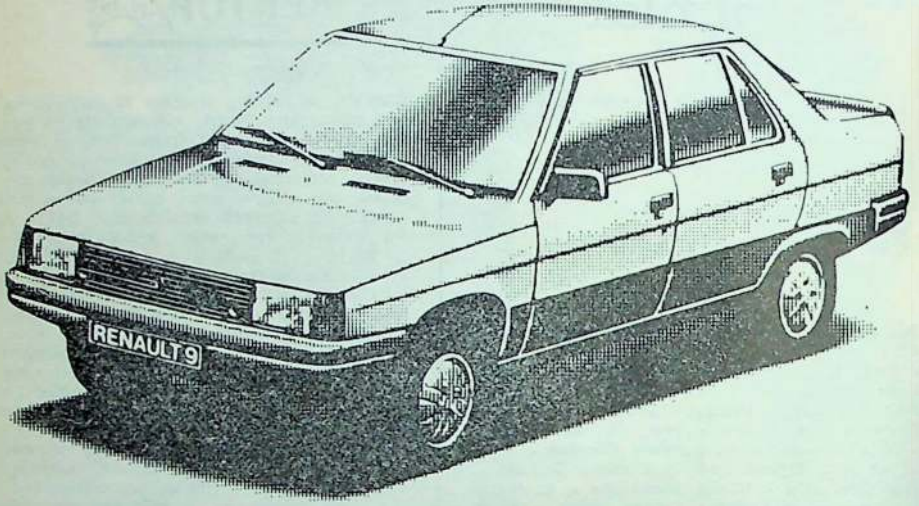
Dergi, geride bıraktığımız yıllarda olduğu gibi 1986'da da «ekonomik konuları tartışarak ülkemiz için en gerçekçi politika ve yöntemleri bulma» amacından sapmayacaktır. Ekonomik açıdan daha aydınlık yarınlara ulaşmamız yolunda çaba harcayanlara yardımcı olacaktır. Başkı sayısı 1985 yılında artırılan Dergi, geçtiğimiz 12 ay boyunca Türkiye çapında dağıtılmıştır. Bu uygulama 1986 yılında da sürdürülecek, sosyal bir hizmet gören ve hiçbir kişi ya da kuruluşa ödün vermeyen Dergi, sesini geniş bir okur kitlesine duyurmaya devam edecektir.

Bu sayının «Ekonomik Yorumlar» bölümünde, «Merkezi Hükümet Teşkilatında Yeniden Düzenleme» konusu tartışılmaktadır. Ülkemizde idari reform alanında çeşitli çalışmalar yapılmış, raporlar düzenlenmiş, bunların bir kısmı uygulamaya konulmuş, birçok ise kâğıt üzerinde kalmıştır. Konuşmacılarımız özellikle iki yıl önce Özal Hükümeti'nce oluşturulan yeni yapı üzerinde durmakta; konuyu anayasa ve idare hukuku ile başbakan ve bakanların görev, yetki ve sorumlulukları açısından incelemektedirler.

Saygılarımızla,

AYLIK DERGİ OCAK 1986 YIL : 23 SAYI : 1 400 LİRA (KDV DAHİL)

İDARE YERİ: Binbirdirek Mahallesi, Suterazisi Sokak No. 6 Kat 2; Sultanahmet - İstanbul • TELEFON: 526 34 11 • YAZIŞMA: P.K. 769; Karaköy - İstanbul • AÇIKLAMA: Dergi'de çıkan yazılar kaynak göstermek koşuluyla alınabilir • KDV DAHİL YILLIK ABONE: 4.800.— TL; ÖĞRENCİLERE: 2.400.— TL • İLAN FİYATLARI: Arka Kapak 125.000.— TL, Ön Kapak İçli 100.000.— TL, Arka Kapak İçli 90.000.— TL, Tam Sayfa (Ekonomik Yorumlar Bölümü Öncesi ve İçli) 80.000.— TL, Tam Sayfa 50.000.— TL, Yarım Sayfa 30.000.— TL, Çeyrek Sayfa 15.000.— TL, Renk Farkı 25.000.— TL • NOT: İlan fiyatlarına % 10 oranında KDV ilave edilecektir • BANKA HESAP NUMARALARI (İstanbul): Akbank Türbe Şubesi 4512, İş Bankası Türbe Şubesi 1541, Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesi 768 • DİZGİ - TERTİP - BASKI: Met/Er Matbaası, Telefon: 528 28 90 • BASKI TARİHİ: 13 Ocak 1986 • BASKI SAYISI: 8.000.

**DÜNYAYA
ÜN LÜ
BİR YILDIZ
RENAULT 9**

RENAULT-MAİS
MOTORLU ARAÇLAR İMAL VE SATIŞ A.Ş.

ekonomik göstergeler

	1983	1984		1985		
			Ağustos	Eylül	Ekim	
T.C. MERKEZ BANKASI						
Altın ve döviz mevcudu (milyon \$)	1248.4	1637.3	1557.2	1376.2	1389.6	
Tedavüldeki banknotlar (milyar TL.)	730.5	972.6	1463.2	1376.3	1327.1	
Merkez Bankası kredileri (milyar TL.)	1234.1	879.9	1223.8	1221.9	1094.5	
Hazineye kısa vadeli avans (milyar TL.)	338.6	528.3	771.4	789.9	781.2	
BANKALAR (milyar TL.)						
Toplam Mevduat	3386.8	5371.4	6528.9	6911.6		
Ticari	819.7	1169.3	1099.9	1196.8		
Tasarruf	1932.4	3255.8	4590.6	4738.0		
Vadesiz Tasarruf	598.8	436.6	477.5	479.8		
Vadeli Tasarruf	1233.6	2819.2	4113.1	4258.2		
Resmi	365.3	571.0	641.8	741.0		
Bankalar	257.9	363.3	176.8	215.4		
Diğer Mevduat	11.5	15.0	19.7	20.4		
Toplam Krediler	2739.3	3589.0	4372.9	4730.7		
Tarım	611.6	528.5	681.7	688.7		
Kalkınma Bankaları	128.2	217.9	214.2	216.8		
Küçük Esnaf ve Sanatkâr (Meslek)	125.0	164.0	212.8	215.2		
İpotek Karşılığı (Gayrimenkul)	69.6	150.9	267.2	286.0		
Denizcilik	49.2	75.9	73.2	75.6		
Ticari, Sinal, Sair	1827.9	2404.5	2867.5	3192.4		
İller Bankası	33.9	47.3	56.2	55.9		
PARA ARZI (milyar TL.)	1879.4	2103.4	2666.0	2637.1	2638.5	
FİYATLAR (1963 = 100; Tic. Bak.)						
Toplan Eşya Fiyatları İndeksi	6784.5	10066.1	12216.3	12682.8	13082.4	
Gıda Maddeleri ve Yemler	5862.6	8858.4	10272.9	10739.2	11138.9	
Sanayi Hammadde ve Yarı Mamul	8320.9	12079.0	15455.2	15922.1	16321.6	
İstanbul Geçinme İndeksi	7656.3	10973.2	14103.6	14412.0	15246.2	
Ankara Geçinme İndeksi	6135.7	9177.8	11580.7	11888.4	12371.6	
DIŞ ÖDEMELER (milyon \$)						
Dışalım	9235.0	10756.9	6852.7	7891.8	8936.3	
Dışsatım	5727.8	7135.5	5034.4	5728.8	6458.8	
İşçi Dövizleri	1533.6	1807.0	1117.0	1295.0	1453.0	

Notlar: (1) TCMB 1984 yıl sonu altın ve döviz mevcuduna, altın birikiminin yeniden değerlendirilmesinden doğan 657.6 milyon dolar dahildir. (2) TCMB kredilerine, 1984 yılı sonlarında yapılan borç tahkimleri (konsolide edilen krediler) dahil değildir. (3) Banka kredilerine, Devlet Yatırım Bankası kredileri dahil değildir. (4) Para arzı (M₁) dar tanımlıdır.

sentetik iplik fabrikaları a.ş.

Naylon - 6 İplik

Naylon - 66 İplik

Polyester İplik

Polyester Tekstüre İplik

Polyester Tekstüre Boyalı İplik

Naylon - 6 Elyaf

Polyester Elyaf

ÜRETİYORUZ.

**AVRUPA VE ORTADOĞU ÜLKELERİ İLE
ÇİN'E İHRACAT YAPIYORUZ.**

Pilot Sanayi Bölgesi
BURSA
Telefon: 31 400 (5 hat)

ekonomik yorumlar

AÇIK OTURUM

KATILANLAR :

- Prof. Dr. Sait GÜRAN
- Ertuğrul İhsan ÖZOL

YÖNETEN :

- Prof. Dr. Dündar SAĞLAM

İDARİ REFORM SORUNU

Özal hükümeti'nce iki yıl önce yürürlüğe konulan bakanlıkların kuruluş ve görevleri ile ilgili yeniden düzenlemenin değerlendirilmesi

SAĞLAM — Toplantıya hoş geldiniz. Bugün, merkezi hükümet teşkilatında yeniden düzenleme gibi çok geniş bir konuyu tartışacağız. Bilindiği üzere devletler, kamu hizmetlerinin süratli, verimli, ekonomik olarak yürütülmesini sağlamak için sürekli çaba göstermek zorundadırlar. Gerçekten teknik, ekonomik, politik, kültürel alandaki hızlı gelişmeler, devlet kuruluşlarının bu gelişmelere paralel olarak sık sık yeniden düzenlenmesi-

ni gerekli kılmaktadır. Hızlı kalkınmak isteyen ülkeler, kamu yönetimini etkin bir hale getirmek zorundadırlar. Unutmamak gerekir ki, gelişmekte olan ülkelerde kalkınmayı frenleyen en önemli faktör, devlet cihazının rasyonel çalışmamasıdır. Türkiye'de idari reform konusunda birçok çalışmalar yapılmış, raporlar düzenlenmiş; bazıları uygulamaya konulmuş, birçoğu kâğıt üzerinde kalmıştır.

Bugünkü toplantımızda, Özal Hükümeti'nin 13 Aralık 1983 tarihinde çıkardığı bir seri kanun hükmünde kararnameyle gerçekleştirdiği bakanlıkların görev ve teşkilatının yeniden düzenlenmesi olgusunun objektif bir değerlendirmesini yapmaya çalışacağız. Yeni bakanlıklar düzenlemesinin üzerinden 2 yıllık bir süre geçtiğine göre, kurulan yeni yapının bilimsel açıdan objektif bir incelemesini yapmak gerekmektedir. Şimdi merkezi

hükümet teşkilatında düzenleme yapılırken, anayasa ve idare hukuku açısından nelere dikkat edilmelidir? Başbakan ve bakanların görev, yetki ve sorumlulukları nelerdir? Bu türlü kapsamlı idari düzenlemelerin kanun hükmünde kararnameyle yürürlüğe konması doğru bir yöntem midir? Bu soruları cevaplandırmasını Sayın Güran'dan rica ediyorum. Buyurun efendim.

GÜRAN — Teşekkür ederim Sayın Sağlam. Sorduğunuz sorularla ortaya attığınız konular, idare hukukunun bir hayli çetin ve tartışmalı alanlarına değiniyor. O itibarla, buradaki açıklamalarım, belli bir dönemdeki yönetimin eleştirisi şeklinde değil, sistem analizi şeklinde olacak. Bakanlıkların kurulması, Başbakan'ın Bakanlar Kurulu'yla ilişkisi, bakanlarla ilişkisi gibi meseleler 1982 Anayasası'nın nispeten ayrıntılı biçimde düzenlediği bir konu. Bu nedenle, söze Anayasa'yı inceleyerek başlayalım. Anayasa'nın özellikle 109'uncu maddesinden itibaren, bunu izleyen aşağı yukarı 4 veya 5 maddesi bize bir hayli ışık tutuyor. 1982 Anayasası yürürlüğe gireli 3'üncü yıla yaklaşırken, Türkiye'de yapılan akademik tartışmalardan biri: «1961 Anayasası'nda ve ondan evvel de var olan Bakanlar Kurulu-Başbakan ilişkisi değişmiş midir, devam mı ediyor?» konusu... Yani «Başbakan, bakanların hiyerarşik üstü mü olmuştur?» gibi sorular ortaya atılıyor. «Şimdiki bakanlar, A.B.D.'ndeki başkanlık sisteminde gördüğümüz gibi, bakan değil de 'sekreter' midir?» tartışmaları hukukçular arasında yapılıyor. Sanırım, Anayasa birtakım ipuçlarını bize vermiş. Şöyle ki:

Bir kere Türk Anayasası, Amerikan başkanlık sistemini kabul etmiş değil. Hatta Fransız sistemini de kabul etmemiş. Yetkililerin de söylediği gibi, parlamenter hükümet sis-

temini benimsemiş bir anayasa... O itibarla olaya, parlamenter hükümet sistemi modeli içinde, bunu baz alarak yaklaşacağız. Bununla birlikte Anayasa'da birtakım ifadeler var ki, salt bu ifadelere baktığımız zaman, bakanlar eski eşitlerden oluşan bir ekibin eşit üyesi gibi bir durumdan çıkmış izlenimini verebilir. Yani «Başbakan, eşitler arasındaki (klasik terim budur) bir üstün kişidir.» yerine, «Başbakan ve asları görünümüne girmiştir.» anlayışını getirebilecek bazı sözcükler var. Özellikle 112'nci maddeyi açtığımız zaman Anayasa'da, «Her bakan, başbakana karşı sorumludur.» dedikten sonra, «Başbakan, bakanların görevleri konusunda düzeltici önlemleri almakla yükümlüdür.» der. Onlara âdeta «direktif verebilir, denetler» şeklinde hükümler var. Onun için aynen okuyayım. «Her bakan Başbakan'a karşı sorumlu olup ayrıca kendi yetkisi içindeki işlerden ve emri altındakilerin eylem ve işlemlerinden de sorumludur. Başbakan, bakanların görevlerini Anayasa hükümlerine uygun olarak yerine getirmesini gözetmek ve düzeltici önlemleri almakla yükümlüdür.» der. Şimdi böyle baktığımız zaman, ki bunu tamamlayan bir pozitif açıklama da 3056 sayılı Başbakanlık Teşkilat Kanunu... Onun da 4'üncü maddesini aynen okuyorum. «Başbakan, bakanlıkların en üst amiridir.» diyor. Şimdi bütün bunları yan yana getirdiğimiz zaman, Başbakan'ın bakanların âdeta politikten öte, hiyerarşik amiri de olduğu gibi bir izlenim ortaya çıkabiliyor.

◆ Gerçek çiftçi, ürününü göremeyeceğini bildiği halde, toprağını eken adamdır.

Cicero

AÇIK OTURUMA KATILANLAR : Yukarıdaki fotoğrafta, soldan sağa doğru; Prof. Dr. Sait Güran (İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi), Prof. Dr. Dündar Sağlam (Ankara Gazi Üniversitesi eski Öğretim Üyesi) ve Ertuğrul İhsan Özöl (Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği Genel Sekreteri); «Merkezi Hükümet Teşkilâtında Yeniden Düzenleme» konusunun tartışıldığı «Ekonomik Yorumlar» toplantısında bir arada görülmüşlerdir. Konuşmacılar, «İdari Reform Sorunu» ile ilgili görüşlerini açıklamışlardır.

başbakan, bakanlar kurulu'nun ahenkli çalışmasını sağlayan ve genel siyasetin yürütülmesini gözeten bir şeftir

Fakat bu izlenim aldatıcı olabilir. Sebep de, Anayasa'nın mutlaka dikkate alınması gereken eşdeğer başka hükümlerinin olması. Meselâ, şuradan söze başlayalım. «TBMM'ne güvenoyu için sunulan program, görev başlarken Başbakan'ın programı değil, Bakanlar Kurulu'nun programıdır.» Demek ki Bakanlar Kurulu denen siyasi hüviyete sahip ayrı bir organizma var. Gene aynı şekilde 111'inci maddesinde Anayasa'nın ilginç bir hükmüne rastlıyoruz: «Başbakan, gerekli görürse Bakanlar Kurulu'nda görüştüktan sonra TBMM'nden güven isteyebilir.» Başbakan'la Bakan-

lar Kurulu'nu oluşturan bakanlar arasında bir astlık-üstlük ilişkisi olsaydı, hiçbir suretle Başbakan bir güvenoyu istemi için dönüp Bakanlar Kurulu'na danışmak gibi bir hükme yer verilmezdi. Yani güvenoyu da Bakanlar Kurulu'na değil Başbakan'a verilmek gerekirdi. Bunun yanında tabii 109'uncu maddede, bakanın görevden alınmasına ilişkin prosedürde, Başbakan'ın ancak teklif yetkisi var ve Cumhurbaşkanı bunu tensip eder ise bakanın görevine son verilebiliyor. Demek ki bakanla Başbakan'ın arasındaki şu 112'nci maddede görülen ve insanı ilk okuyuşta aldatabilecek olan bu hüküm, kesinlikle bir idari hiyerarşi değil. Bu olsa olsa, Başbakan'ın Türk hükümet sistemindeki yerini vurgulayan bir hüküm. Zaten 112 diyor ki, «Başbakan, Bakanlar Kurulu'nun başkanı olarak işbirliğini sağlar. Genel siyasetin yürütülmesini gözetir.» Ve arkadan devam ediyor: «Bakanlar Kurulu, bu siyasetin yürütülmesinden birlikte so-

rumludur.» Yani bunlardan hâlâ bir kollektif sorumluluğu vardır, bir kollektif ortaklık vardır ve kollektif ortaklıkta asllık-üstlük şeklindeki bir hiyerarşi yoktur. Başbakan, Anayasa'nın ifadesiyle, bu çok kişili heyetin uyumlu ve ahenkli çalışmasını sağlayacak bir şeftir diyebiliriz.

Ondan sonra 112'nin az önce okuduğum hükümlerine bir anlam verememiz gerekiyor. Bu; «Bakanlar, Başbakan'ın siyasal ve yönetsel direktifleri altında çalışır.» demektir. Bakanlar Kurulu'ndan homojen bir ses çıkması için, uyumlu ve ahenkli bir ses çıkması için gereken direktifleri verir, gereken «siyasi» yetkilerini kullanır ve bir ölü noktaya geldiği zaman da. Cumhurbaşkanı'ndan bu bakanı görevden almasını ister. Bu da hukuksaldan öte, siyasi bir sorun olarak ortaya çıkar.

Buraya kadarki açıklamalarımla şunu demek istiyorum ki, 1961 Anayasası dahil 1982'ye gelene kadar Türkiye'nin de kabul ettiği bakanlar - Başbakan - Bakanlar Kurulu ve bakan ilişkisinde mahiyet değişikliği yapılmış değildir. Sadece Başbakan'ın bu ekip içindeki nâzım yeri, üstün yeri ve - daha güzel kelimeyle - farklı yeri vurgulanmış ve hatırlatılmak istenmiştir. Nitekim Cumhurbaşkanı'na giderek bir bakanın görevden alınmasını isteme yetkisi de, bu yeni yerin en önemli belirtisi. Bakanlar Kurulu içinde Başbakana, hükümetin başı ve sorumlusu olan kişiye karşı bir iç direnme çıktığı, bir iç problem çıktığı zaman bunu halledecek formül getirilmiştir. Zaten Bakanlar Kurulu bir ekip, Başbakan da bunun başı olduğu için, ekip içinde ekip başına direnme diye bir şey herhalde istifa ile biter, eğer istifa ile bitmiyorsa, işte Cumhurbaşkanı'na gidilerek mesele halledilir.

O halde, kanundaki bu hüküm nedir? Kanundaki bu hüküm tek başına alınırsa, «Başbakan bakanların

hiyerarşik üstüdür.» demek zorundayız. Ancak bu, Türk sistemine o kadar aykırı bir ifade ki, bunun getireceği o kadar çok hukuksal problemler var ki... Meselâ, bütün bakanlık işlemlerinin en sonunda Başbakanlığa götürülmesi var; kamu yönetiminde sürat ve ekonomi ilkesine aykırılık var; öylesine düşünülemez aşırılıkta bir merkeziyetçilik olur ki, bu iş hacminin Başbakanlığı tıkmaması var. O halde bu hükmü Anayasa ile birlikte yorumlarsak, söylenmek istenen; Başbakanın, bakanların siyasal bakımdan üstü olduğu anlamındadır. Siyaseten üstüdür; çekip çevirmecilik - management diyelim - bakımından üstüdür ve Bakanlar Kurulu'nda bir ihtilaf çıktığı zaman, son söz Başbakan'ındır.

SAĞLAM — Sayın Güran, 1961 Anayasamızdaki kurulan sisteme göre belirgin farklılıkları ne oluyor? Yani 1961 Anayasamızda da buna benzer hükümler mevcut muydu?

istikrar ve düzen isteyen idari reform çalışmalarında, kararname yöntemine başvurmak, isabetli bir yaklaşım değildir

GÜRAN — Hem vardı, hem yoktu. Esas itibariyle vardı. Şu anlamda: Bakanlar Kurulu'nun ortak sorumluluğu vardı. Bakanın kendi bakanlığından müstakil sorumluluğu vardı. Başbakan her zaman için 1961 Anayasası döneminde de, hükümetin kuruculuğu işlevine sahipti. Yani ekibi kuran ve Cumhurbaşkanı'na götürdü. Tabii şimdi bir ilave, açık bir hüküm geldi. Yüce Divan'a Başbakan sevk edilince, hükümet hep birlikte düşmüş oluyor. Yani Başba-

kan'ın Yüce Divan'a sevki, herhalde hükümetin de âdeta son bulması gibi bir noktaya geliyor. Dilerseniz 113'üncü maddeyi okuyalım: «Yüce Divan'a verilen bakan, bakanlıktan düşer. Başbakan'ın Yüce Divan'a sevki halinde, hükümet istifa etmiş sayılır.» Bir kere bakınız hükümet kavramı muhafaza ediliyor. Yani «hükümet» denen bir ekip vardır. İki anayasa arasındaki yegâne fark, 1961 Anayasası'nda metinde daha az ifade edi-

Prof. Dr. Sait GÜRAN

lip ruhunda var olan ve pratikte de gördüğümüz Başbakan'ın üstünlüğü ve liderliği, 1982 Anayasası'na pozitif hüküm yazılarak dercedilmiştir. Bir tek önemli fark burada ortaya çıkıyor: Cumhurbaşkanı'na giderek bir bakanın görevden alınmasını istemek yetkisi... En yeni olan taraf budur. Gerisi metinde yoktu, ama 1961'in sisteminde, ruhunda ve uygulamasında var idi. Zaten aksini düşünmek mümkün değildir. 1982 Anayasası sisteminde bunun bu şekilde olduğunu ifade ettikten sonra, kanunun bu hükmünü eleştirmemiz gerekiyor. Ya-

ni bu hüküm eğer idari hiyerarşi şeklinde kastediliyor ise, Anayasa'nın öngörmediği bir sistemi getirmiş oluyor ki, bunun Anayasa'yla bağdaşır bir yanı yok.

Kanun hükmünde kararname (KHK), çok önemli, çok çetin bir konu. KHK yetkisi hükümeti güçlendirmek için, yürütmeyi güçlendirmek için verilmiş bir yetki. Fakat şunu hemen söyleyelim ki, KHK yetkisinin - bu Achille'in topuğu gibi - çok zayıf bir noktası var; o da şu: Malum, KHK çıkar, TBMM'ne sevk edilir, fakat nihai şekli henüz verilmiş değildir; belirsizlik vardır. Uygulamada da küçük örneklerini gördüğümüz gibi, sonunda meclis kararnameyi tümüyle bile reddedebilir. Bırakınız değiştirmeyi, tümüyle bile reddedebilir; hatta, kararnameyi yeniden yazılmış ölçüde değiştirebilir. O halde, özellikle büyük bir istikrar ve düzen isteyen idari reform çalışmalarında kararname yöntemine başvurmak, sanırım - kişisel kanım olarak - isabetli bir yaklaşım sayılmamak gerekir. Kararnameyle idari teşkilatın düzenlenmesi hukuken mümkün ve caiz. Fakat yönetim politikası bakımından, sanırım yanlış bir yöntem. Çünkü, dediğim gibi, idari teşkilat, süratle kesin çözüm isteyen bir konudur. O itibarla, meclisin yapacağı birtakım değiştirmeler idarede birtakım yeni problemleri birlikte getirebileceği için, doğru olanı, kararname yerine kanunun kendisini çıkartmak.

Ayrıca Sayın Sağlık, şunu da vurgulamak istiyorum. Pratiğe baktığımız zaman, mecliste çoğunluğu elinde bulunduran bir iktidar olduğu sürece kanun çıkartmak bizim meclislerimizde bir problem de değildir. Bu nedenlerle, sağlıklı olan, kararlı, güvenilir ve isabetli olan yaklaşım; süratle kararname şeklinde hazırlanan metni kanun tasarıları olarak meclise sevk edip, bu işi o formülle çözmektir. Bu, hükümet açısından da, vatandaş

açısından da, yönetim açısından da isabetli çözüm olur.

SAĞLAM — Teşekkür ederim. Efendim, şimdi Sayın Özol'dan açıklama rica ediyorum. İki yıl önceki idari düzenlemede bakanlık sayısını azaltma ve ekonomik karar birimlerini tek elde toplama görüşünün ağırlık taşıdığı hissedilmektedir. Ekonomi politikasının hazırlanması ve uygulanması açısından yeni bakanlıklar düzenlemesinin bir değerlendirmesini yapar mısınız?

hükümette, bir «başkan hükümeti» sistemine özenme ve mevcut kurallara rağmen böyle bir uygulamayı gerçekleştirme arzusu vardır

ÖZOL — Teşekkür ederim Sayın Sağlam. Biliyorsunuz 1980 yılında Türkiye piyasa ekonomisi modeline geçmiştir. Bu 30 - 40 sene süren bürokratik bir dönemin son bulması demektir. Bu, idareye değişik roller vermektedir. Bu değişik rollere uygun bir merkez ve taşra modelini artık çizmemiz gerekmektedir. 12 Eylül hükümetleri zamanında yapılan çalışmalar sonuçlanamamıştı ve yeni iktidar döneminde bu çalışmalar noktalandı. Yeni düzenleme gerçekten bakanlıklar teşkilatındaki enflasyon ve rasgele büyümeyi önleyici birtakım yeni tedbirler getirmiştir. Örneğin bakanlık sayıları azaltılmıştır. Tarım, orman ve köy işleri gibi birbirine benzeyen işler, tatbikatta ayrı olmaları sıkıntı yaratan gümrük ve maliye bakanlıkları gibi bakanlıklar birleştirilmiş ve buna benzer diğer uygulamaların tecrübesi ışığı altında bakan-

lıkların sayısı büyük ölçüde azaltılmıştır. Ve tekrar büyümemesi için de, gerekli tedbirler alınmıştır. Genel müdür, daire başkanı, bakanlık müşaviri gibi müesseselerin sayıları kanunda belirlenmek suretiyle ileride tekrar bürokrasinin erozyonu önlenmek istenmiştir. Ancak bu arada ekonomik konularda eskiden ayrı çalışmakta olan Hazine Genel Sekreterliği ile Ticaret Bakanlığı birleştirilmek suretiyle, ayrı bir Müsteşarlık şeklinde Devlet Bakanı aracılığıyla Başbakan Yardımcılığı'na bağlanmıştır.

Diğer ülkelerin tecrübelerine bakıldığı zaman, ekonomik işlerin normal olarak bir ekonomi bakanlığına ait olması gerekir diye düşünülebilir. Gerçekten dünyada ve özellikle Avrupa'da birçok ülkelerde ekonomik işlerle mali işler ayrılmıştır. Ancak hükümetin ekonomik işlere yaklaşım metodlarına baktığımız zaman görüyoruz ki, ekonomik işleri bir nevi uzaktan kontrol arzusu vardır. Bir örnek vereyim. Merkez Bankası, kuruluş kanununa göre müstakil bir kuruluş olduğu halde, kurulmuş olan Para-Kredi Kurulu aracılığıyla Merkez Bankası o kurulun bir üyesi haline getirilmiş ve bir bakıma müstakil olma vasfını kaybetmiştir. Buradan, ekonomik işlerin yönetim tarzından anlamıma göre, Sayın Güran'ın işaret ettiği gibi, hükümette bir başkan hükümeti sistemine özenme ve onu mevcut kurallara rağmen yine de gerçekleştirme arzusu vardır. Nitekim bir ekonomik yöntemin bir aracı olarak fonlar devamlı olarak kurulmakta ve idaresi de bu bakanlıklararası kurullara verilmektedir. Bunun tabii faydası ve zararları vardır. Uygulamada fleksibilitiyi sağlayabilir. Daha süratli bir uygulamayı temin edebilir. Ancak bu ekonomik yönetimde denetim fonksiyonu kaybolmakta, bir nevi ülke genelinde bütünlüğünü ve prensiplerini yitirmektedir.

Nitekim bakanlık teşkilatlarına baktığımız zaman, hepsinin kendi içinde bir iç denetim mekanizması öngörülmüştür. Ve bakanlıkların kendi müfettişleri vardır. Fakat bu müfettişlerin üst kademeyi denetleme yetkileri yoktur. Şöyle ki, bir üst kademe yolsuzluğu olduğu zaman, bu yolsuzluğun hangi denetim organlarınca ele alınacağı yeni reformda açıklanmamıştır. Özellikle Cumhurbaşkanı'na bağlı Devlet Denetleme Kurulu var-

Ertuğrul İhsan ÖZOL

dır. Kurul, Devlet Başkanı adına bu denetlemeyi yapmaktadır. Ülkemizde ise Cumhurbaşkanlığı makamı ile Başbakanlık makamı ayrı makamlardır. Başbakan'ın kendi adına denetleme yapacak bir kuruluşa ihtiyacı vardır. Bu, kararnamede bilerek veya bilmeyerek ihmal edilmiştir. Bütün bakanlıklara, İktisadi Devlet Teşekkülleri'ne baktığımız zaman, denetim fonksiyonunda önemli bir gerileme görmekteyiz. Bazı yerlerde âdeta sıfır denetim vardır. Buna karşılık bazı yerlerde de mükerrer ve müteaddit dene-

tim vardır. Yani bir bakanlığı, bir genel müdürlüğü alırsanız; genel müdürlüğün kendi müfettişleri, bakanlığın müfettişleri, Başbakanlık Murakabe Heyeti gibi böyle muhtelif ve lüzumundan fazla kontrol gören yerler vardır. Buna karşılık fonlar gibi, Merkez Bankası gibi iç denetimi dışında denetime sahip olmayan, belki de hiçbir zaman denetlenmeyen yerler de vardır. Bu, devlet idaresinin mesruiyeti yönünden önemli mahzurlar arz etmektedir. Son haberlere göre kurulması düşünülen Başbakanlık Teftiş Heyeti'nin bu boşluğu doldurup dolduramayacağını zaman gösterecektir.

SAĞLAM — Sayın Özol, sözünüzü keserek birşey sorabilir miyim? Şimdi ilk defa olarak Başbakanlık Teftiş Heyeti kurulmuş bulunuyor. Biraz önce Sayın Güran'ın söylediği gibi bu durum Başbakanlıkla bakanlıklar arasındaki ilişkiler bakımından önemli sorunlar yaratabilir. Çünkü şimdiye kadar Başbakanlık Teftiş Heyeti diye bir organ yoktu. Devlet Denetleme, bildiğiniz gibi, Cumhurbaşkanlığı'na bağlı ayrı bir organ. Ayrıca bakanlıkların denetim organları var. Ve Başbakanlık burada ayrı bir Teftiş Heyeti'ne de sahip bulunmaktadır. Bunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

ÖZOL — Bu tabii sistemde büyük bir boşluk olarak görünüyordu. Üst kademede dış denetim olmadığı için bakanlıklarda, gerçekten bir boşluktu. Şimdi bunun doldurulmak istendiği anlaşılıyor. Başbakan kendi denetim organlarını kurma arzusunu izhar ettiğine göre, demek ki böyle bir ihtiyaç var. Eskiden bu fonksiyonu bir nevi genel müfettiş durumunda olan Maliye Müfettişleri görüyordu. Tüm Cumhuriyet tarihinde genel teftiş vazifesini Maliye Müfettişleri görmüştür. Maliye Müfettişleri geçmişte bu fonksiyonu normal

olarak ifa ettikleri halde acaba bu organ niçin devreden çıkarılıp ayrı bir organ kurulmak isteniyor? Yoksa bugün Maliye Müfettişleri'nin bağlı olduğu bakanlık etkisiz bir gelir bakanlığı haline getirildiği için, acaba oralardan aktarılacak elemanlarla yukarıda bir organ mı kurulmak isteniyor? Yani bu Başbakanlık Müfettişler Heyeti henüz ortaya çıkmadığı için, bu organın ne şekilde kurulacağı, nasıl fonksiyon yapacağı henüz belli olmadığı için, bu konuda değerlendirme yapacak durumda değiliz.

**başbakanlık teftiş
heyeti'nin bir anlamda
bakanlıkları denetim
için kurulacağı
anlaşılıyor; ancak
bakanlıklarda dışardan
yapılacak bir denetim,
çeşitli sorunları da
birlikte getirebilir**

SAĞLAM — Sayın Özol, şimdi bakanlıklar siyasi sorumluluğu olan ve mahkemeler karşısında muhatap olan ayrı bağımsız birimler. Bunların kendi denetim örgütlerini kurmaları gayet doğal. Fakat şimdi Başbakanlık Teftiş Heyeti kurulmak suretiyle bakanlıkların denetim alanlarına girecek olan konularda da denetim yapılır duruma geliniyor. Bu bir yetki karışımı doğurur gibi geliyor bana. Sayın Güran, siz ne diyorsunuz bu konuda?

GÜRAN — Sayın Sağlam, sohbetimiz güzel bir noktaya geldi. Az önce söylediklerimi hem biraz açmak, hem belki de rötuşlamak üzere söyleyeyim. 1982 Anayasası ve çıkan ka-

nunların zihnindeki varsayım, bakanların politik olarak üstündeki bir Başbakan. 1961 döneminde Başbakanların pratikteki konuları yasal hükümlerle de vurgulanmıştır. Onun için yabancı bir olay, yeni bir olay değildir. Ve şunu altını çizerek söylüyorum: Bakanlar, hâlâ ABD modelindeki sekreterler değildir. Bakanlar Kurulu üyesi ve kendi bakanlığının sorumlu amiridirler. Buna mukabil, Başbakan'ın bakanlıklar üzerindeki «merkezi» hüviyeti daha çok ortaya çıkarılıyor. Yani Başbakan, bakanlıklar üzerinde ve böylece bakanlar üzerinde, ekibin daha iyi çalışması için, kamu yönetiminin daha iyi işlemesi için toplam yetki sahibi haline geliyor; direktif veriyor, yönlendiriyor. Zaten hepsi hükümet programıyla bağlı kişiler bunlar. Takip ediyor ve bakanlıkların -şöyle ifade edeyim- ortak çizginin dışına taşıp taşmadığını da denetliyor. Yani kendisi hükümetin başı olarak bakanlıkların icraatından da sorumlu kişi olduğu için, bu sorumluluğun getirdiği bir gözetim ve denetim yetkisi kullanıyor.

Şu olay da var: Öyle durumlar yaşandı ki geçmiş yılların uygulamasında, Başbakanı bile dinlemeyen bakanlıklar olabildi. Sanırım Anayasa ve anılan yasalar, biraz da Başbakanı rağmen faaliyet gösteren bakanlıkları belli bir düzen ve disiplin altına sokmak için olsa gerek. Benim, bunun ötesinde esas değinmek istediğim husus şu: Denetimde tedahül, sanıldığından da fazla. Bir kere bakanlığın kendi teftiş olayı var. Maliye Bakanlığı'nın ayrı bir teftiş olayı var.

ÖZOL — Şimdi efendim, onlar iç denetimde kalıyor. Yani hiçbir zaman bir bakanlığın teftiş organı, bağlı olduğu genel müdürlüğü veya bakanlığa bağlıysa, bakanı teftiş edemiyor. Bu bakımdan Başbakanlık Teftiş Heyeti'nin bakanlıkları teftiş için kurul-

duğu sonucuna varmak mümkündür. Yahut da muhtelif bakanlıkları ilgilendiren konuları, yani birbirine giren konuları incelemek üzere bu organın ortaya çıkarıldığını söylemek mümkündür.

GÜRAN — Doğrudur. Fakat bakanlıklarda dışardan denetim yapılınca sorunlar da birlikte geliyor. Mesela, Başbakanlık yetkilileri bir bakanlığı teftişe gittikleri zaman, bakanın bunlarla ilişkisi ne olacaktır? Bu da çetin bir sorudur. Bundan sonra, onlar orada denetim yaparken veya kendi teftiş heyeti kendi işlerini teftiş ederken veya Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu müfettişleri geldiği zaman ne olacaktır? Yani o kadar büyük bir içişlik, labirent olmuş. Derken hele bir de devreye Kamu İktisadi Teşebbüsleri'ni sokarsak, ona bir de Yüksek Denetleme Kurulu'nu eklersek; kim, kime, neyin hesabını, kaç defa verecek?

kararname, memurların politik pozisyonlar işgal etmesi sorununa çözüm getirmemiştir

ÖZOL — Başbakanlık Teftiş Kurulu'nun ve Cumhurbaşkanlığı Denetleme Kurulu'nun ve bakanlık teftiş kurullarının, Umum Murakabe Heyeti'nin ve Sayıştay'ın denetimlerini, denetim mekanizmalarını nazara alınca, teftiş fonksiyonunda bir anarşik döneme girdiğimizi söyleyebilirim. Kararname maalesef bu soruna ışık tutmamıştır. Kararname ayrıca kamu yönetimini öteden beri sarsan bazı konulara da çözüm getirmemiştir. Özellikle bakanlık teşkilatları bizde aşırı merkezîyettir. Bu merkezîyetçi çözüm, yeni kararnamede devam etmektedir. Yani valier, kaymakamlar bir suflör durumunda-

dır. Yani uzaktan kumandalı bir ajan durumundadırlar. Ve hiçbir zaman taşranın, buldukları yerin düzenli yürümesinden, ekonomik kalkınmasından sorumlu değildir. Ayrıca kalitesiz memur sorunu kararnamede yankı bulmamıştır. Yani bu memurların ne şekilde işe alınacakları, nerelerde istihdam edilecekleri, minimum çalışma ücretleri meseleleri bu kararnamelerde düzenlenmemiştir. Halbuki bir merkezi bürokrasiyi düzenlerken, memurların taşrada ve merkezde nasıl işe alınacaklarını düzenlemek gerekirdi.

Mesela, taşrada çalışıp başarılı olmadan merkeze gelenebilir mi? Veya hut merkezde çalışmak için ayrıca yetenekler gerekli mi? Birçok ülkelerde bir merkezi imtihan sistemi vardır. Memur imtihanları açılır. Memurlar veya mektepten çıkan çocuklar, kabiliyetlerine göre muhtelif yerlere dağıtılırlar. Halbuki bizde yine o karışık, anarşik işe alma sistemi devam etmektedir. Bütün idareler kendileri gazetelere ilan vererek kendi memurlarını kendileri seçmektedirler. Yani üniversitelere girişte toplu olarak imtihan sistemi yaptığımız halde, oradan çıktıktan sonra çocukları biz yeteneklerine göre maalesef kamu yönetimine aktaramıyoruz.

Sonra kadrolarda, özellikle müsteşarlıklarda bir politize olma durumu vardır. Bu politizasyon olayına, yani memurların politik olması, politik pozisyonlar işgal etmesi sorununa kararname çözüm getirmemiştir. Amerika'da olduğu gibi birçok ülkelerde politik postlar vardır. Bu politik postlar yalnız önceden belirlenmiştir. Yani o idarede çalışan memurlar belli kademeye kadar normal terfi edebilirler; ondan sonra siyasi pozisyon gelir. Devlet memurları hiçbir zaman, siyasi pozisyonla uğraşmazlar. Ama o politik postlar bilinmektedir daha önceden. Biz bu politik postları ismen belirtmeden siyasi müsteşarlar tayi-

Bütün Garanti Bankası Subelerinde size hizmet verenlerin jet pilotu ruhu taşıdığını biliyor musunuz?

Her gün kuyruklarda bekletilenler! Rötarlı taşıtları bekleyenler! Gecikmiş havaleleri bekleyenler! Randevularında bekletilenler! Vakit kaybedenler! Acınızı çıkarmak için Garanti Bankası'na gelin! İşlemleri çabuklaştıran, çağın gerektirdiği dinamizme ulaştıran Süper Sistem'yle Garanti Bankası, beklemekten bunalanların, beklemeye vakti olmayanların hizmetindedir.

Garanti Bankası sadece işlemlerinin süratıyla değil, şubelerinin yaygınlığıyla da vakit keybetmenizi önler. Garanti Bankası'nı her aradığınız yerde, veya hemen ötede mutlaka bulursunuz. Bankamızın güleryüzlü, nazik kadroları işinize gereken ilgiyi gösterir; havaletlerinizi gecikmeden yerine ulaştırır, çekinizi anında öder. Garanti Bankası, süratıyla, etkin organizasyonu, yakınlığıyla ve deneyimli, ilgili kadrolarıyla, aksamayan hizmet demektir. Süratli işlem ve güleryüzlü hizmet için Garanti Bankası'na gelin. Çok aramanız gerekmiyor, hemen yakınınızdayız!

GARANTİ BANKASI

ni yoluna gitmişizdir. Kararname bu konuya çözüm getirmemiştir. Ayrıca bu politik postları bir nevi legal hale getirmiştir. Yani bakan olmadığı halde, orada oturan müsteşar, bir bakan gibi davranmaktadır. Ve bu sistem içerisinde yerini bulmamıştır.

Öte yandan piyasa ekonomisinin gereği olarak kamu yönetiminin özel sektörle veya diğer meslek kuruluşlarıyla düzenli bir diyalog içinde olması ve idarenin şeffaf olması zarureti vardır. Bu şeffaflık ve diyalog konusunda herhangi bir düzenleme görmüyoruz. Devlet yayınlarının ne şekilde halka anlatılacağı, yani bunu hangi servisin yapacağı; devlet yayınlarını kimin, ne şekilde halka arzedeceği konuları ele alınmamıştır. Ayrıca memurların idari kaza sistemi, çalışmamaktadır. Bir vatandaş bir devlet dairesine gittiği zaman, işi yürümediği anda şikâyet mekanizması yürümektedir. Çünkü Memurun Muhakemat Kanunu'na göre, bir memur hakkında inceleme ve tahkikat yapılabilmesi için konunun belli mercilerden geçmesi gerekmektedir. Halbuki piyasa ekonomisinde sürat şarttır. İşadami veya sair vatandaşlar müracaat ettikleri zaman kendi işiyle meşgul olmayan bir memuru süratle şikâyet ve neticeyi almak durumundadırlar.

bir piyasa ekonomisi
sistemi içinde
hizmetin vatandaşın
ayağına götürülmesi ve
hızlı hareket edilmesi
gerekir; kararname
bunu sağlayamamıştır

Türkiye'nin muhtelif şehirlerinden Ankara'ya iş takibi için işadamları gelmektedir. Mesela İstanbul-Ankara uçakları bütün bu iş takibi için

gelen işadamlarıyla doludur. Bunlar geldikleri zaman memurları yerlerinde bulamadıkları gibi, buldukları zaman da kendi meselelerini halledememektedirler. Yani kararnamede ve daha sonra yapılan çalışmalarda bu sorunu çözüm yolunda bir uygulamaya göremiyorum. Hizmetin vatandaşın ayağına götürülmesi, hizmetin vatandaşın bulunduğu bölgeye götürülmesi zorunludur, piyasa ekonomisi sisteminde. Çünkü uzak bir ilde oturan, Muğla'da, Hakkari'de oturan bir işadaminin teşvik kararı için Ankara'ya gelmesi bahis konusu olamaz. Ayrıca idarenin yavaş çalıştığı, «Bugün git; yarın gel!» şeklindeki davranışlar bilindiği halde, işi hızlandırma açısından herhangi bir uygulama da yapılmamıştır. Halbuki Batıda, uzman memurların zamanını tasarruf etmek için özel hostesler kullanılmaktadır. Hostesler iş sahiplerini belli bir odaya almaktadırlar. Ve iş sahipleriyle uzman memurlar arasındaki ilişkiyi o hostesler yürütmektedir. Bu uygulama Fransa'da ve diğer ülkelerde denenmiştir. Bizde de denenmesi yarar vardır. İş hızlandırma açısından bir uygulama ülkemizde henüz başlamamıştır. Böyle bir uygulamayı bu kararnamede görmeyi çok isterdik.

Öte yandan bazı bakanlar, âdetta şube müdürü gibi çalışıyorlar, küçük işlerle uğraşıyorlar. Bırakın bir genel müdürü, çoğu zaman şube müdürlerinin yaptığı işler yukarıya kadar çıkmakta ve bakanları meşgul etmektedir. Bu bakımdan yürürlükteki sistemimizde bakanların halkla veya önemli kişilerle görüşme zamanları kesinlikle yoktur. Düzenli randevu vermeleri bile mümkün değildir. Halbuki bakanlıkların bir talimat ve prensip yeri olması gerekir. Bakan, sadece talimat ve prensip belirten bir kişidir. Uygulamayı memurların yapması lazımdır. Halbuki bizde memurlar bütün uygulamaları bakanın iznasına götürmektedirler. Ve bu suret-

le merkezîyetçi idare birikimleriyle birlikte yerinde kalmaktadır.

Şunu söylemekte de yarar var. Bizde devlet dairelerinin yerleri de sık sık değişmektedir; adresleri, telefonları, formaliteleri sık sık değişmektedir. Yani gönül isterdi ki bu merkez teşkilatı uygulamasında formaliteleri kendi kendilerine memurlar icat edemesinler ve bunları belli bir yerden geçirmeleri zorunluluğu ortaya konabilsin. Çünkü bir daireye gidiyorsunuz, mesela tapuya gidiyorsunuz, diyor ki; «Verginizi ödeyin.» Trafığe gidiyorsunuz, soruyor; «Bunun vergisini ödediniz mi?» Yani işler zincirleme birbirine bağlanıyor. Ve bu yüzden vatandaşın işi zama-

nında yapılamıyor. Dilekçe mecburiyeti, işleri yokuşa sürüyor. Avrupa'da yaygın çek uygulaması gibi pratik uygulamalar açısından merkezi hükümet düzenlemesinde yeni hiçbir hüküm göremiyoruz. Belki bunu tebliğlerle hallediyor olabilirler. Fakat onun da o şekilde yürütüldüğüne dair bendeniz bir bilgi sahibi değilim. Bence başarılı olamamızın sebebi, kamu yönetiminde merkezîyetçi ve diyalog yapmadan tedbir saptamada ısrar ettiğimizden ileri gelmektedir. Halbuki ülke büyümüştür. Sorunları çok çeşitlidir. Böyle tek taraflı, masadan çözüm yerine çok taraflı çözümlere, çok boyutlu çözümlere gitmek zorunluluğumuz vardır. Ülkemizdeki ataerkil aile geleneği okulda, idarede ve merkezi hükümet teşkilatında kendisini hâlâ göstermektedir. Her yerde belli hizipler teşekkül etmekte, belli gruplar birbirleriyle bir nevi babanın çocukları şeklinde mücadele etmektedirler.

Abonelerimize ve Okurlarımıza Duyuru :

Artan maliyetler ve ağırlaşan piyasa koşulları nedeniyle;

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi

Ocak 1986 sayısından itibaren 12 sayı için (KDV dahil) :

Yıllık abone : 4.800 TL
Öğrenci aboneliği : 2.400 TL

Abone bedelleri posta ile adresimize konutta teslim gönderilebileceği gibi, aşağıda belirtilen İstanbul'daki banka hesaplarımıza da yatırılabilir.

İş Bankası Türbe Şubesi : 1541
Akbank Türbe Şubesi : 4512
Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesi : 768

Zorunlu olan bu fiyat artışlarını, abonelerimizin ve okurlarımızın anlayışla karşılayacaklarını sanıyoruz.

bakanlıkların temel fonksiyonu, buldukları sektörün politika kararlarını saptamaktır; oysa politika kararları ile günlük yürütme faaliyetleri birbirine karışmıştır

SAĞLAM — Bir saptama yapabilir miyim, Sayın Özöl? Yani anlayabildiğim kadarıyla şunu söylemek mümkün müdür? Bugünkü bakanlıkların kendi buldukları alanlarda politika kararlarıyla icrai günlük faaliyetler, birbirine karışmıştır.

ÖZÖL — Evet.

SAĞLAM — Bakanlıkların temel fonksiyonu, buldukları sektö-

rün politika kararlarını saptamaktır. Ulaştırma Bakanlığı ulaştırma politikasının Sanayi Bakanlığı sanayi politikasının hazırlanmasından sorumludur. Bu fonksiyonun tam olarak yerine getirildiğini göremiyoruz. Bunun yerine ayrıntılara boğulmuş bir bakanlık uygulaması var.

ÖZOL — Sayın Gürkan'ın dediği gibi, bakanlar Başbakanlığın âdeta bir sekreteri, memuru durumuna geliyorlar. Ve günlük işlerle uğraşıyorlar, uygulama işlerine girmiş oluyorlar.

SAĞLAM — Sayın Özol, ikinci konudaki görüşünüzü almak istiyorum. Yani ekonomik karar birimlerinin bir çatı altında toplanması fikri,

Prof. Dr. Dündar SAĞLAM

Sayın Turgut Özal'da yerleşmiş bir fikirdir ve ekonomik gelişmelere de uygun bir fikirdir. Çünkü ekonomik faaliyetler giderek karmaşık bir hal almakta ve hızlı değişimlere ayak uydurmak gerekmektedir. Şimdi Sayın Özal'ın yaptığı düzenlemede göze

çarpan en önemli özellik, ekonomik karar birimlerini bütünleştirmek, kendi eline almak. Bu düzenlemenin uygulaması için, sizler de biliyorsunuz, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı gibi bir makam, bir müsteşarlık teşkil edilmiş ve Hazine fonksiyonu Maliye Bakanlığı'ndan alınarak bu müsteşarlığa bağlanmış ve Ticaret Bakanlığı'nın dış ticaret bölümü de buraya iştirak ettirilmiş bulunmaktadır. Şimdi bütçenin hazırlanması ve uygulanması açısından, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı ile Maliye ve Gümrük Bakanlığı arasındaki ilişkileri nasıl değerlendiriyorsunuz?

ÖZOL — Ekonomik işlerin Başbakanlıkta bir Başbakan Yardımcısı kanalıyla ve müsteşarlıklar aracılığıyla tek bir mercie bağlandığını söylemek mümkündür. Yani bu bir bakanlık şeklinde yapılacak yerde müsteşarlıklar aracılığıyla yapılmaktadır. Ancak bakanlıklar birbirinden ayrılıp koparılırken bazı hatalar olmuştur. Örneğin; bir bütçe bakanlığı, gelir bakanlığı olan Maliye Bakanlığı'ndan «Nakit İşleri» alınmıştır. Nakit işlerinin Başbakanlık'ta olması için hiç bir gerek ve zaruret yoktur. Bu bakımdan önemli bir hatadır. Bunun bir an evvel düzeltilmesinde yarar vardır. Ekonomik işlerle nakit işleri ayrı işlerdir. Ekonomik işler Başbakanlığın emrinde toplanmıştır. Nakit işlerinin orada toplanmasına gerek yoktur.

SAĞLAM — Evet. Bu konuda bir nokta da ben eklemek istiyorum. Bugün Teşvik ve Uygulama Başkanlığı, Yabancı Sermaye Başkanlığı gibi bazı icrai yetkilerle donatılmış dairelerin Devlet Planlama Teşkilatı'na bağlandığını görüyoruz. Bu bağlam içerisinde bakıldığında; giderek Devlet Planlama Teşkilatı'nın hükümetin bir müşavere organı, bir istişare organı kimliğinden uzaklaşıp âdeta siyasi sorumluluğu bulunan icrai bir organ

haline geldiğini görüyoruz. Bu gelişmeye ait son bir örnek vermek istiyorum. Elimde 26 Ekim 1985 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmış bir Bakanlar Kurulu kararı var: Yatırım Malları İmalatı Teşvik Fonu Kurulması Hakkında Karar. Bu kararın içerisine baktığımızda, benim dikkatime çarpan bazı enterasan noktalar var. Bunlardan birincisi, fonun denetiminde Başbakanlık yetkilidir, deniyor. İkincisi, kararnamenin 4'üncü maddesinde bu tür teşvik için, yani bu kararnamenin düzenlemek istediği yatırım malları imalatını teşvik için, Devlet Planlama Teşkilatı'nın döviz tahsisi yapabilmesine ait bir hüküm var. Bu tür icrai fonksiyonlarla donatılmış Devlet Planlama Teşkilatı'nın esas fonksiyonu olan plan hazırlaması ve hükümetin ekonomik müşavirliğini yapması büyük ölçüde aksayacaktır.

DPT, danışman niteliğini yitirmiştir; artık sadece plan ve program yapan bir kuruluş değildir; ekonomik yönetimin çeşitli konularda uygulayıcı bir aracı haline gelmiştir

ÖZOL — Şimdi efendim, Devlet Planlama Teşkilatı kuruluşundaki o danışman hüviyetini zaten eski yıllarda da giderek kaybetmekteydi. Şimdi daha belirli hale getirilmiştir. Artık Planlama uzun vadeli plan, kısa vadeli yıllık programlar yapan bir teşkilat değil; ekonomik yönetimin muhtelif konularda uygulayıcı bir aracı haline gelmiştir. Nitekim serbest bölge mevzuatının yürütülmesi de ora-

ya bağlanmıştır. Daha birtakım yeni yeni 6-7 tane iş onların denetimindedir.

SAĞLAM — AET işleri de ona bağlandı.

ÖZOL — Evet. Bu bakımdan bunu yadırgamamak mümkündür. Ancak sorunun kendi birimleri içerisinde döviz tahsisi, denetim ve sair genel prensiplere göre halledilmesi gerekirken, bunun böyle tek bir kararname içerisinde yapılması, yeni bir yöntem manzarası göstermektedir. Fonların denetimi yapılmadığı tenkitleri karşısında, idarenin bu denetim konusunu oraya sokmuş olması-

Reklam Veren Kuruluşlara Duyuru :

Derginiz artık 8.000 adet basılıyor ve Türkiye çapında dağıtılıyor.

Reklam fiyatları Dergi'nin Ocak 1986 sayısından başlayarak şöyledir :

Arka kapak	: 125.000 TL
Ön kapak içi	: 100.000 TL
Arka kapak içi	: 90.000 TL
Tam sayfa (Ekonomik Yorumlar içinde)	: 80.000 TL
Tam sayfa	: 50.000 TL
Yarım sayfa	: 30.000 TL
Çeyrek sayfa	: 15.000 TL

Dergi'ye reklam veren Sayın Kişi ve Kuruluşların bizi anlayışla karşılayacaklarına inanıyoruz.

Banka ve
Ekonomik Yorumlar
Dergisi

nı düşünmek mümkündür. O bakım-dan belki de olumludur.

SAĞLAM — Peki bunu idare hukuku açısından Sayın Güran siz nasıl değerlendiriyorsunuz?

GÜRAN — Güzel bir soru yönelttiniz Sayın Sağlam, teşekkür ederim. Ve farklı ortamdan gelen kişileri konuşturmanın faydası da burada ortaya çıkıyor. Bakanlığın bizde klasik bir tanımı vardır. Bunlar, devlet faaliyetlerinin ve hizmetlerinin ihtisaslaşmış bölümleridir. Ve devletin yürütme organlarıdır. O halde devlette, merkezi idarede diyelim, icracı kuruluşlar bakanlıklardır. Bunun dışındaki herhangi bir kuruluş -bakanlığa bağlı genel müdürlükler hariç- ancak danışma ve istişare organı olabilir. Nitekim bunlar arasında zikre değer olanlardan biri, Milli Güvenlik Kurulu'dur. Tamamen istişari fonksiyonu vardır. Kararlarının bir nevi bağlayıcı yönü var ise de, özü itibarıyla görev istişaridir. Planlama Teşkilatı da kesinlikle danışman ve hazırlayıcı bir kuruluştur ki, buna plan uygulamasını izlemek de dahildir. O itibarla, Planlama Teşkilatı'na birtakım yürütme yetkileri verilirse, bu yaklaşım, bu kurumu giderek ana işlevinden uzaklaştırır. Bu yüzden Planlama Teşkilatı'na, daha ziyade ülkenin meselelerine tepeden ve makro açıdan bakan ve bunun gözlemlerini yapan, yönlendiren, temel ilkelelerini, stratejisini belirleyen merkezi düzenleyici kuruluş olarak işlev vermek daha doğru olur. Çünkü öteki işlevi, yani yürütme-uygulama görevleri de verdiğiniz zaman, Devlet Planlama Teşkilatı giderek bir Bakanlığa dönüşür.

İkinci olarak, Başbakanlıktaki Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'na, Başbakanlığın yerinden yola çıkarak ben de dokunmak istiyorum, müsaade ederseniz. Başbakanlık, eşgüdüm merkezi olmak yerine, artan

ölçüde kendisi birtakım hizmetler ve görevler üstlenen bir yere dönüşmektedir ki, bu da Başbakanlık teşkilatının ana işlevine aykırıdır. O itibarla Başbakanlığın da süratle icracı bir görünüşten kurtulması lâzım. Nitekim, eşgüdüm öyle bir eşgüdüm olayı şeklinde belirmeli ki, bunu tamamlayacak icracı işlemler ve işler tamamen ilgili bakanlıklar tarafından yürütülmeli. İcracılık öyle bir iştir ki, buna girdiniz mi, günlük teferruatıyla uğraşmaya başlarsınız. Şimdi Başbakanlığın başına giderek gelen olay budur. Birçok genel müdürlük Devlet Bakanları eliyle ve Başbakan Yardımcısı eliyle Başbakanlığa bağlanmıştır. Öyle bir bağlanma ki; Başbakan artık hükümetin genel siyasetine mi bakacak, yoksa bunlarla mı uğraşacak? Bu durumda Devlet Bakanları ne yapacak? Başbakanlık âdeten en büyük bakanlık haline gelmiştir diyebiliriz. Kamu yönetimi bakımından isabetli olan yaklaşım, bu yapının süratle terkedilmesidir.

hazine ve dış ticaret müsteşarlığı gerçekte bir bakanlıktır, adı işlevine uygun olmadığı gibi hukuksal olarak da doğru değildir

Son olarak ben bu çerçevede Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın durumuna değinmek istiyorum. Hukukta bazı kavramlar vardır; aynı tıpta, fizikte, kimyada, iktisatta olduğu gibi. Müsteşarlık, yanılmıyorsa demin sözünü ettiğim kanunun, Başbakanlık Kuruluş Kanunu'nun 5'inci maddesinde; «Müsteşar, Başbakanlık teşkilatının Başbakan'dan sonra üst amiridir.» diyerek tanımlanmıştır. Yani kanun müsteşarın idari bir şa-

hıs olduğunu ve belli bir konumu ve işlevi bulunduğunu göstermiştir. «Müşteşarlık» adı verilen Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, Başbakanlık teşkilâtına bağlı mı, değil mi? Orası da hukuksal olarak pek açık değil. Ama kanun, açıkça sorumluluk olarak Başbakanlığa bağlamış. O halde bu organ bir taraftan Başbakanlığa bağlı, diğer taraftan ayrı imiş gibi bir durum ortaya çıkıyor. Böyle bir durum ortaya çıkınca, yasaya ve uygulamaya da bakınca, bunun adının artık doğru konulması gerekir. Bu bir «Bakanlık»tır. Yani, ismi bir kere işlevine göre isabetli değildir. Hukuksal olarak doğru değildir. Üstelik bu kadar önemli, Sayın Özal'un vurguladığı gibi, böylesine önemli bir işlevi yürüten, yürütmekle görevli ve sorumlu bulunan birimin başındaki kişinin, her halde bir bakan gibi de Meclise karşı bir siyasi sorumluluğu olması gerekir. Özellikle, yetki ve görevlerinin daha önce diğer Bakanlıklara ait olduğunu da unutmamalıyız.

SAĞLAM — Meselenin özü çözüldü sanıyorum. Devlet Planlama Teşkilâtı için de aynı şeyi söyleyebiliriz.

GÜRAN — Bu kurumlardaki problemler yüzünden siyasi sorumluluk meselesi gündeme geldiğinde, ister istemez Başbakanı devreye sokmanızı gerekiyor. Bilindiği gibi siyasi sorumluluğu gündeme getirmek çok daha problemleri ve güç bir olaydır. Bir bakanın siyasi sorumluluğunu gündeme getirmekle bir Başbakanı getirmek arasında hukuksal ve siyasal açıdan çok büyük farklar vardır. O itibarla, bu model izlenecekse, müsteşarlığı derhal bakanlık statüsüne getirmek lazımdır.

ÖZOL — Veya şöyle yapılabilir. Müsteşarlıklar, «siyasi müsteşarlık» haline getirilir. Bunlara bir nevi «bakan yardımcılığı» verilir. Düzenleme de ona göre yapılır.

SAĞLAM — Amerika'da olduğu gibi...

ÖZOL — Parlamento'ya gidip siyasi müsteşar oldukları için...

GÜRAN — Bu daha çetin bir Anayasa problemini gündeme getireceği, ortaya atacağı için, bizim yerleşik modelimiz içinde bunu derhal bir bakanlık haline getirmekte hukuksal, siyasi ve pratik faydalar vardır. Bakanlıkları düzenlerken kullanılacak kriter şu olsa gerek: İcracı bakanlıklar yapılabilir; bunların yanında, gerekiyorsa birtakım genel müdürlüklerin çalışmalarını koordine etmekle görevli bakanlıklar kurulabilir. Bakanlıklararası koordinasyonun yeri ise, Bakanlar Kurulu ve Başbakanlıktır.

SAĞLAM — Sayın Güran, sanıyorum şöyle diyebiliriz: Mümkün olan süratle Başbakanlığın yetki alanı içerisindeki fonksiyonları, ilgili bakanlıklara delege etmek suretiyle bir çözüm yoluna gitmek ve Başbakanlığı Anayasa'da belirtilen bir eşgüdüm, bir koordinasyon merkezi haline getirmek gerekmektedir.

GÜRAN — Şunu da ekleyeyim bu açıklamanıza. Ne kadar eşgüdümü sağladık dersek, yani aynı cinsten hizmetleri ne kadar aynı birim içinde toplarsanız toplayın; devlet o kadar dirsek teması içinde çalışan bir çarktır ki, bunların tümünü, hepsini bir birim altında toplamak da kolay değildir. Şimdi bakınız Tarım, Orman ve Köyşleri Bakanlığının problemi... Burası orman ağırlıklı bir bakanlıktır. Bunun yapısında orman yönetimi hâkimdir. Köyşleri ve tarım zayıf kalmaktadır, veya kalabilir. Buranın yapısına tarımcılar hâkimse, orman işleri zayıf gider. Yani Türkiye öyle bir ülkedir ki, belki de orman ayrı bir bakanlık, tarım ayrı bir bakanlık olacaktır. Bunun ölçüştü şudur: Kendi ihtiyaçlarımıza, özelliklerimize, hiz-

met kapasitemize göre bakanlıklarımızın sayısını belirlemeliyiz. Bunlar arasında uyumlu, tasarruflu ilişkiye gelince, işte hükümetin rolü burada ortaya çıkıyor. O zaman Başbakanlıkta Başbakan Yardımcıları, Devlet Bakanları belki bu işi yapabilirler. Bunlar üstelik teşkilatsız bakanlar oldukları için 'bir «manager»'ın işini yapabilirler. Eşgüdümü sağlayacak husus, hukuksal statülerinden ziyade siyasi hüviyetleridir. Başbakan Yardımcıları, Devlet Bakanları bu siyasi ağırlıklarıyla, ilgili bakanlıklar arasındaki eşgüdümü kolayca sağlayabilirler.

ÖZOL — Şimdi efendim, müsaa-
de ederseniz ben bir noktaya temas
edeceğim. Gümrük Bakanlığı kaldırıldı-
ğı zaman, Maliye Bakanlığı'na bu-
rası bir müsteşar muavini aracılığıyla
bağlandı. Gümrük, bütün Türkiye'de
teşkilatı olan bir kuruluş. Bu, bir
müsteşar muavini kademesinde temsil
ediliyor; politik organlar nezdinde.
Halbuki Hazine'nin taşra teşkilatı
sınırlı birkaç ildedir. Dış Ticaret
Genel Sekreterliği eskiden aynı yapıda
idi. Bu kadar büyük bir gümrük
teşkilatını, bir orman teşkilatını bir
müsteşar yardımcısı kanalıyla yöneti-
yorsunuz; buna mukabil ekonomik işleri
bir müsteşar aracılığıyla... Yani burada
bir çelişki var. Merkezi hükümet
düzenlemesi buna bir çare getir-
memiş, bu çelişkiye temas etmemiştir.

GÜRAN — İşte o bakımdan sağ-
lıklı çözüm acaba Türkiye'de bakanlık
sayısını azaltmak mıdır, çoğaltmak
mıdır? Bunun daha somut olarak
incelenmesi gerekir. Tabii bu konu
gerçekte incelendi, büyük bir in-
celeme konusu yapıldı. Fakat bunlar,
demin Sayın Özöl'un da söylediği gibi,
yayınlanmadığı için, henüz kapalı
kapılar ardında kaldığı için; kamu
yönetimi bakımından geçerli somut
faktörlere mi, yoksa değişik daha yan
faktörlere mi ağırlık verilmiştir; bu-

nu bilemiyoruz. Ama bir şey var ki,
çevrilmesi zor iri cüsseler meydana
getirilmiş olabilir. Nitekim görünüş o
izlenimi veriyor. Küçük birinin çabuk
hareketi yerine, iri birinin ağırlığı söz
konusu. Siz bunu da bir şikâyet konu-
sunu yaptınız; koca bir ormanın bir
müsteşar muavinine bağlanması şek-
linde. Acaba bunlar, kamu yönetimin-
de etkinliği arttıralım derken, etkin-
liği geriletken hususlar olmuyor mu?
Bunların da açıkça görülmesinde fay-
da vardır.

SAĞLAM — Sayın Güran, ben bir
açıklamada bulunayım. Bu yeni ba-
kanlıklar düzenlemesinden önceki du-
ruma baktığımızda; 25 Bakan, 1 Baş-
bakan olmak üzere 26 üyeli bir Ba-
kanlar Kurulu görüyoruz. Sayın Tur-
gut Özal'ın oluşturduğu Bakanlar Ku-
rulu'na baktığımızda, bu sayı 21 Ba-
kan artı 1 Başbakan olmak üzere 22
üyeye düşürülmüştür. Dolayısıyla 4
bakanlık bir tasarruf sağlanmış bu-
lunmaktadır. Birleştirilen bakanlıklara
bakıldığında; Gümrük ve Tekel
Bakanlığı kaldırılmış, Maliye ve Güm-
rük Bakanlığı teşkil edilmiş; Gençlik
ve Spor Bakanlığı kaldırılmış, Milli
Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı
haline getirilmiş; İmar ve İskan Ba-
kanlığı kaldırılmış, Bayındırlık ve İskan
Bakanlığı haline dönüştürülmüş;
Köyşerhi ve Kooperatifler Bakanlığı
kaldırılmış, Tarım Orman ve Köyşerhi
Bakanlığı haline getirilmiş; Ti-
caret Bakanlığı kaldırılmış, onun ye-
rine Sanayi ve Ticaret Bakanlığı adıyla
bir bakanlık teşkil edilmiş; Sos-
yal Güvenlik Bakanlığı kaldırılmış,
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakan-
lığı haline dönüştürülmüştür. Şimdi
Sayın Güran'ın çok isabetle belirttiği
gibi, bakanlık sayısının belirlenmesi
konusunda da ciddi bir araştırma ya-
pılmalıdır. Birleştiriliyor; gerçekte
her şeyi birleştirmek mümkündür.
Acaba bu birleştirmelerden ülke ya-
rarına sonuçlar elde edilmiş midir?

GÜRAN — Optimal hacimlerde mi bunlar?

bakanlık sayısı,
ülkenin ihtiyaçlarına
uygun olarak,
fonksiyonlar ve
yönetim ilkelerinin
ışığı altında
dikkatle saptanmalıdır

SAĞLAM — Bugün Ticaret Bakanlığı ile Sanayi Bakanlığı'nın birleştirilmesi ne ölçüde doğrudur? Bir Kültür Bakanlığı kurulmadığı halde, Gençlik ve Spor gibi bir kolla Milli Eğitim bir bakanlıkta bütünleştirilmiştir. Gümrük ve Tekel Bakanlığı belki diğer ülkelerde olduğu gibi maliye ile birleştirilebilir; ancak bu takdirde ismine sadece Maliye Bakanlığı denilmesi daha doğru olurdu. Bakanlık sayısı ülkenin ihtiyaçlarına uygun olarak, fonksiyonlar ve yönetim ilkelerinin ışığında dikkatle saptanmalıdır. Şimdi bu bakımdan son bütünleştirmelere baktınca, durum bende yama izlenimi bırakıyor. Açık oturumumuzun konusu bakanlıkların iç düzenlemesi olmadığı için, konuyu bu açıdan tartışmıyoruz. Ancak rasyonel bir bütünleşmenin de sağlanabildiğinden ben ciddi ölçüde endişe etmekteyim. Bu bütünleştirme kâğıt üzerinde yapılmış, fakat içsel bütünleşme henüz sağlanabilmiş değildir kanaatindeyim.

ÖZOL — Şimdi müsaade ederseniz, Türkiye 1980'den bu yana dış açılmada çok önemli aşamadan geçiyor. Yani bir taraftan iç ekonomiyi piyasa çözümüne alıştırıyor ve dış ekonomik politikada da dünyaya açılıyor. Türkiye'nin dış açılmasında Başbakanlık konuyu önemli görerek çok yakından takip etmek için Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı çö-

zümüne gitmiş olabilir. Ancak hem içerdeki piyasa çözümüne Türkiye'yi hazırlamak, hem de dış açılmada birinci fonksiyonu bu Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'na vermek; bu iki ağır fonksiyonun bir tek müsteşar tarafından yürütülmesi; uygulamada büyük mahzurlar doğurmuş bulunmaktadır. Nitekim hem iç tedbirlerde, hem dış tedbirlerde -ithalat, ihracat ve sair konularda - işi olan kişiler hiçbir zaman bu müsteşarlıkta gerektiği kadar meselelerini işi yönetene anlatamıyorlar ve gerekli makamlarla süratle görüşemiyorlar. Bu umumi bir şikâyet konusudur.

Batıda Fransa misalini hatırlatayım. Dışa açılmada görevli bir bakan içeride mesai harcamasın diye, galiba Giscard zamanında, Raymond Barre sadece dış ticaret işleriyle meşgul bakandı. Ve kendisi içeride hiçbir işle uğraşmasın, sade dış açılma konusunu yürütsün diye, içeride kendisine herhangi bir memur dahi verilmemişti. Ve işlerini dış işlerinden, ekonomik işlerden ve maliye bakanlığından aldığı memurların «ad hoc» komiteleri ile yürütüyordu. Yani dışa açılma işinin ne kadar önemli olduğunu buradan görüyoruz.

Biz de dışa açılma konusunu tamamiyle bir bakana veya müsteşara vererek bu işi daha etkin yürütebilirdik. Biz ne yaptık? Bu işi yapacak olan zata ayrıca iç piyasa çözümünü de gerçekleştirmek işini verdik. Halbuki bunlar çok önemli işlerdir. yani tek bir kişinin yürütemeyeceği önemdedirler. Nitekim Japonya'da MİTİ denilen bakanlık, bütün dünyanın takdirini kazanmış bir teşkilat ama bakanlık olarak organize olmuştur. Yani dışa açılmayı gerçekleştiren bakanlık, ayrı bir bakanlık olarak organize olmuştur. Ve bu MİTİ modeli gerek Başkan Reagan gerekse Mitterrand tarafından Japonya ziyaretlerinden sonra kendi teşkilatları-

na tavsiye edilmiştir. Mitterrand «Fransa MİTİ'ni kuralım.» demiştir. Başkan Reagan da aynı şekilde «Japonya MİTİ'sini burada deneyelim.» demiştir. Yani hem iç ekonomik politikayı, hem dışa açılma konusunu (dış ticaret konusunu) bir müsteşar kanalıyla yürütmek son derece güçtür. Zannediyorum hükümet de bu konunun bilincine ya varmak üzeredir veya varmıştır.

bir piyasa ekonomisi düzeninde, iç ve dış ekonomik işleri yürüten bakanlığın iş çevreleriyle çok yakın diyalog içinde olması gerekir

GÜRAN — Sayın Özal, konunun sizin belirttiğinizden öte bir boyutu daha var; o da özetle şu: Bu kadar altını çizerek işlevini belirttiğiniz görevin sorumlusu ve yürütücüsü kişi, bu işlerin en çok oluşturulduğu ve kotarıldığı yer olan Bakanlar Kurulu görüşmelerine bile katılamaz. Bakan sıfatını taşımadığı için, bu meselelerin bütün yönleriyle tartışıldığı yerde bile yoktur, hukuksal olarak. O bakımdan konuya neresinden bakarsak bakalım bu kişiyi, gerek hukuksal, gerek pratik mülâhazalar bir bakan olmağa doğru hızla itmektedir. Hatta belki şöyle bir model dahi geliştirebiliriz: Üç kademeli bir yapı... Başbakan tam zirvede, her şeye en geniş planda bakan, direktifini verip yönlendiren; onun altında çeşitli bakanlıklar arası koordinasyonu sağlayan koordinatör bakanlar (veya Başbakan Yardımcıları); ondan sonra da icracı bakanlar... Bu şekilde bir formüle de gidebiliriz. Ama bunların

hepsi bakan olduğu için gelirler, Bakanlar Kurulu'nda Başbakan'ın yönetim ve yönlendirmesi altında bütün meseleleri konuşurlar, koordine ederler, direktifleri belirlerler.

ÖZOL — Burada bir saplama yapmak istiyorum. Piyasa ekonomisi düzeninde iç ve dış ekonomik işleri yürüten bakanlığın iş çevreleriyle çok yakın diyalog içinde olması gerekir. Halbuki biz bu işleri yürüten müsteşara o kadar çok iş vermişiz ki, bu zata'n kesinlikle iş çevreleriyle meseleleri görüşmek için zamanı yoktur. Nitekim ifade edilmiştir. Bu müsteşar Başbakan'dan daha mahmul durumdur.

SAĞLAM — Sayın Özal, bugün dış ticaret fonksiyonu ile Hazine fonksiyonu birleştirilmiştir, bir bün-yede. Hazine fonksiyonu, daha çok bütçe ve Maliye Bakanlığı ile ilişkili bir fonksiyon değil midir?

ÖZOL — İç konjonktürün yönetimidir...

SAĞLAM — Halbuki dış ticaret konusu, biraz önce sizin söylediğiniz gibi gerçekten önem veriyorsak, ayrı bir biçimde düzenlenebilirdi. Ancak konu iç ticaretle de ilgilidir. Şimdi biz ticareti ikiye bölmüş durumdayız. Ticaret fonksiyonunun iç ticaret kısmı Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın içinde, dış ticaret fonksiyonu ayrı bir müsteşarlıkta...

ÖZOL — Sayın Sağlam, haklısınız. Bu anlayışa göre, iç ticaretin idaresinin, kesinlikle Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın içinde kalması gerekirdi. Fakat onu herhalde pratik nedenlerle öbür tarafa nakletmişlerdir.

SAĞLAM — Efendim, konuyu biraz daha geliştirmek istiyorum. Bir de ekonomik kurullar var. Yeni dönemde teşkil edilmiş olan ve Başba-

kan veya yardımcısı tarafından başkanlığı yapılan, icrai nitelikte kararlar alan, bazı kurullar teşkil edildiğini görüyoruz. Bunlar içerisinde en önemlileri Ekonomik İşler Yüksek Koordinasyon Kurulu, Para-Kredi Kurulu, bir de eskiden beri bildiğimiz - Planlama Teşkilatı'nın 1961'lerden beri bünyesinde bulunan - Yüksek Planlama Kurulu... Bu türlü kurullar icrai nitelikte kararlar almaktadırlar. Bu kurulların içerisinde, siyasi sorumluluğu bulunan bakanlar ile memurlar, yani çeşitli teşkilatların müsteşarları, birlikte yer almaktadırlar. Bir kısmı bakanlardan, bir kısmı yüksek memurlardan meydana gelen ve nihai kararları alan kurul yönetimi, siyasi ve idari sorumluluk karışıklıklarına yol açacak niteliktedir, benim kanaatime göre. Aslında bu türlü kurullar kurulabilir; yararlıdır. Fakat bunlar istisnai nitelikte kararlar alabilirler. Siyasi ve icrai sorumluluğu bulunan bir bakanın gözetimi, denetimi altında fonksiyon ifa etmesi gerekirken, bunlar bugün icrai nitelikte birçok ekonomik kararları almaktadırlar. Örneğin, İktisadi Devlet Teşekkülleri'yle ilgili yeni 233 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'ye baktığımızda, KİT'lerle ilgili son derece önemli kararların Ekonomik İşler Yüksek Koordinasyon Kurulu'nda alındığını ve yürürlüğe sokulduğunu görmekteyiz. Bunu nasıl değerlendiriyorsunuz, Sayın Güran?

türk kamu yönetiminde önemli değişiklikler yapılıyor, ancak bunların hukuksal ve yönetsel bakımdan ne ölçüde isabetli olduğu yeterince tartışılmıyor

GÜRAN — Sayın Sağlam, kuşkusuz, bu da Türk kamu yönetiminde mutlaka açıkça tartışılması gereken bir konu. Bugünkü konuşmamda hep şunu söylemeye gayret ediyorum: Türk kamu yönetiminde bir hayli önemli değişiklikler yapılıyor; fakat bu değişikliklerin hukuksal ve yönetsel bakımdan ne ölçüde isabetli olduğu meselesi tartışmaya çok açık. Ve tartışmaya çok açık olan bu hususlar yeterince tartışılıyor da değil. Yani bu hükümet mi yaptı, o hükümet mi yaptı meselesini aşıyor; Türkiye'nin kamu yönetimi modelinde düzeltilebilecek veya düzeltilemeyecek birtakım problemleri getiriyor. Onun için bunu gerçekten hiçbir ard düşünce meselesi haline getirmeden açıkça sürekli tartışmamız lazım ki, tartışa tartışa en isabetliye ulaşabilelim. Bu sürekli kurul meselesinde, kurulların icrai karar alabilenleri de düşünülebilir. En güzel örnek, Bakanlar Kurulu'nun kendisidir. İkincisi, belediye meclisleridir. Bir diğer kurul ararsak, mesleki kamu kuruluşlarındaki, KİT'lerdeki organlardır. Fakat merkezi idare içindeki icrai karar alma yetkisi, belli makamlara verilmiştir. Bu, Bakanlar Kurulu ve bakanlık makamlarıdır. İradenin sahibi, devlet adına irade izharına yetkili kişiler bunlardır. Kurullar ancak bunların birtakım meselelerinin forumu olarak mütalâa edilir, gelinir, görüşülür, farklı kesimlerden kişileri biraraya getirme vasıtası olarak kullanılabilir.

◆ Şunu ya da bunu yapacağım deme; ne yaparsan yap.

Edison

◆ Küçük şeylere gereğinden çok önem verenler, elinden büyük iş gelemeyenlerdir.

Eflatun

Bunun en güzel örneği, Anayasa'daki Millî Güvenlik Kurulu'dur. Askeri yetkililerle siyasi yetkililer, bir masanın etrafında Cumhurbaşkanının Devlet Başkanının başkanlığında toplanırlar.

SAĞLAM — Ancak hükümete tavsiyede bulunur.

GÜRAN — Kararları öncelikle bağlar, şeklinde ifade edilmiştir. Anayasa'da bulalım da, en doğrusunu söyleyelim.

SAĞLAM — Sayın Güran, yani nihai karar gene Bakanlar Kurulu'na alınıyor.

GÜRAN — Bakanlar Kurulu'na öncelikle dikkate alınır; bu kadar.

SAĞLAM — Nihai sorumlu, gene Bakanlar Kurulu'dur.

GÜRAN — Bu itibarla, bu gibi kurullara icrai yetkiler değil, ancak istişari yetkiler verilebilir; işin mantığına uygun olan da budur. Ve Sayın Özol'un da çok güzel söylediği gibi, bu kurullar, hiç değilse idarenin kendi içinde karar alırken çoğulculuğu ve açıklığı devreye sokacak bir mekanizma olarak kullanılabilir. Nihayet özellikle siyasi kişilerle idari kişileri yanyana getirerek birlikte tartışma ve düşünme fırsatını verme bakımından da önemli bir ortam oluşturma fırsatı verir.

SAĞLAM — Ama istişari nitekte...

GÜRAN — Tamamiyle istişari; görüş ve fikir alışverişi şeklinde. Orada esas kararın bazını oluşturma ve üretme şeklinde olabilir. Ama, sonuçta gene Devlet adına, merkezi idare adına irade açıklama anayasa ve yasalarla yetkili kılınmış belli kişiler tarafından yapılacaktır. Nitekim, şunu da unutmayalım ki, müsteşar dediğimiz kişi bile, ancak bakandan aldığı kadar yetki sahibidir. Ki elimizdeki

her iki yasa da, bakanların ve Başbakan'ın yetkilerini astlarına sorumluluğu kendilerinde kalmak koşuluyla devredebileceğini yazmakta... Hatta şu kadarını da söyleyeyim, müsaade ederseniz. Danıştay'ın verdiği idari kararlar vardır; bunlar bile ancak ilgili idari makam tarafından icra ve infaz aşamasına getirilebilir. Tek başına bunların kabili icra nitelikleri yoktur. O halde, kamu yönetimi modelimiz bu olduğuna göre, bu modeli izleyecek olan bu heyetlere ancak danışma görevi verilebilir.

kurullarda, siyasi sorumluluğu olan bakanlarla idari sorumluluğu olan memurları bir araya getirmekle, önemli bir hata yapılmaktadır

ÖZOL — Müsaade ederseniz, kurullar konusundaki bir müşahedemi söylemek istiyorum. Kurullarda siyasi mesuliyeti olan bakanlarla idari mesuliyeti olan memurları biraraya getirmekle hence önemli bir hata yapılmaktadır. Nitekim Yüksek Planlama Komitesi'nde, Başbakan Yardımcısı Başbakan'ın yanında; eskiden ekonomik planlama daire başkanları da aynı seviyede yer alıyordu. Fakat bir memurun bu politikacıların yanında görüşünü serbestçe ifade etmesini düşünmek doğru değildir. Binaenaleyh bu seviyeleri ayırmak, yönetim bilimi açısından da kesin zorunludur. Yani bakanlar komitesiyle, birinci yardımcıları komitesini ayırmak zorunludur. Ayrıca bu kurullarda, hiç kimsenin ayrı ayrı karar almaya imkân bulamadığı bazı konuların da süratle geçirilmesi tehlikesi vardır. Ya-

ni tek tek bir bakanlığın kendi başına almaya korktuğu kararların, kurullarda mesuliyet yayılmak ve sıfırlanmak suretiyle oradan geçirilme tehlikesi vardır.

Nitekim şimdi elimizde meselâ Gümrüksüz Satış Mağazaları Kararname si var. Bu kararname, yurt dışına çıkan, dışardan dönen işçilerin, kesin dönüş yapan işçilerin 6.000 Alman Markı'na kadar gümrüksüz eşya getirmelerini planlıyor, ön görüyor. Ve burada ayrıca dışarıya herhangi bir sebeple çıkan turist vatandaşlar da aynı kolaylıktan faydalanacaklar. Yani gümrükten, değeri 6.000 Alman Markı kadar olan eşyayı geçirebilecekler. Düşünün, içerideki sanayici katma değer öderken, yani her türlü vergiye maruzken, dışardan gümrüksüz olarak, sıfır gümrükle muazzam bir mal akımıyla karşı karşıya geleceğiz. Halbuki bunu sadece yurt dışından dönen işçilere inhisar ettirmek gerekirdi. Fakat her nasılsa bu karar muhtelif mercilerden geçmiş ve kurul seviyesinde sonuçlandırılmıştır. Zannediyorum eğer bunda bir düzeltme yapılmazsa, bundan iç sanayi büyük zarar görecektir. Bu, gayet somut bir misaldir: kurul çalışmasının nasıl tehlikeli ve hatalı sonuçlar verebileceğine dair.

SAĞLAM — Efendim, ben bir konuyu daha gündeme getirmek istiyorum. Devlet Bakanlıklarının durumu. Biliyorsunuz son düzenlemeyle Hükümette beş olan Devlet Bakanlığı sayısı yediye çıkartılmış bulunuyor. Bu arada bazı Devlet Bakanlıklarına çeşitli KİT'ler bağlanmış ve Devlet Bakanlıkları bu şekilde ilgili bakanlık kimliği kazanmıştır. 3460 ve 440 sayılı yasalarda ilgili bakanlıkların KİT'ler üzerinde çeşitli yetkileri vardı. Örneğin denetleme fonksiyonu bunlardan biridir. Oysa Devlet Bakanlıklarının bir sekreterlik bürosu dışında örgütleri bulunmamaktadır. O halde ken-

dilerine bağlanan KİT'ler üzerinde bu bakanlıklar gözetim, denetim, yönlendirme fonksiyonlarını nasıl yerine getireceklerdir? Bu bakımdan devlet bakanlıklarına KİT'lerin bağlanması suretiyle yönetimi, hem idare hukuku açısından hem de yönetim açısından bir sakınca yaratıyor gibi geliyor bana. Sayın Güran, siz bu konuda düşüncelerinizi ifade etmek ister misiniz?

GÜRAN — Bakanlıkların kuruluşunu düzenleyen 3046 sayılı Yasa 4'üncü maddesinde Devlet Bakanlıklarının ne gibi görevler yapacağını söylüyor. Başbakana yardım etmek, tecrübe ve bilgilerinden istifade edilmek, Başbakan tarafından verilecek görevleri yerine getirmek; diyor. KİT'ler, mal ve hizmet üreten kuruluşlar olduğuna göre, bunları bu konularda uzmanlaşmış bakanlıklarla ilgilendirmek rasyonel bir tavır olur. Başbakanlık, demin de söylediğim gibi, benim savunduğum tez olarak, daha ziyade eşgüdüm ve makro yönetim makamı olduğu için, Devlet Bakanlıklarının bu model içinde birer koordinatör olarak devreye sokulmasını daha yararlı görüyorum. Böyle sokulunca da, eğer Başbakanlığa bağlı, onunla ilgilendirilmesi gereken KİT'lerimiz varsa, onlar Devlet Bakanları ile ilgilendirilebilir. Ancak ben olduğu kanısında değilim. O halde KİT'ler için isabetli olan çözüm, o konudaki ilgili yani görevsel olarak ilgili olan bakanlıkla bunların idari vesayet bağına kurmaktır. Kamu yararı ve kamu yönetimi bakımından isabetli olan budur. Bu suretle, Devlet Bakanlığı'nın üstünden bir görevi daha almış, onları Başbakan adına bakanlıklararası koordinatör görevine daha da vakit ayırabilir duruma getiririz. Sizin çok isabetle söylediğiniz gibi, Devlet Bakanlarının kadro ve personel durumu, bu devasa KİT'ler üzerinde sağlıklı bir denetim, gözetim ve yönlendirme yapmaya da elverişli değildir. Bunu ya-

pabilecek uzmanlık ve kapasite, ancak icracı bakanlıklarda vardır. Bu bir hukuksal sorun değil, ama yönetim ve kamu hizmeti meselesi...

ÖZOL — Şimdi efendim, zannediyorum bir kısım KİT'lerin Devlet Bakanlıklarına verilmesi, fonksiyonel bakanlıklar üzerindeki yükün azaltılması amacını taşıyor. Çünkü bunları belli yerlerde bıraktığınız takdirde, o bakanların belki de diğer işlerine yetiyecek zamanları bulunmuyor. Ayrıca piyasa ekonomisi düzeninde KİT'lerin yukarıdan yönlendirilmesi fonksiyonu biraz hafiflemiştir. Yani onlar kendi iç yönetimlerinde bir tüccar gibi, basiretli bir tüccar gibi davranmak, kendi kararlarını kendileri almak durumundadırlar. Ayrıca hükümet KİT'lerin bir kısmını özelleştirme gayretleri içerisinde. Bu özelleştirme de ayrı bir ihtisas ve takip gerektirmektedir. Belki bunların bu şekilde Başbakanlığın gözetiminde Devlet Bakanlıkları aracılığıyla bir an evvel özelleştirilmesi maksadı güdümlüyor olabilir. Bu bakımdan ben burada önemli bir sakınca görmüyorum. Yani geçici bir dönemin aracı olarak bu uygulama devam etmektedir.

ekonomik kararlarda
bütünlüğü sağlamak için
bir «mali ve ekonomik
işler bakanlığı»
kurulabilir mi? maliye
böyle bir bakanlık
içinde düşünülebilir mi?

SAĞLAM — İdari reform ile ilgili konuları tartıştık. Hem idare hukuku açısından hem de etkin denetim açısından çeşitli sorunlar bulunduğunu, yeni düzenlemenin çeşit-

li sorunlar yarattığını tespit ettik. Şimdi, her iki konuşmacıya bir soru sormak istiyorum. Devlet Planlama Teşkilatı'nın da bağlı olacağı bir «Mali ve Ekonomik İşler Bakanlığı» kurmak suretiyle ekonomik fonksiyonları bir bakanlıkta toplamayı; hem idare hukuku, hem Anayasa, hem de ekonomik kararların bütünlüğüne daha uygun bir çözüm olması bakımından nasıl değerlendiriyorsunuz? Benim hatırlayabildiğim kadariyle Fransa'da bir Maliye ve Ekonomik İşler Bakanlığı var. İngiltere'de aynı durum var. Ve bu kişi Başbakan'dan sonra gelir. Yani bakanlıklar üstü bir ikinci bakanlık gibidir. Şimdi acaba başında siyasi sorumluluğu olan bir kişinin bulunacağı böyle bir bakanlık modelini nasıl karşılıyorsunuz? Bu konuda görüşlerinizi rica edebilir miyim? Buyurun Sayın Özöl.

ÖZOL — Sayın Sağlam, Devlet Planlama Teşkilatı bugünkü şekliyle kuruluşundaki fonksiyonunu kaybetmiş bulunmaktadır. Genişlemiş, icraat işlerine girmiş ve esas konusu olan uzun vadeli planlama fonksiyonunda zaaf alametleri belirlemiştir. Bence yapılacak şey, Devlet Planlama Teşkilatı'nı piyasa çözümü esprisi içinde tamamiyle uzun vadeli plan ve bununla alakalı araştırmaları yapma işlerine döndürmektir. Bunun için de DPT'nin kadrosunu 50 - 60 kişiyi geçmeyen tamamiyle ekonometrisyenlerin, plâncıların, programcıların çalıştığı bir grup haline getirmek lazım. Halen DPT'nin yapmakta olduğu diğer işleri, bir Ekonomi Bakanlığı içerisinde toplamak mümkündür. Teşvik Dairesi'nin DPT içerisinde olması itibarıyla...

Teşvik Dairesi'nin aslında yaptığı, Türkiye'nin bütün yörelerinden gelen projelere teşvik vermektir. Bu teşvik kâğıt üzerinde ve hiçbir zaman icrai karar değil. Meselâ bir kredilendirme fonksiyonu yok.

Proje getirenlere diyor ki; «Siz bunu uygularsanız, uygulama aşamalarında falan şeylerden istifade edeceksiniz, falan vergilerden muaf tutulacaksınız, falan şeylerden yararlanacaksınız.» Binaenaleyh bu bir kırtasiyecilik oluyor ve piyasa çözümünde bunun herhangi bir yeri olamaz. Bence Teşvik Dairesi'ni müstakil bir özel sektör yatırım bankası şeklinde organize edip, sadece kredilendireceği yatırımları oradan geçirmek, kredilendirmeyeceği yatırımlar için de Teşvik Dairesi'ne gelme zorunluğunu kaldırmak gerekir. Mesela geri kalmış bölgeler için, küçük projeler için denebilir ki; «Bunlar % 40'a kadar vergi muafiyetinden yararlanırlar.» Çünkü bugün hesapladığınız zaman, Teşvik Dairesi'nin yaptığı şeyler % 40'la % 50 arasında bir avantaj sağlıyor. Onu da bir kaleme Kurumlar Vergisi'nden muaf tutarak sağlayabilirsiniz. Bu bakımdan bazı projeler için hiç oraya uğramadan sadece tescil zorunluluğu getirirsiniz ve bunlar Ankara'ya gelmez. Artık Hakkari'deki, Muğla'daki işadamları kalkıp projesini teşvike sokmak için başşehre gelmesin. Ki bunların bir kısmı da gerçek proje değil. Dört TIR alacak adam, bunu bir proje şeklinde takdim ediyor. Yahut bir değirmen kuracak; bunu proje şeklinde yapıyor. İşadamlarını uğraştırıyoruz boş yere. Bence bu gereksiz bürokrasiyi artık kaldırmak lazım. Böyle projelerde de Teşvik Dairesi, bir özel sektör yatırım bankası şeklinde faaliyet görebilir. Ve burada hatta yalnız kredilendirme değil, bu projenin işe başlaması için de belli bir nakit yardımı da yapılabilir. İstihdamda, kullanacakları işçilerden vergi almamak şeklinde, yönetici yardımı şeklinde... Yani burası bir özel sektör yatırım bankası şeklinde organize edilir ve Planlama'nın bünyesinden çıkarılır.

Merkez Bankası'na gelinee...
Merkez Bankası, uygulamada Türk

Lirası'nın iç ve dış değeriyle uğraşan bir merci olmaktan çıkarılmış, aynı DPT gibi yayılmış ve büyümüştür. Bugün ithalat, ihracat, kambiyo kontrolü yapma işleri de, bankaların denetimi de oraya bırakılmıştır. Merkez Bankası'nın kadroları ve yapısı bu kadar büyük işleri yürütecek durumda değildir. Binaenaleyh burayı da tamamiyle Türk Lirası'nın iç ve dış değeriyle iştilgal eden, Türk Lirası'nın arzını, emisyonu kontrol eden, özellikle bu konuda çalışan -Planlama gibi ama daha uzman bir şekilde çalışan- bir kuruluş şekline irca etmek, buradaki diğer işleri İthalat -İhracat Bankası şeklinde (Export -Import Bank şeklinde) banka dışında organize etmek lazım. Bu da Teşvik Dairesi'nin yerine geçecek özel sektör bankasının dış kolu olur. Yani ithalat - ihracat ve dış yatırımlar bunun içerisinde birlikte nazara alınır. Böylece bunlar bir ihtisas kuruluşu olarak piyasa çözümünde yerlerini alırlar. Ve bu suretle bir ayıklama, herkesin kendi işini bilme, uzmanlaşma dönemi başlar. Bunun dışında kalan işleri de bir Ekonomi Bakanlığı şeklinde organize etmek lazım. Gerçi Ekonomi Bakanlığı ve maliyenin beraber olması tercih edilir; ama, Avrupa'da ve bazı ülkelerde ekonomik işlerle mali işlerin birleşmesi Ekonomi ve Maliye Bakanlığı'na olağanüstü güç vermektedir. Devlet içinde devlet havası yaratılmaktadır. Bu bakımdan zaman zaman Fransa'da dahi ekonomik işlerle mali işler ayrılmıştır. Bunu siyasi tercihe bırakmak lazım. Siyasi tercih eğer ekonomik ve mali işlerin zor bir dönemden geçtiğini düşünüyorsa ve hakikaten daha çok disiplin gerektiği kanaatinde ise; bence ideal olanı, ekonomik ve mali işleri birleştirmek ve onu Başbakan'ın altında, Başbakan Yardımcısı kanalıyla yürütmektir. Fransa'nın daha az gelişmiş dönemini nazara alırsak, zannediyorum bu model

orada yürümüştür. Ama Fransa daha ileriki bir dönemde böyle bir bakanlığın fazla otoritesinden rahatsız olmuş ve ekonomik işleri ayırmıştır. Ama bunu siyasi tercihe bırakmak en iyi şekildir.

SAĞLAM — Buyurun Sayın Güran.

politik düşünceleri
en aza indirip, etkin
kamu yönetimine dönük
bir bakanlık birleştirme
ve ayırma yönünü
benimsemek gerekir

GÜRAN — Bakanlıkların kuruluşunun ben önce hukuki boyutunu dile getireyim. Anayasa madde 113; «Kurulması, kaldırılması, görev ve yetkileri ve teşkilatı kanunla düzenlenir.» dedikten sonra, buna bir ölçü getirmiş değildir; yasama organının takdirine terketmiştir. Gerçekten bir siyasi tercih meselesi... Tabii siyasi tercih meselesi olurken, önce rasyonel olan, kamu yönetiminin bir numaralı temel ilkesi olan rasyonellik burada gündeme geliyor. İşte bu maddeyi, âdeta satır aralarını dolduran ölçüyü de 3046 sayılı Bakanlıkların Kuruluşuna İlişkin Kanun'da buluyoruz. Madde üç, bakanlıkların kurulması, kaldırılması, birleştirilmesi, bölünmesi için üç kıstas koymuştur. Bunlardan birincisi; idarenin bütünlüğü ilkesini bozmayacak bir yaklaşımın izlenmesi. İkincisi; etkili bir idare, işbölümü, kontrol ve koordinasyonun sağlanması esası. Aynı ve benzer hizmet ve görevlerin tek bir bakanlık tarafından veya sorumluluğunda yürütülmesi, atıl kapasite ve kaynak israfının önlenmesi esastır; diye de üçüncü ilkeyi getiriyor. İsterseniz bu yasaya norm kanunu diyelim;

gerçi bizim sistemimizde hukuksal olarak böyle bir kanun türü yok, manevi etkisi itibariyle buna ana kanundur diyelim. Bu ana kanuna göre bakanlıkları kuran yasayı çıkarırken, yasama meclisinin bu kanundaki üç kriteri dikkate alması gerekiyor. O halde bu üç kritere göre ne kadar toplamamız gerekiyorsa o kadar toplayacağız. Tabii bu arada günün ekonomik hayatını, bunun isteklerini, kamu hizmetlerinin gereklerini, personeli, etkin idareyi, hepsini gözönünde tutacağız. Burada somut bir ifade kullanmaktan kasten kaçınıyorum. İçinde bulunduğumuz kamu yönetiminin üstlendiği görev ve işlevleri en iyi yürütecek şekilde; sayılan üç temel esas çerçevesinde; yani yeterli ve etkin bir idare, aralarında kopukluk olmayan bir birleştirme, atıl kapasite ve kaynak israfını önleme esasları uyarınca toparlayacağız. Fakat toplarken, «optimal» birleşmeyi aşip, bu defa da fazla yüklenmiş ve zor dönen, uyumsuz bir çark haline de getirmeyeceğiz. Bu bir yerde çalıştığımız kamu personelinin yapısı ve iş üretme kapasitesi meselesidir. Bu bir yerde ülkedeki haberleşme ve yazışma süratı meselesidir. O itibarla, bizim kendi altyapımıza göre, kamu yönetimi çarkını çevirecek olan personele göre, bunları dikkate alarak, ideal değil ama işler birleşme ve ayırmayı her halde hedef tutacağız. Politik mülâhazalar da burada devreye girer. Ama politik mülâhazaları en aza indirip, etkin kamu yönetimine yönelik bir bakanlık birleştirme ve ayırma istikametini benimsememiz gerekecek.

ÖZOL — Aslında ekonomik işler, Hazine ve nakit işleri maliyeden alındıktan sonra maliyenin bakanlıklar nezdindeki prestij ve otoritesi çok sarsılmıştır. Bugün bütçe olarak, Bütçe Genel Müdürlüğü, bakanlıkların cari ödeneklerinde yeteri derecede inceleme ve disiplin yapma imkânı bu-

lamıyor. Bu bakımdan Türkiye'nin bugünkü koşullarında, içinde bütçe ve mali kontrolün de bulunduğu grubun, ekonomik işlerle birlikte, Başbakan'ın altında bir Başbakan Yardımcısı tarafından yönetilmesinde büyük yarar görüyorum. Ülkede mali disiplini yeniden sağlamak bakımından...

SAĞLAM — Yani siz Başbakan Yardımcılığı altında örgütlenmesini öngörüyorsunuz.

kamu yönetiminde reformun devamlı olması gerekir; ayrıca kamu hizmetlerini piyasa ihtiyaçlarına göre inceleyip karar verecek bir mekanizmaya ihtiyaç vardır

ÖZOL — Evet. Maliye Bakanı ve Başbakan Yardımcısı hem ekonomik işlerle hem mali işlerle uğraşır. Yani hem Maliye Bakanlığı yapar hem ekonomik işlere bakar. Başbakan Yardımcılığına bu fonksiyonun verilmesinin sebebi şu: Bütçe disiplinini sağlamak bakımından. Çünkü bugün Bütçe Mali Kontrol Genel Müdürlüğü'nün herhangi bir bakanlıkla pazarlık gücü çok zayıf. Mesela bir Tarım Bakanlığın'na Bütçe Mali Kontrol Genel Müdürü; «Ben senin şu masrafını vermiyorum.» diyemez. Bunu Maliye Bakanı olarak da söylemek, «hayır» demek güç. Her halükârda Başbakanlık hakem oluyor. Sonunda kabineye gidiyor meseleler.

Şimdi efendim, kamu yönetiminde reform tabii olarak devamlıdır. Böyle zaman zaman çıkan bir kararnameyle seneler geçirmek imkânı yok. Değişen ihtiyaçlara göre kuralları za-

man zaman gözden geçirmek lazım. Yalnız benim söylemek istediğim bir husus var. Piyasa ekonomisi düzeninde, piyasanın ihtiyaçlarına göre kamu hizmetlerinin de devamlı gözden geçirilmek zorunluluğu vardır. Mesela belli bir tarihte bir arsa ofisi kurmuşuz. Bugün buna gerek var mı, yok mu? Yani bunları inceleyecek, karar verecek bir mekanizmaya ihtiyaç var. Mesela İngiltere misalini söyleyeyim. İngiltere'de bizzat raporunu gördüm. Başbakanlık mesela dış teşkilatı zaman zaman bir revizyona tabi tutmaktadır. Bir eksper yurt dışına gitmiştir. Bizzat elçiliklerde dolaşmış, orada oturmuş müşteri gibi, bakmıştır hangi kadro hangi ihtiyacı dolduruyor. Ve raporunu Başbakan'a sunmuştur. Madem ki biz büyük bir düzen değişikliği içine girmişiz, kapalı bürokrasiden piyasa ekonomisi düzeyine geçmişiz; öyle ise bütün hükümet teşkilatının da böyle bir revizyondan geçme zorunluluğu var. Bu bakımdan her bakanlıkta gerekli eksperleri bularak bütün teşkilat bu açıdan gözden geçirilmelidir. O teşkilatın bugünün koşullarında zarurî olup olmadığını, kadrolarıyla birlikte incelemekte yarar var. Bu incelemeleri enflasyonu kontrol altına almak bakımından son derece önemli görüyorum.

GÜRAN — Sayın Sağlam, Sayın Özol'un ortaya koyduğu bu noktaya bir ilave yapayım. O da şu: Başbakanlık Teşkilat Kanunu'nda Başbakanlığa verilen görevlerden biri de idareyi geliştirecek önlemleri almaktır. Bunun için özel bir başkanlık da kurulmuş: İdareyi Geliştirme Başkanlığı.

ÖZOL — Sanırım henüz kurulmadı...

GÜRAN — Evet. Ashında olmayabilir de. Henüz kâğıt üzerindeki bu birimler, Sayın Özol'un demin vurgu-

ladığı gibi, hiçbir komplekse kapılmadan, kendi işini en iyi yapmayı sağlamak için gerekli temasları sürrekli ayakta tutarak, her ilgili ile geniş bir çerçeve içinde gerekli temasları yaparak, akıl için doğru olan araştırılıp gündeme getirilmeli, tartışılması sağlanmalı. Konuşmam biterken şunun da altını çizeyim: Bugün Türk kamu yönetiminin organik bir takım problemleri varsa, bunun önemli bir kısmı, büyük ölçüde Türk kamu yönetiminin hâlâ saydam bir yönetim olmayışından kaynaklanmıştır. Onun için Türk kamu yönetimini ne kadar saydam yaparsak, sanırım organik meselelerde, kuruluş meselelerinde o kadar süratle sağlıklı çözümler bulacağız.

genel değerlendirme

SAĞLAM — Özal Hükümeti'nin Aralık 1983'de yürürlüğe koyduğu bakanlıkların yeniden düzenlenmesiyle ilgili idari reformun bazı önemli sorunlar ortaya çıkardığını bu toplantımızda tespit etmiş bulunuyoruz. Bunlardan birincisi, Başbakanlığın giderek artan ölçüde icrai yetkilerle donatılması ve gerçek fonksiyonu olan koordinasyon görevini yerine getirmekte güçlüklerle karşılaşmasıdır. İkinci önemli husus, istişari nitelikte kurulan Devlet Planlama Teşkilatı'nın icrai yetkilerle, aşırı icrai yetkilerle donatılarak esas fonksiyonu olan planlama görevini aksattığını müşahade ediyoruz. Ayrıca bazı kurullara istişare niteliğini aşan icrai yetkiler verildiğini görüyoruz. Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın kurulmasının bütçe açısından önemli sakıncalar yarattığını tesbit etmiş bulunuyoruz. Bakanlık sayısına gelince; burada azaltma meselesinden daha önemli olan şey, etkin bir kamu yönetimi kurmaktır. Kamu hizmetlerini düzenli bir

şekilde yönetmektir. Yeni düzenlemenin bakanlıkların iç bünyesinde yarattığı sorunları burada tartışmadık. Çünkü bu, bizim açık oturumumuzun konusunun dışında. Yeni düzenlemenin bakanlıklar içinde doğurduğu sorunların ayrı bir açık oturumda incelenmesi kanaatimce daha uygundur. Bu bakımdan Aralık 1983'de gerçekleştirilen yeni düzenlemenin idari yapımızı önemli ölçüde sarstığı ve gelecek için önemli sorunlar yaratacağı ortaya çıkmaktadır. İdareyi geliştirme esasen devamlı yapılması gereken faaliyetler olduğu cihetle, ortaya çıkan sorunların süratle çözüme kavuşturulması Hükümete düşen önemli bir görevdir. Hepinize toplantıya katıldığınız için teşekkür ediyor ve esenlikler diliyorum.

Dergi'nin Notu: Yukarıda sunulan «Açık Oturum» 5 Kasım 1985 tarihinde yapılmıştır.

banka ve ekonomik yorumlar

Aylık Dergi

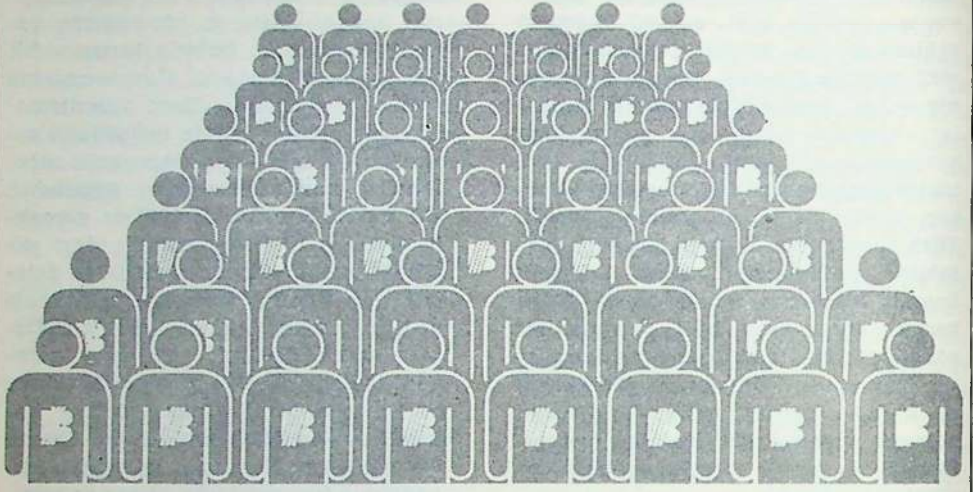
Ciltlenmiş
eski sayıları :

- Bankacılar
 - İktisatçılar
 - Yöneticiler
- ve ilgili alanlarda
yüksek öğrenim gören
- Öğrenciler

için en yararlı kaynak.

İSTEME ADRESİ :

Binbirdirek Mahallesi
Suterazlı Sokak No. 6/2
Sultanahmet - İstanbul
Telefon : 526 34 11

Borusan Büyük Aile

Nedir Borusan'ın üstünlüğü?
Ülkemizde endüstriyel gelişimin
öncülerinden ve günümüzün en
büyük, en sağlam kuruluşlarından biri
olması mı? Geniş ürün yelpazesi ve
günden güne devleşen üretim
kapasitesiyle Türk çelik
endüstrisindeki tartışılmaz yeri mi?
Onu sadece Türkiye'de değil,
uluslararası pazarlarda da aranan,
tercih edilen isim haline getiren
yüksek ürün kalitesi mi?
Şüphesiz, bunların hepsi. Ama
Borusan'ın en az bunlar kadar önemli

bir üstünlüğü daha var. Borusan, bir
büyük ailedir. Türkiye'de gıda
sanayiinden petrol sevkiyatına,
mobilya yapımından inşaat sanayiinin
her kademesine kadar yüzlerce alanın
ihtiyaçlarını karşılayan ürünleriyle bir
büyük ailedir. Kadrolarıyla, deneyimli,
eğitilmiş, çalışkan ve sorumlu teknik ve
idare personeliyle, pazarlama
örgütüyle, her kademedeki
çalışanlarıyla bir büyük ailedir.
Borusan, atılımlarında ve tüm
gelişmesinde bu büyük aileden, bu
bütünlükten kuvvet almıştır.

BORUSAN

Dışsatım Finansmanında Bir Yöntem

«FORFAITING» (*)

DR. ÖZTİN AKGÜÇ

Forfaiting Tekniğinin Tarihsel Gelişimi

SON yıllarda dünya dış ticaretinde gelişmeler, buna koşut yeni finansman tekniklerinin veya yöntemlerinin de geliştirilmesine yol açmaktadır. Forfaiting de dışsatımın finansmanında, çekiciliği artan ve giderek uygulama alanı genişleyen bir teknik, bir yöntem olarak görünmektedir.

Forfaiting pazarının kökeni, dünya yapısının önemli ölçüde değişme gösterdiği 1950'li yılların sonlarına ve altmışlı yılların başlarına değin uzanmaktadır. Anılan yıllarda özellikle yatırım mallarında satıcı pazarlarının giderek alıcı pazarları şekline dönüşmesi, Batı ve Doğu ülkeleri arasında ticaretin yeniden doğuşu, dış ticaret engellerinin ve kambiyo kontrollerinin hafifletilmesi, dış ticarete serbestleşme eğilimlerinin güçlenmesi, gelişmekte olan ülkelerle olan dış ticaretin önem kazanması, dünya tica-

retinde hızlı bir büyümeye olanak vermiştir. Dünya ticaretinde bu gelişme ile birlikte dışalımcıların geleneksel 90 veya 180 günlük kredilerden daha uzun süreli kredi isteminde bulunma eğilimi de güçlenmiştir. Özellikle gelişmekte olan ülkelere büyük tutarlarda yatırım malları satışı konusunda, Batılı firmalar bu pazarların doğduğu finansal sorunları da gözönünde tutarak, bu tür satışları kendi kaynaklarından artan süreli satıcı kredileri ile finanse etmekten kaçınmışlardır. Ayrıca mevcut bankalar ve uyguladıkları geleneksel finansman yöntemleri de dışsatımların isteklerini, gereksinimlerini karşılamakta yeterli olamamıştır. Böyle bir ortamda, forfaiting, uluslararası finans alanında artan isteklerin, gereksinimlerin karşılanması için bir finansman tekniği olarak yaratılmış, geliştirilmiştir.

«Forfaiting» tarihsel olarak önceleri 5-7 yıl vadeli sermaye (yatırım) malları dışsatımının finansmanına yönelik olarak kullanılmıştır. Günümüzde forfaiting dış ülkede, yol, baraj, liman gibi bayındırlık tesisleri yapımına ve büyük inşaat programlarına ilişkin hizmet dışsatımının finansmanında da kullanılmaktadır.

(*) Türkçe'de «forfaiting» karşılığı bir terim henüz geliştirilmemiştir. Sözkonusu terim, dünya bankacılık sisteminde ve finans literatüründe yerleşmiş olduğundan, «forfaiting» sözcüğünün olduğu gibi kullanılması bir yerde zorunlu ve amaca daha uygun bulunmaktadır.

Forfaiting'in kullanım alanı genişlemekte, her türlü mal ve hizmet bu yolla finanse edilir duruma gelmektedir.

Forfaiting yönteminden yararlanılarak finanse edilen mal ve hizmet türlerinin artmakta oluşu, beraberinde ödemede kullanılacak yabancı para birimlerini de genişletmektedir. Gerçi günümüzde de daha çok ABD Doları, D. Mark ve İsviçre Fransı üzerinden düzenlenmiş ticari senetler, iskonto edilmekte, satın alınmaktadır. Ancak zayıf paralarla yapılan işlemler de alıcının (dışalıcının) kur riskini üstlenmesi, vade gününde oluşacak kur farkını ödeme konusunda yetkili olması koşuluyla bankalar tarafından finanse edilmektedir.

Forfaiting'e konu olan işlemlerdeki tutarlar da değişmektedir. Bu tekniğin kullanılması için artık işlemlerin büyük tutarlarda olması gerekli bulunmamaktadır. 100.000 dolarla - 50 milyon dolar arasında değişen herhangi bir mal ve hizmet satımı için bu teknik uygulanmaktadır. Hatta ayrık (istisnai) olarak forfaiting işlemlerinin büyüklüğü, 100.000 \$ - 50 milyon \$ sınırlarının altında veya üstünde de olabilmektedir (1).

İsviçre, bankacılık merkezi olarak geleneksel önemi ve uluslararası ticaretin finansmanında köklü ve uzun deneyimi ile, forfaiting pazarının ilk merkezi olmuştur. Günümüzde de İsviçre bu konudaki önemli yerini sürdürmekle beraber, forfaiting işlemleri kısa sürede diğer Avrupa merkezlerine de yayılmış, Euro-pazarların ge-

lişimi bu alanda Londra'yı ön plana çıkarmıştır.

Forfaiting'in Tanımı ve İşleyişi

Forfaiting, genellikle mal ve hizmet dışsatımından doğan ileri bir tarihte vadesi gelecek bir alacağın, daha önce bu hakkı ellerinde bulunduranlara başvurma (müracaat) hakkı olmaksızın satın alınmasıdır. Forfaiting terimi, «dışsatım işlemlerinden doğan uygulamada bir banka garantisi ile güvence altına alınmış genellikle orta süreli senetli ya da kayıtlı alacakların kesin satışı» şeklinde de tanımlanmaktadır (2). Forfaiting, kısaca, sabit faizli, müracaat hakkı bulunmayan, bir dışsatım finansman yöntemi olarak da ifade edilmektedir.

Forfaiting'de, alacak hakkını satan, ciro ederken «müracaat edilemez» şerhini koyarak, vade sonunda alacağın (poliçe, emre muharrer senet-bono vb.) tahsil edilememesi durumunda hâmilin müracaat (başvuru) hakkını kaldırarak, tahsil edilememe riskine karşı kendini korumuş olmaktadır. Daha açık bir deyişle söz konusu işlemde alacak hakkını satın alan (forfaiter), tahsil edilememe riskini üstlenmekte, alacak hakkını satana karşı müracaat hakkına sahip bulunmamaktadır.

Alacak hakkını satan genellikle dışsatımcı olup, dışsatımcı, sözkonusu işlemle tahsil edilememe riski ve tahsil yükümlülüğü de bankaya (forfaiter'e) ait olmak üzere alacağını peşin para karşılığı satmaktadır.

Genellikle satın alınan alacaklar, poliçe veya emre muharrer senet (bo-

(1) Guild Jan; «Forfaiting widens its appeal», The Banker, April 1984, V: 134, N: 698, ss: 45 - 48.

(2) Berk, Dr. Niyazi; «Dış Ticaretle Yeni Bir Finansman Aracı Olarak Forfaiting», Para ve Sermaye Piyasası Dergisi, Temmuz 1985, Sayı 77, ss: 25 - 27.

no) şeklinde senede bağlanmış alacaklardır. Söz konusu ticari senetler dışında, senetsiz alacakların diğer bir deyişle defterlerde kayıtlı alacakların veya bir akreditiften doğan ileri tarihte ödenecek bir alacağın satın alınması, doğurabileceği yasal ve/veya usule ilişkin sorunlar nedeniyle, çok ayrıksıdır. Ticari senede bağlı olmayan alacakların satın alınması, doğurabileceği sorunlar nedeniyle ceçici görülmemektedir.

Dışalımcı birinci sınıf riski olmayan bir borçlu olmadığı sürece, satın alınan alacağın, aval veya kayıtsız şartsız ve cayılamaz (gayri kabili rücu - irrevocable) bir banka garantisi ile güvence altına alınmış olması gerekmektedir. Alacak hakkını satın alanın (forfaite'in) alacağın vadesinde tahsil edilememesi halinde alacak hakkını satana karşı başvuru (müracaat) hakkının bulunmaması böyle bir güvenceyi zorunlu kılmaktadır.

Forfaiting, esas itibariyle orta süreli işlemler için uygulanmakta, bu süre genellikle altı ay ile beş veya altı yıl arasında değişmektedir. Ancak her banka (alacak hakkını satın alan, forfaite) pazar koşullarını gözönünde tutarak, her işlemin riskini değerlendirerek, kendisi açısından uygun görülen bir süre sınırı veya limiti koyabilmektedir.

Forfaiting'de, ticari senedin (poliçe veya bononun) satın alınması, peşin olarak faiz ödenmesini gerektirir. Diğer bir deyişle banka, kredinin vadesini gözönünde tutarak, sabit bir faiz haddi üzerinden senet tutarını iskonto etmekte, böylece kredi

süresine ilişkin faiz peşin olarak senet tutarından indirilmektedir. Dışsatımcı, forfaiting işlemi ile kredili mal satışını, peşin ödeme şekline dönüştürmektedir. Alacağı tahsil etme yükünden ve tahsil edilememe riskinden kurtulan dışsatımcının başlıca sorumluluğu, satış sözleşmesine uygun olarak malı üretmek ve süresinde malı teslim etmek olmaktadır. Tüm işlem için başlangıçta sabit bir faiz çdenmesi, ileride oluşabilecek faiz oranlarındaki artış riskine karşı da dışsatımcıyı korumakta ve bir finansman yöntemi olarak forfaiting'in çekiciliğini artırmaktadır.

Forfaiting işleminde dışsatımcı, kredili satıştan önce bankaya başvurarak, bankanın bu tür bir dışsatım finansmanına girişip girisemeyeceğini, eğer banka bu işlemi düzenleyecek olursa bunun koşullarını, özellikle uygulanacak faiz haddini öğrenmekte; bu bilgiler ışığı altında dışalımcı ile görüşmelerini sürdürmekte, gerektiğinde forfaiting işleminin getirdiği finansman giderlerine göre fiyat önerilerinde değişiklik yapmaktadır.

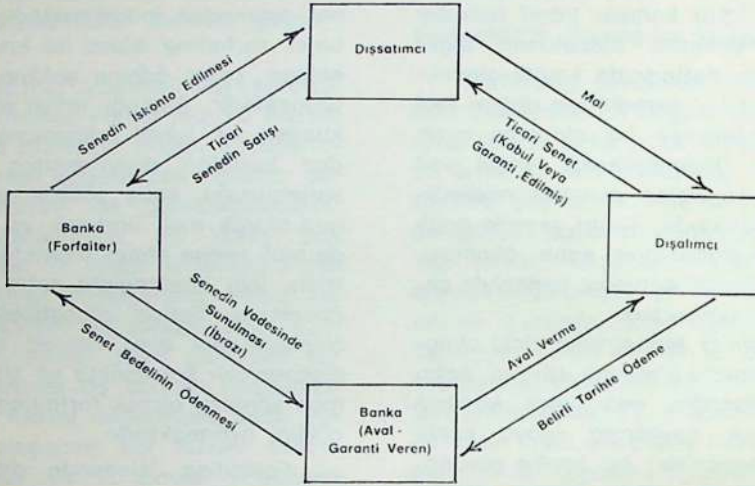
Forfaiting'de, factoring'de olduğu gibi, alacak hakkını satın alan (banka-forfaite) üç işlev görmektedir: (i) Dışalımcının kredi değerliliğini saptama, (ii) finansman sağlama, (iii) tahsil edilememe riskini üstlenme...

Dışsatım finansmanında forfaiting yönteminin işleyişi şöyle özetlenebilir.

Söz konusu işlemde dört taraf bulunmaktadır: (i) Dışsatımcı, (ii) dışalımcı, (iii) aval veren veya alacağı garanti eden banka, (iv) alacak hakkını satın alan banka (forfaite)... Bu dört taraf arasında ilişki ve mal, senet ve para akışı şu şekilde olmaktadır:

◆ Bilgili bir insan için yenilgi yoktur.

Daniel Webster

Dışsatımcı, kredili mal satışı karşılığı aldığı ve bir banka tarafından aval verilmiş veya garanti edilmiş poliçe veya bonoyu, müracaat hakkı olmaksızın bir bankaya (forfaite'e) iskonto ettirerek, kredili satışını derhal paraya çevirmektedir.

Dışalıcı, belirli bir tarihte mal bedelini aval veya garanti veren bankaya ödemektedir.

Forfaiting işlemine giren, alacak hakkını satın alan banka da vade bitiminde ticari senetleri, aval veren veya ödemeyi garanti eden bankaya ibraz ederek, senet tutarlarını tahsil etmektedir.

Forfaiting ve Factoring

Forfaiting ve factoring birbirine benzer işlemlerdir. Her ikisinde de alacak hakkının satışı veya bu hakkın satın alınması söz konusudur. Her iki işlemde de factor ve forfaite belirli işlevleri yerine getirmektedir: (i) Kredili mal alanın (dışalıcının) kredi değerliliğini belirleme, (ii) kaynak (finansman) sağlama, (iii) risk üstlenme... Bununla beraber iki işlem ara-

sında bazı farklar söz konusudur. Factoring daha çok 90 - 180 gün vadeli ticari senetlerle sınırlı olduğu halde, forfaiting'de vade 5 - 7 yıla değin uzayabilmektedir. Ayrıca factoring işleminde bir kalıntı risk, dışsatımcı üzerinde kalmakta, factor kurumları genellikle alacağın % 80'inin tahsil edilmeme riskini üstlenmektedir. Ayrıca factoring işlemlerinde dış ticaretten doğan bazı risklerin de dışsatımcı (alacak hakkını satan) üzerinde kaldığı görülmektedir.

Forfaiting Yönteminin Dışsatımcı Açısından Üstünlükleri

Dünya ticaretinin canlandığı, faiz hadlerinin oynak olduğu, alternatif finansman yollarının çok çekici olmadığı bir dönemde, dışsatımcıya sabit faizli, alacağın tahsil edilememe riski de üstlenilerek, bir finansman olanağı sağlayan forfaiting'in bazı üstünlükleri söz konusudur. Bu üstünlükler, satırbaşıları olarak şöyle özetlenebilir :

- Dışsatımcı için kredili mal satışından doğan alacağın tahsil edile-

meme riski söz konusu olmamaktadır. Söz konusu ticari risk, senedi satın alan banka (forfaite) tarafından üstlenilmektedir. Senedin tahsil edilmemesi durumunda bankanın, dışsatımcıya başvurma (müracaat) hakkı bulunmamaktadır.

- Dışsatımcı, forfaiting işlemi ile kur riskinden, döviz kurunun aleyhe değişmesinin doğuracağı olası kayıplardan da kurtulmaktadır. Forfaiting işleminde dışsatımcı için kur riski de söz konusu olmamaktadır.

- Forfaiting'te iskonto işlemi sabit faiz üzerinden yapıldığından, dışsatımcı yönünden faiz riski de mevcut bulunmamaktadır.

- Dışsatımcı, vadeli satışını derhal paraya çevirme olanağına sahip olduğundan, vadeli (kredili) satışlarının finansmanı için yeni kaynaklar arama gereksinimini de duymamaktadır.

- Forfaiting, dışsatımcının likidite durumunu iyileştirdiği gibi, yeni kaynaklar sağlama olanağını da artırmaktadır. Bilançosunda bu işlem nedeniyle şarta bağlı (muhtemel) bir borç yer almadığından, dışsatımcının kredi kapasitesi de genişlemektedir. Ticari senedi satın alan bankanın (forfaite'in), senedin ödenmemesi halinde müracaat hakkının bulunmaması, dışsatımcıyı şarta bağlı bir borçtan kurtarmaktadır.

- Dışsatımcı, alıcının kredi değerliliğini saptama ve alacağın tahsili giderlerinden de kurtulmaktadır.

- Dışsatımcı, kredili satıştan önce, bankanın alacak hakkını satın alma taahhüdünü sağlamış olduğundan ve bunun faiz ve diğer koşulları bilindiğinden, dışsatımcıya, kredi ma-

liyetini ve gerektiğinde kur riskini de içeren C.I.F. fiyatlar önerebilmektedir.

- Forfaiting işlemi genelde hızlı ve basit olup, aşırı sayıda belgeye gerek göstermemektedir. Kredili satış işleminin doğurduğu risk bankaca (forfaite'ce) üstlenildiğinden, ayrıca bir ihracat sigortasına gereksinime duyulmamaktadır. Bankalar, dışsatımcının tüm dışsatım işlemlerinin kendilerinde toplanması konusunda da çoğu kez ısrarlı olmamakta, dışsatımcının tek bir dışsatım işlemini de yerine getirmektelerdir.

Günümüzde orta süreli ve sabit faizli finansman olanakları oldukça sınırlıdır. Forfaiting, leasing, konsorsiyum kredileri, orta vadeli banka kredilerine karşı bazı üstünlükler göstermektedir. Sakıncası, bazı hallerde maliyetinin yüksek oluşudur. Ancak dışsatımcı, bu işlemin gerektirdiği finansman giderlerini tümüyle veya kısmen dışsatımcıya yansıtılabilmektedir.

Dışsatım Finansmanında Riskler

Dışsatımda riskler şu başlıklar altında toplanabilir :

• Politik Risk

Dışsatımcının ülkesinde devletin aldığı olağanüstü önlemler veya savaş, devrim, iç savaş, ayaklanma gibi politik olaylar; politik riski doğurur. Bu tür risk, sonuçta dışsatımcının zararına uğramasına yol açar.

• Transfer Riski

Transfer riski, moratoryum ilanı da dahil borçlu ülkenin, saptanmış döviz cinsi üzerinden borçlarını ödemediği güçlüklerle karşılaşmasından veya borçlarını ödemediği kaçınılmazından kaynaklanır.

• Kur Riski

Dışsatımda diğer önemli bir risk, ödemenin, dışsatımcının ülkesinde dolanım gücüne sahip paradan farklı bir para cinsinden yapılmasından kaynaklanır. Günümüzde döviz kurlarının serbestçe dalgalanması, oynak döviz kurları, kur riskini artırmaktadır. Dövizin fiyatı, anlaşmanın yapıldığı tarih ile ödemenin yapıldığı tarih arasında önemli ölçüde değişime uğrayabilir. Forfaiting'de süre genellikle 5-7 yıla kadar uzayabilmekte olduğundan, söz konusu risk de artmaktadır. Vade bitiminde sağlanan dövizin ülke parasına çevrildiğinde finansman kurumunun önemli ölçüde değer kayıplarına uğraması olasıdır.

• Ticari Risk

Ticari risk, borçlunun veya ticari senede aval verenin veya ödeme garantisi verenin ödeme güçlüğü içine düşmesinden veya ödeme niyetinde olmamasından doğmaktadır.

Forfaiting işleminde bankalar açısından diğer bir risk, faiz riskidir. Söz konusu işlemde ticari senetler sabit bir faiz ile iskonto edilmekte olmasına karşın vade içerisinde faizlerin yükselmesi olasıdır. Faizlerin yükselmesi, sabit faizli forfaiting işleminin bankalar açısından riskini artırmaktadır.

Riski Azaltmak İçin Alınabilecek Önlemler

Bankaların forfaiting işleminde riski azaltmak için alabileceği önlemler şöyle özetlenebilir:

(1) Forfaiting işlemiyle ilgili taraflar hakkında yeterli bilgi sahibi olmak.

İlgili firmalar hakkında yeterli bilgi sahibi olmamak veya belgelerin ek-

sikliği, riski artırmaktadır. Bu nedenle banka (forfaiter) satın alma taahhüdüne girmeden önce aşağıdaki konularda bilgiye gerek duymaktadır. Bilgi Kontrol Listesi başlığı altında toplanan bu bilgilerin başlıkları şunlardır:

- İşlemin yapılacağı para birimi, tutarı ve vadesi
- Dışsatımcı ülke
- Dışsatımcının unvanı ve ülkesi
- Ödeme garantisi verenin unvanı ve ülkesi
- Forfaiting konusu borcun (diğer bir deyişle satın alınacak alacağın) türü (poliçe, emre muharrer senet bono vb.)
- Güvencenin türü (aval veya banka garantisi)
- Geri ödeme (itfa) planı (senetlerin tutarı ve vadesi)
- İhraç edilecek malların niteliği
- Malların teslim tarihi
- Belgenin teslim tarihi
- Gerekli izinler ve lisanslar (örneğin ithal lisansı, döviz tahsisi, transfer izni gibi)
- Senetlerin ödeme yeri

(2) Satın alınacak alacağın ticari senede bağlanmış olması.

Forfaiting işleminde araçlar, genellikle borçlu tarafından lehine düzenlenmiş bonolar ile muhatap tarafından kabul edilmiş poliçelerdir. Forfaiting işlemlerinde bono ve/veya poliçelerin genellikle kullanılmasının iki temel nedeni vardır: (i) Bu tür borç araçlarının kullanılmasına tarafların alışkın olmaları; (ii) Ticari senetler için 1930 Cenevre Konferansı ile kabul edilmiş uluslararası yasal bir çerçevenin varlığı.

(3) Ticari senetlere bir banka tarafından aval veya ödeme garantisi verilmiş olması.

Forfaiting işleminde ticari riski azaltmak için ilke olarak ticari senetlere bir bankanın aval vermesi veya ödeme garantisi aranmaktadır. Forfaiting işleminde genellikle bir banka veya devlet garantisi var olduğundan, diğer ticari kredilerden farklı olarak, firma ve sektör riski büyük önem taşımamaktadır.

(4) Ülke riskinin ve garanti veren bankanın ödeme gücünün değerlendirilmesi.

Satın alınan senetlerde genellikle bir bankanın veya devletin ödeme garantisi olduğundan, bankanın (forfaiter'in) ülke ve banka riskini gerçekçi bir şekilde değerlendirmesi gerekir. Bunun için her ülke ve banka için gerçekçi kredi limitleri tanımak ve bu limitleri ekonomideki gelişmelere göre ayarlamak, riski azaltıcı bir önlem olarak görünmektedir.

(5) Belirli paralar üzerinden düzenlenmiş senetlerin satın alınması.

Kur riskini azaltabilmek için bankalar genellikle, A. B. D. Doları D. Mark, İsviçre Frangı gibi güçlü paralar üzerinden düzenlenmiş ticari senetleri satın almaktadır. Güçlü olmayan paralar üzerinden düzenlenmiş senetlerin forfaiting işlemine konu olması, ancak dışalımıcının kur riskini üstlenmesi koşuluyla gerçekleştirilmektedir.

Bankalar, ayrıca vadeli döviz alım-satımlarını dengeliyerek, aynı döviz cinsinden yaptıkları vadeli alım kadar vadeli satım da yaparak kur riskini azaltabilmektedir.

(6) Alacağın taksitler halinde tahsil.

Forfaiting işleminde vade 5-7 yılı için uzayabildiğinden, bankanın (forfaiter'in) alabileceği diğer bir önlem, alacağın periyodik taksitler halinde kısa aralıklarla tahsil edilmesidir. Bu şekilde hem kur riski hem de ticari risk azaltılmaktadır.

(7) Politik riske karşı sigorta.

Politik riskin, ülke riskinin tam karşılanması, çoğu kez zor, mümkün olsa bile çok pahalıdır.

(8) Faiz riskine karşı, kaynaklar ve krediler arasında faiz boşluğunun bulunmaması.

Forfaiting işleminde en önemli risklerden biri de, ticari senetlerin sabit faizle iskonto edilmesi nedeniyle, faiz riskidir. Söz konusu riski azaltmak için alınabilecek önlemlerden biri, bankanın sabit faizli kaynakları ile sabit faizli kredileri arasında bir uyum sağlamaktır. Diğer bir deyişle, sabit faizli kaynaklar ile sabit faizli krediler arasında boşluk bırakmamaktır.

(9) Belgelerin incelenmesi ve imza tasdiki.

Forfaiting işlemine giren banka açısından zor ve nazik konulardan biri de, sunulan belgelerin incelenmesidir. Belgelerin önceden saptandığı şekilde ve tamam olması son derece önemlidir. Bu belgeler arasında imza tasdiki, ithal lisansları, döviz müsaadesi, diğer gerekli izinler, Damga Vergisi yükümlülüğünün yerine getirilmediğini gösteren makbuzlar vb. sayılabilir. Bu belgelerde eksiklik olması halinde, bunun derhal tamamlanması gerekir. Belgelerde eksiklikler, ileride giderilmesi güç sorunlar doğurabilir.

Bankalar ayrıca belgelerdeki imzaların yetkili organlarca tasdik edilmiş olmasını da aramaktadırlar.

Forfaiting İşleminin Maliyeti

Forfaiting işleminin maliyeti şu gruplar altında toplanabilir :

(i) **Ticari Riskin Karşılanması** : Banka avalinin veya garantisinin sağlanmasının gerektirdiği giderler, dışsatımcıya değil dışalımıcıya aittir. Bu nedenle banka avalinin, garantisinin dışsatımcıya getireceği bir yük söz konusu değildir. Ancak dışalımıcı böyle bir garantinin sağlanmasında istekli görünmezse, dışsatımcının banka avalinin veya garantisinin gerektirdiği giderleri üstlenerek bu garantiyi sağlaması, yine de kendi lehinedir.

(ii) **Politik ve Transfer Riskinin Karşılanması** : Ülke riskinin karşılanması, ülkenin kredi değerliliğine ve piyasa koşullarına göre belirlenmekte olup, komisyon oranı yıllık % 1/2 - % 5.0 arasında değişmektedir (3).

(iii) **Para Kullanımı ve Faiz Riskinin Karşılanması** : Fon sağlama veya para derleme maliyeti, Euro-para faiz oranlarına bağlıdır. Bankanın, faiz riski ve para kullandırma karşılığı olarak uygulayacağı fiyat, aynı para biriminin eş dönem için vadeli işlemlerinin Euro-pazarlarındaki maliyetini yansıtacaktır.

Yönetim ve diğer giderler karşılığı olarak da bankalar yıllık % 1/2 oranında komisyon almaktadırlar.

Forfaiting işlemlerinde, eğer alacakların satın alınması ileri bir tarihte gerçekleşecekse, yukarıda belirtilen ticari riskin, ülke riskinin, para kullanımı ve faiz riskinin, yönetim giderlerinin karşılanmasına ek olarak, taahhüt komisyonu, ceza ve opsiyon

ücretleri gibi ek giderler söz konusu olabilmektedir.

(iv) **Taahhüt Komisyonu** : Belgelerin sunulması ileri bir tarihte olacaksa, bankalar taahhütte bulundukları tarih ile senetlerin iskonto edildiği süre arasında, finanse edilecek tutar üzerinden yıllık % 3/4 - % 1 1/2 arasında değişen oranda taahhüt komisyonu almaktadırlar. Taahhüt süresi 6 ay hatta bazen daha uzun süreli olabilmektedir.

Eğer uygulanacak sabit faiz haddi, iskonto işleminden önce belirleniyorsa, bankanın (forfaite'in) yalnız işlem tarihindeki Euro faiz haddini değil, faiz hadlerindeki genel eğilimi de gözönünde tutması gerekir. Bu nedenle bir taahhüt süresi içeren forfaiting işlemlerinde faiz haddi, derhal iskonto edilen senetlere uygulanan

E S Yayınları Sunar:

VECDİ ÜNAY

3182 Sayılı

Bankalar Kanunu Gereğince

BANKALARCA İÇ TİCARETİN VE SANAYİN FINANSE EDİLMESİ USULLERİ

Bankaları, bankacıları ve iş çevrelerini
yakından ilgilendiren kaynak kitap
400 sayfa (büyük boy) - 1.650.— TL (KDV dahil)

İsteme Adresi:

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.
Binbirdirek Mah., Suterazis Sokak No. 6/2
Sultanahmet - İstanbul
Telefon: 526 34 11

Not: Kitabı almak isteyenler, bedelini,
Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesi'ndeki 768,
İş Bankası Tübe Şubesi'ndeki 1541,
Akbank Tübe Şubesi'ndeki 4512 no.lu hesaplarımızden birisine,
"kitap bedeli olduğunu belirterek" havale etmeli,
ad ve adreslerini tarafımıza bildirmelidir.
Ödemeli postalamaya yapılamamaktadır.

(3) Credit Suisse : Export Financing - Forfaiting - Credit Suisse Special Publications, VOL : 47. II.

faiz oranından genellikle daha yüksek olmaktadır.

Taahhüt süresi içeren forfaiting işlemlerinde bankanın taahhüt komisyonu alması ve daha yüksek iskonto haddi uygulaması, bankanın girmiş olduğu taahhüdün yanı sıra kur ve faiz riskini karşılaması yönünden de haklı görülmektedir.

Forfaiting işlemlerinde opsiyon süresi de söz konusu olmaktadır. Bankanın, forfaiting için ileri sürdükleri koşulların, dışsatımcı tarafından kabulü için bir zaman geçmesi gerekmektedir. Opsiyon süresi 48 saat ve daha kısa ise, bankalar bu süre için ücret almamaktadırlar. Eğer dışsatımcıya koşulların red ve kabulü için daha uzun örneğin 1-3 ay gibi bir opsiyon süresi tanınıyorsa, bir opsiyon komisyonu alınmaktadır. Bu opsiyon komisyonu, anlaşmanın başlangıcında ödenmektedir.

Forfaiting anlaşmaları çoğu kez dışsatımcıya bir ceza ödemek koşu-

luyla, belgeleri bankaya verip vermek konusunda da bir seçim hakkı tanımaktadır. Dışsatımcı, forfaiting anlaşmasına karşın bir ceza ödeyerek işlemden kaçınabilmekte, belgeleri bankaya vermemek olanağına sahip olabilmektedir.

Ülkemizde Uygulama Olanığı

Forfaiting'in konusu giderek genişlemekte olmakla beraber, daha çok yatırım malları dışsattımında kullanılmaktadır. Ülkemizin dışsattım repertuarı, dışsattım malları incelendiğinde bunların daha çok tüketim malları olduğu görülmektedir. Bu nedenle bu aşamada forfaiting'e kıyasla factoring dışsattımımız için belki daha uygun bir finansman yöntemi olarak gözükmektedir.

Ülkemizin dışsattım yapısı dışında, forfaiting'e ilişkin henüz çözümlenmemiş çeşitli yasal sorunlar bulunmaktadır⁽¹⁾. Forfaiting bir kredi işlemi mi? Yoksa kabul edilmiş, aval verilmiş bir kambiyo senedine yapılan mali bir plâsman mıdır? Satın alınmış bir kambiyo senedi, müracaat hakkı bulunmadığına ve bir banka garantisi veya avalı de taşıdığına göre, kanımızca bankaların menkul kıymetler portföyünde yer alması gereken bir finansal varlıktır. Ancak bu konuda görüşler tam açıklık kazanmamıştır; aksi görüşler de savunulmaktadır⁽²⁾.

Forfaiting, dünyada dışsattımın finansmanında giderek yaygınlaşan bir yöntem olmakla beraber, bu aşamada ülkemizde uygulanma şansı çok sınırlı bulunmaktadır.

(1) Ersan, Dr. İhsan; «Forfaiting ve Türkiye» Para ve Sermaye Piyasası Dergisi, Temmuz 1985, Sayı: 77 ss: 29 - 31.

(2) Ersan, Dr. İhsan; a.g.e.

ES Yayınları sunar :

Prof. Dr. Ünal TEKİNALP

SERMAYE PİYASASI HUKUKUNUN ESASLARI

Bilim ve İş çevrelerinin beklemediği yapı.
Fiyatı : 500.— TL

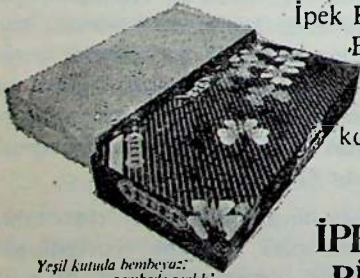
İsteme Adresi :

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.
Binbirdirek, Suterazlı Sok. 6/2
Sultanahmet - İstanbul. Tel. : 526 34 11

Not : Ödemeli postalamaya yapılmaz.
PTT ile gönderilmesini isteyenlerin, kıl tap bedeline 50.— TL KDV ve 180.— TL PTT ücretini ilave ederek, önceden havale çıkarmaları gerekmektedir

**TEMİZLİĞİN.. SAĞLIĞIN..
KOLAYLIĞIN ÇAĞRISI.**

İpek Kağıt'tan bir yeniliktir Selpak Sedef.
Birbiri ardısına gelen ipeksi kağıtları,
beyazı, renklisi ile Selpak Sedef,
temizlik için... sağlık için..
kolaylık için..

*Yeşil kutuda bembeyaz;
pembede renkli,
ipeksi Selpak Sedef'ler...*

**İPEK KAĞIT'TAN
BİR YENİ ÜRÜN
DAHA!**

**Çift katlı,
yumuşak, pratik.**

Sermaye Piyasası

Doç. Dr.
M. ŞÜKRÜ TEKBAŞ

1 1985 yılının son ayında da hisse senedi fiyatlarındaki artışın sürmesi ile Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi İndeksi 8.45 puan artarak 261.35 puana yükseldi. Bu düzey, İndeks'in şimdiye kadarki en yüksek düzeyi olmaktadır ve 1984 Aralık sonuna göre 64.57 puanlık bir artış göstermektedir. Sözkonusu artış % 31.84 oranında bir artışı temsil etmekte olup 1983 ve 1982 yıllarının ardından İndeks'teki en önemli artıştır. İndeks 1983 yılında % 81.53 ve 1982 yılında % 40.88 oranlarında artış göstermişti.

Aralık ayı içinde 19 hisse senedinde fiyat artışı ortaya çıkarken bir hisse de düşüş göstermiştir. Akçimento 1.150 TL artarak 9.400 TL'ye, Anadolu Cam 50 TL artarak 1.450 TL'ye, Bursa Çimento 500 TL artarak 6.000 TL'ye, Çelik Halat 500 TL artarak 6.000 TL'ye, Çimsa 200 TL artarak 3.000 TL'ye, Ege Gübre 250 TL artarak 3.500 TL'ye, Gübre Fabrikaları 200 TL artarak 4.000 TL'ye, Hektaş 350 TL artarak 4.600 TL'ye, İzocam 400 TL artarak 3.800 TL'ye, Kartonsan 100 TL artarak 1.700 TL'ye, Kav 1.000 TL artarak 8.000 TL'ye, Koç Yatırım 50 TL artarak 1.200 TL'ye, Lassa 100 TL artarak 1.600 TL'ye, Nasaş 50 TL artarak 1.150 TL'ye, Olmuksa 250 TL artarak 2.250 TL'ye, Polylen 250 TL artarak 7.000 TL'ye, Siemens 500 TL artarak 11.500 TL'ye, T. Şişe Cam 50 TL artarak 1.050 TL'ye, yükselirken; Koruma Tarım 50 TL düşerek 1.250 TL'ye inmiştir.

Son ayların en gözde hisselerinin başında Akçimento ve Çelik Halat gelmektedir. Eylül ayında 5.750 TL olan Akçimento % 63 oranında ve aynı ayda 3.750 TL olan Çelik Halat % 60 oranında artış göstermiştir. 1984 yılı sonu itibariyle 2.586 milyon TL yeniden değerlendirme fonuna sahip olan Akçimento'da en az % 410 oranında bedelsiz hisse beklentisi bulunmaktadır. 1985 yılı yeniden değerlendirme fonları bu oranı daha da yükseltecektir. Yüksek kârlılık ve önemli ölçüde bedelsiz hisse beklentisi bu hissenin prim yapmasına neden olmuştur. Çelik Halat'ta ise yeniden değerlendirme fonu 475 milyon TL olup ödenmiş sermayenin % 44'üne ulaşmaktadır. Bu firmanın 1985 yılında yapacağı yeniden değerlendirme sonrasında bir adet bedelsiz hisse vermesi ve bu arada aynı oranda bedelli olarak sermaye artırımına gitmesi beklenmektedir. Çelik Halat Kasım ayında kayıtlı sermaye sistemine geçerek bunu 5.4 milyar TL olarak belirlemiştir.

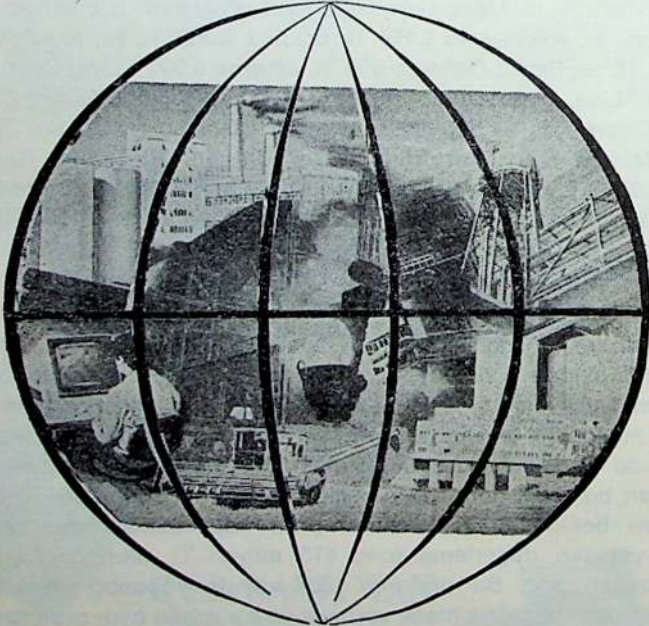
Şirketlerin sermaye artırımları yılın sonlarında da devam etmiştir. Arçelik 1/7 oranında bedelsiz hisse vererek 7 milyar TL'den 8 milyar TL'ye, Ceytaş 0.5 oranında bedelsiz hisse vererek 960 milyon TL'den 1.44 milyar TL'ye, Koç Holding 1/6 oranında bedelli ve 1/6 oranında bedelsiz olarak 7.5 milyar TL'den 10 milyar

TL'ye yükselirlerken, son hafta içinde Türk Siemens de bedelli olmak üzere 1.4 milyar TL'den 2.8 milyar TL'ye artırma kararı almıştır.

İndekste Değişiklik

İndekste dinamizmi sağlamak ve şirketlerin yapılarında ortaya çıkan değişikliği hisse senedi piyasasının bir göstergesi olan İndeks'e yansıtabilmek için, geçmiş dönemlerde olduğu gibi indeks kapsamındaki hisselerde bazı değişiklik yapılmıştır. Benzer düzenlemeler sık sık Dow Jones ve Financial Times gibi dünyanın ünlü indekslerinde de yapılmaktadır. Yeni değişiklik ile dinamizmini kaybetmiş olan Aroma, Altaş, Aslan Çimento, Mensucat Santral, Sunta ve Transtürk Holding İndeks'ten çıkarılmış, bunların yerine Arçelik, Aymar, Döktaş, Ege Biraçılık ve Metaş dahil edilmiş ve indeks bünyesinde gerekli düzenleme yapılmıştır. Bundan sonra İndeks, eklenen yeni hisselerin dikkate alınmasıyla hesaplanacaktır. İleride, gerektiği durumda benzer düzenlemeler yeniden yapılacaktır.

Ciddi ve istikrarlı yönlendirme, tasarrufun güvencesidir.

Türkbank, tasarrufun güvencesine
ve yönlendirilmesine
gösterdiği
özen ve ciddiyetle, ülke ekonomisine
büyük katkılar sağlamaktadır.
Mutluyuz, gururluyuz.

Daima güvenle,
daha mutlu geleceğe.

1985 Yılında Hisse Senedi Verimi

Hisse senedi piyasası 1985 yılında oldukça başarılı bir dönem geçirmiştir. Hisse senedi fiyatlarının Nisan ayından itibaren ve hatta ölü dönem kabul edilen yaz aylarında bile sürekli olarak yükselmesiyle İndeks, yazının başında da belirtildiği gibi geçen yıl sonuna oranla % 64.57 artmıştır.

Bilindiği gibi hisse senedi verimini, hisse senedi fiyatındaki artış ve hisse senedinin elde tutulduğu süre içinde elde edilen kârpayı oluşturmaktadır. Kârpayı verimi, İndeks kapsamındaki hisse senetlerinin 1984 yılı hisse başına kârpayı tutarının 1984 yılı sonu fiyatına bölünüp şirketin 1984 sonu itibarıyla ödenmiş sermayesi ile çarpılıp bunların toplamının alınması ve şirketlerin sermaye toplamına bölünerek bulunmaktadır. D, hisse başına kârpayı tutarını; P, hisse senedi fiyatını; S, ödenmiş sermayeyi; E, indeks değerlerini; 1, 1985 yılı değerini; 0, 1984 yılı değerini gösterdiğine göre hisse senedi verimi şöyle olacaktır :

$$r = \frac{E_1 - E_0}{E_0} + \frac{\sum (D/P) \cdot S_0}{\sum S_0}$$

Eşitliğin ilk kısmı indeks değerlerindeki değişmeyi, başka bir deyişle hisse senedi fiyatlarındaki artışı, ikinci kısmı kârpayı verimini göstermektedir. 1980 yılından itibaren hisse senedi fiyatlarındaki gelişme, kârpayı verimleri ve bunların toplamı olan hisse senedi verimleri aşağıda verilmektedir.

Hisse Senetleri Fiyatlarındaki Gelişme

Yıl	Hisse Senedi Fiyatlarındaki Artış (%)	Kârpayı Verimi (%)	Hisse Senedi Verimi (%)
1980	-12.21	20.51	8.30
1981	0.48	26.71	26.23
1982	41.64	23.01	41.65
1983	81.50	22.93	104.43
1984	-16.50	21.80	5.30
1985	64.57	16.70	81.35

1985 Yılında Dünya Borsalarında Hisse Senedi Verimi

1985 yılı dünya hisse senedi borsalarının bir altın yılı olarak kabul edilmektedir. Hemen hemen bütün borsalarda hisse senetlerinin önemli artışlar göstermesiyle indeksler sürekli olarak rekorlar kırarak en yüksek düzeylerine ulaşmışlardır. Faiz oranlarının genel olarak düşmesi New York ve Londra'da hisse fiyatlarını artırıcı rol oynamıştır. Ayrıca dolar değerindeki dalgalanma ve yıl ortasından itibaren diğer para birimlerine oranla düşme spekülasyonu ön plana çıkarmış, dış ticaretin etkide bulunduğu firmaların hisse değerlerini büyük ölçüde etkilemiştir. Ayrıca yabancı yatırımcıların ilgisi başta Almanya olmak üzere İsviçre gibi ülkelerde hisse fiyatlarını artırıcı rol oynamıştır. Aşağıda çeşitli borsalarda hisse senedi fiyatlarındaki artış yerel para birimi ve dolar üzerinden verilmiştir.

Çeşitli Borsalarda Hisse Senedi Fiyatlarındaki Artış (%)

Ülke	Yerel Para Birimi		Ülke	Yerel Para Birimi	
	Üzerinden	Dolar Üzerinden		Üzerinden	Dolar Üzerinden
A.B.D.	28.2	28.2	İngiltere	15.5	43.3
Almanya	66.8	108.5	İsveç	29.2	50.5
Avustralya	34.3	11.2	İsviçre	43.8	77.1
Belçika	33.2	63.6	İtalya	87.0	110.3
Fransa	39.4	74.2	Japonya	13.6	41.0
Güney Afrika	22.2	— 8.2	Kanada	20.1	13.7
Hollanda	32.3	65.4	Singapur	— 20.7	— 18.6
Hong Kong	44.0	44.3			

Kaynak : The Economist, 21 Aralık 1985

Dünya Borsalarının Büyüklüğü

Dünyanın çeşitli ülkelerinde farklı büyüklüklerde hisse senedi borsaları bulunmaktadır. Borsaların büyüklüğü, işlem gören hisse senetlerinin tutarı ve kayıtlı hisselerin piyasa değeri olarak ortaya çıkmaktadır. En büyük ve önemli borsa, New York Borsası (NYSE) olup bunu Tokyo ve Londra borsaları izlemektedir. Ülke bazında, bunların arkasından Kanada, Almanya ve İsviçre borsaları gelmektedir. 30 Eylül 1985 itibariyle Amerika'da borsaya kote hisse senedi piyasa değeri 1710.6 milyar dolar 1984 yılı alınıp satılan hisse hacmi 755.9 milyar doları bulmaktadır. Bu tutarlar Japonya'da sırasıyla 817.1 milyar dolar ve 267.1 milyar dolar, İngiltere'de 289.7 milyar dolar ve 48.4 milyar dolardır.

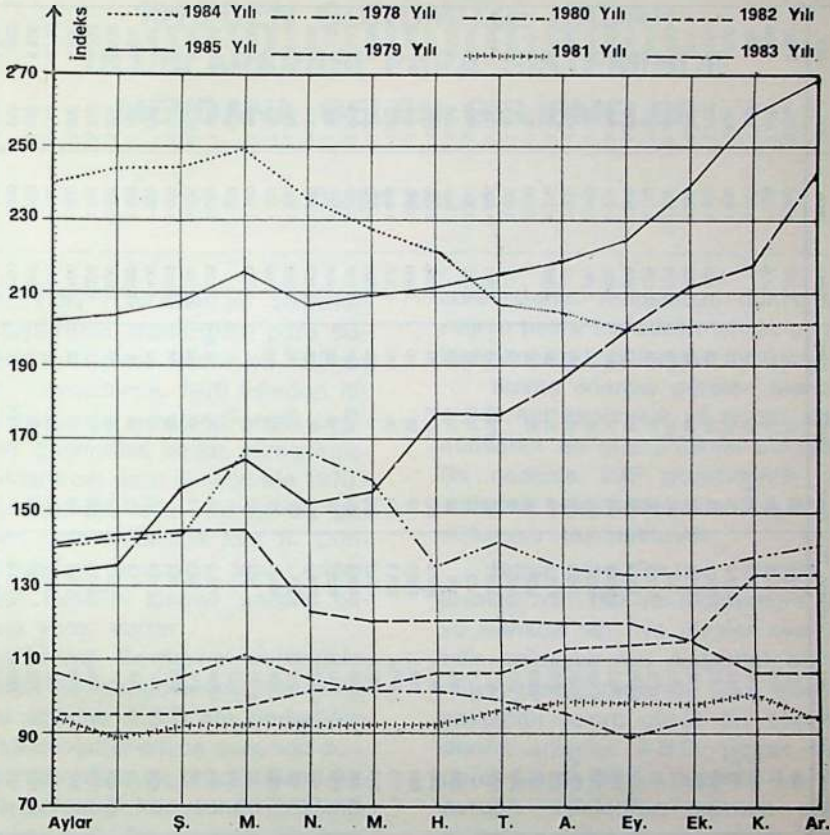
SPK'nun açıkladığı bilgilere göre Türkiye'de Ocak-Ekim döneminde 2 milyar TL'lik hisse senedi alınıp satılmıştır. Bu rakamın ne derece güvenilir olduğu bir tarafa, dolar üzerinden 4 milyon doların altında bir düzeyde kaldığı ve diğer ülkelerden ne kadar geri olduğu açıkça görülmektedir. Yılbaşında faaliyete geçecek olan İstanbul Menkul Değerler Borsası'nın aradaki farkı kapatmaya çalışmasını arzu ediyoruz.

Çeşitli Borsaların Büyüklüğü

(Milyar Dolar)

Ülke	İşlem Hacmi	Ülke	İşlem Hacmi
A.B.D.	755.9	Hong Kong	5.4
Japonya	267.1	Singapur	6.2
İngiltere	48.4	İsveç	8.5
Kanada	25.3	Belçika	2.7
Almanya	29.7	İspanya	2.8
Avustralya	10.8	Kuveyt	0.8
Fransa	10.2	Danimarka	0.2
Güney Afrika	2.1	İsrail	1.6
İtalya	3.8	İzlanda	0.4
Hollanda	11.9	Avusturya	0.1
		Yunanistan	0.2

Kaynak : The Economist, 23 Aralık 1985.

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi
Hisse Senedi Fiyat İndeksi ve Grafiği
(Ocak 1974 = 100)

AYLAR	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985
Ocak	95.26	118.85	118.91	142.21	144.23	101.76	87.04	94.18	135.51	243.11	202.78
Şubat	96.11	118.57	120.82	140.09	144.25	105.08	90.24	94.60	157.44	243.77	207.73
Mart	96.67	121.11	123.65	166.76	144.79	110.80	91.76	97.99	165.21	249.65	214.77
Nisan	97.86	125.34	136.12	166.05	122.40	104.31	90.37	101.49	152.04	235.43	207.07
Mayıs	97.23	118.00	127.26	159.26	120.49	101.63	91.66	102.60	156.08	227.24	209.20
Haziran	96.67	119.13	128.05	134.63	121.36	101.90	91.83	106.38	176.25	220.68	210.89
Temmuz	94.58	119.81	128.22	143.21	121.69	98.18	97.63	106.22	176.40	207.07	213.75
Ağustos	96.33	124.15	125.56	135.39	119.05	95.18	98.53	113.08	186.42	204.24	218.60
Eylül	98.65	126.02	134.48	132.82	119.48	89.12	97.89	112.47	199.71	198.36	226.70
Ekim	101.24	137.81	139.11	135.55	115.69	94.21	97.35	115.27	212.63	200.20	238.27
Kasım	104.46	119.19	139.00	138.71	107.66	94.51	100.27	132.45	217.12	200.44	258.90
Aralık	109.20	117.44	141.93	141.58	107.81	94.64	94.18	133.33	242.03	202.10	261.35

Sıra No.	Kuruluşun Adı	Kayıtlı Sermaye (Milyon TL)	Çıkarılmış (Ödenmiş) Sermaye (Milyon TL)	Tovkim Yılı Kârı			Dağıtılan Kâr Payı (%)				Piyasa Fiyatı (TL)		
				1983 (Milyon TL)	1984 (Milyon TL)	1982 (Milyon TL)	1983 (Net)	1984 (Net)	1982 (Net)	1984 (Net)	1982 (Net)	1984 (Net)	1985
1	AKGİMENTO	630	630	180	533,8	318,2	20	50	50	3.700	6.500	8.250	9.400
2	ANADOLU CAM	3.500	1.008,5	733	1.008,5	772,5	100	50	100	2.200	1.850	1.400	1.450
3	ARCELİK	8.000	782,8	782,8	4.440,3	40,4	10,4	4,4	4	1.600	1.700	1.750
4	AYMAR	22,9	746,9	115,4	3.505,5	188,0	5	95	20	1.500	1.600	1.600
5	BAGFAŞ	4.000	2.623	2.623	3.505,5	188,0	75	60	65	2.400	1.600	1.700	1.700
6	BASTAS	270	830,7	171,9	830,7	171,9	40	65	50	4.000	3.800	3.800	3.800
7	BATI ANADOLU CIM.	75	3.345,6	1.044	3.345,6	1.044	740	1.400	400	30.000	100.000	110.000	110.000
8	BURSA CEMENTO	567	1.176,7	472,7	1.176,7	472,7	35	75	85	4.500	4.700	5.500	6.000
9	CELİK HALAT	5.400	1.770,4	1.109,4	1.770,4	1.109,4	100	60	133	2.500	4.500	5.500	6.000
10	CINSA	1.440	423,3	2.662,7	423,3	2.662,7	145	17,2	387,7	2.400	2.300	2.800	3.000
11	CUKUROVA ELEKTRİK	15.000	1.228	3.326,3	685	105	130	100	100	2.250	3.000	3.200	3.200
12	DOKTAS	1.350	1.575,6	1.350	1.575,6	1.350	120	40	100
13	ECZACIBASI YATIRIM	800	275,4	215,6	275,4	215,6	30	32,5	30	1.050	1.150	1.150	1.150
14	EGE BIRACILIK	4.200	1.059	982	1.059	982	50	30	100	1.000	1.000	1.000
15	EGE GUBRE	800	1.231,5	1.045,7	1.231,5	1.045,7	40	—	80	3.100	3.250	3.500	3.500
16	GOOD YEAR	486	2.421,4	1.293,7	2.421,4	1.293,7	150	250	800	8.000	11.000	12.000	12.000
17	GUBRE FABRİKALARI	1.400	1.970	1.323	1.970	1.323	60	70	60	2.500	3.500	3.800	4.000
18	GUNEY BIRACILIK	4.200	604	935	604	935	50	30	100	1.000	1.000	1.000
19	HEKTAŞ	1.200	1.365,1	687,8	1.365,1	687,8	140	241,3	84	5.300	8.000	4.250	4.600
20	IZOCAM	1.500	656	765,3	656	765,3	60	96	170	3.600	3.000	3.400	3.800
21	KARTONSAN	6.000	1.173	2.879,4	925,5	110	56	120	300	1.700	1.400	1.600	1.700
22	KAV	240	618	507,4	618	507,4	300	110	500	7.500	6.000	7.000	8.000
23	KOC HOLDING	10.000	2.398	3.645	2.398	3.645	150	42,5	150	9.500	2.250	2.500	2.500
24	KOC YATIRIM	5.000	558	807,2	558	807,2	50	56	50	1.400	1.100	1.200	1.200
25	KORDSA	3.750	3.112	4.340,7	2.015	260	50	179	3400	4.600	5.200	5.200	5.200
26	KORUMA TARIM	2.250	1.173	922,5	1.173	922,5	80	52,5	110	2.000	1.300	1.300	1.250
27	LASSA	10.800	1.989	4.496	1.989	4.496	20	20	10,1	1.100	1.400	1.500	1.600
28	MAKINA TAKIM	3.000	96	11,4	96	11,4	15	—	d
29	METAŞ	6.000	376	1.087	376	1.087	25	3,2	—	800	800	800
30	NASAŞ	6.000	634	1.294	634	1.294	170	25	6,8	1.000	1.050	1.100	1.150
31	NUH CEMENTO	786,5	170	912,7	786,5	912,7	82,5	170	50	28.000	5.000	6.000	6.000
32	OLMUKA	2.700	z.	983,9	2.700	983,9	56,1	90	10	2.500	1.600	2.250	2.250
33	OTOSAN	10.000	625	—	625	—	4	—	84	1.400	950	950	950
34	PİMAŞ	2.500	34	28,5	34	28,5	8	138	22	1.500	1.400	1.500	1.500
35	PILASTIFAY	540	202	—	202	—	150	80	125	6.800	10.000	2.500	2.500
36	POLYLEN	450	945	636,2	450	636,2	200	40	300	8.000	6.750	7.000	7.000
37	RABAK	6.000	815	873	6.000	873	60	30	60	1.400	1.300	1.300	1.300
38	SARKUYSAN	2.025	1.006	286	1.006	286	100	20	195	1.650	1.700	1.700	1.700
39	SİFAŞ	520	1.227	1.192,1	520	1.192,1	250	85	400	8.500	9.200	9.200	9.200
40	TURK DEMİR DOKUM	6.000	819	869,8	6.000	869,8	—	13,5	z.	1.000	900	950	950
41	TURK SIEMENS	1.400	1.870	—	1.400	—	160	105,5	200	5.750	8.500	11.000	11.500
42	TURKIYE ŞİŞE VE CAM	30.000	850	2.096,6	30.000	2.096,6	54	12,5	104	1.350	1.000	1.000	1.050
43	UNIROYAL	3.600	453	z.	453	z.	40	—	50	1.600	950	950	950

Açıklama : z. = Zarar, b.d. = Belli Değli, d. = Dağıtmıyor.

1970'DEN GÜNÜMÜZE KADAR ULUSLARARASI PARA SİSTEMİNDE MEYDANA GELEN GELİŞMELER

ÖMER BOLAT

BRETTON - WOODS'ta temelleri oluşturulan uluslararası para sisteminde 1970 yılına kadar bir istikrar dönemi kaydedilmiş, 1970 yılından itibaren sistemde meydana gelen değişiklikler günümüze kadar süregelmiştir. Uluslararası para sisteminde 1970'den günümüze kadar süregelen gelişmeleri inceleyebilmek için II. Dünya Savaşı'nın sonunda tesis edilen sistemin temelini kısaca gözden geçirmede yarar vardır.

II. Dünya Savaşı'nın müttefiklerin zaferi ile sonuçlanacağına inanılması üzerine A.B.D.'nin önderliğinde Batılı devletler savaş sonunda dünya üzerinde nasıl bir para sistemi kurulması gerektiği konusunda çalışmalar yapıyorlardı. Bu amaçla, 20 Temmuz 1944'te A.B.D.'nin Bretton-Woods kentinde imzalanan anlaşmalar ile Uluslararası Kalkınma ve İmar Bankası (kısaca Dünya Bankası olarak bilinir) ile Uluslararası Para Fonu (IMF) kurulmuş oldu. Dünya Bankası, savaşın özellikle Batı Avrupa'da yaptığı yıkımı en kısa zamanda onarmak amacıyla kurulmuş iken, IMF savaş sonunda uluslararası para sisteminin başıboşluktan kurtarılarak düzenli bir şekilde işlenmesini amaçlıyordu. Bilindiği gibi, savaş sonunda siyasi alanda 1945 yılında Birleşmiş Milletler kurulurken, 1947'de imzalanan GATT (Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması) dünya ticaretinin belirli bir düzen içinde gerçekleştirilmesini sağlamayı amaçlıyordu.

Savaş sonrası görülen manzara, A.B.D.'nin ekonomik ve siyasi alanda dünyanın en güçlü ülkesi olduğudur. Bu nedenle IMF gözetiminde tesis edilecek yeni para sistemi A.B.D.'nin nüfuzunu taşımaktaydı.

Buna göre Bretton-Woods Anlaşması'nda IMF'ye (dolayısıyla Dünya Bankası'na) üye ülkeler ayarlanabilir sabit bir kur sistemini oluşturmayı amaçlamışlardı. Bu sistemde savaştan sonra güçlü bir ekonomik durum arzeden A.B.D. parası rezerv para olarak kabul edilmiş ve diğer Avrupa ülkelerinin paraları doların % (+-) 1 üst ve alt marjları ile dolara bağlanmıştı. Diğer yandan A.B.D. Merkez Bankası «1 ons altın = 35 dolar» paritesiyle kendisine getirilen dolarlar karşılığında altın vermeyi taahhüt ederek doların dış konvertibilitesini tesis etmiş oluyordu. Üye ülke paralarının konvertibl olmasını amaçlayan savaş sonrası para sistemi, doların altına konvertibilitesi ile altın standardının, diğer ülke paralarının + - % 1 alt ve üst marjları ile A.B.D. dolarına bağlanması ile değişken kur sisteminin iyi taraflarını alan karma bir sistem idi. Sistemde, A.B.D.'nin getirilen dolarlar karşılığında «1 ons (31 gram) altın = 35 dolar» paritesi

Buna göre Bretton-Woods Anlaşması'nda IMF'ye (dolayısıyla Dünya Bankası'na) üye ülkeler ayarlanabilir sabit bir kur sistemini oluşturmayı amaçlamışlardı. Bu sistemde savaştan sonra güçlü bir ekonomik durum arzeden A.B.D. parası rezerv para olarak kabul edilmiş ve diğer Avrupa ülkelerinin paraları doların % (+-) 1 üst ve alt marjları ile dolara bağlanmıştı. Diğer yandan A.B.D. Merkez Bankası «1 ons altın = 35 dolar» paritesiyle kendisine getirilen dolarlar karşılığında altın vermeyi taahhüt ederek doların dış konvertibilitesini tesis etmiş oluyordu. Üye ülke paralarının konvertibl olmasını amaçlayan savaş sonrası para sistemi, doların altına konvertibilitesi ile altın standardının, diğer ülke paralarının + - % 1 alt ve üst marjları ile A.B.D. dolarına bağlanması ile değişken kur sisteminin iyi taraflarını alan karma bir sistem idi. Sistemde, A.B.D.'nin getirilen dolarlar karşılığında «1 ons (31 gram) altın = 35 dolar» paritesi

ile altın vermeyi taahhüt etmesi altın külçe sisteminin, diğer ülkelerin paralarını \pm % 1 marjları içinde dolara bağlamaları sonucu dolaylı olarak altın kambiyo standardının, yeni para sisteminin önemli unsurları olduğunun birer göstergesidir.

Yeni para sisteminin tesis edildiği ilk yıllarda dolar kıtlığı vardı. Savaşta baştan başa tahrip olan Batı Avrupa ülkelerinin imarı için şiddetli bir sermaye ihtiyacı sözkonusuydu. A.B.D. 1947'de oluşturulan «Marshall Planı» çerçevesinde bu ülkelere ekonomik yardım yapmaya başlamıştı. Sistemde yer alan ülkelerin paralarının süratle konvertibl olması, bunun için de ekonomilerinin hızla iyileşmesi gerekiyordu.

1950'li ve 60'lı yılların hızlı ekonomik gelişme konjonktürü, Avrupalı ülke ekonomilerinin hızla gelişmesini sağlamıştı. Sistem, 1970'lere kadar pürüzsüz olarak işledi. Bu arada 1967'de kabul edilen ve 1970'de yürürlüğe giren bir anlaşma ile özellikle sermayeye şiddetle ihtiyaç duyan gelişmekte olan ülkelere verilen finansman kaynaklarını arttırmak için yeni bir finansman sistemi kurulmuştu. 1950'li yılların olumlu konjonktürü sonucunda Batı Avrupa ülkelerinden bazılarının paraları 1958'e kadar konvertibl oldu (Alman Markı 1958'de).

1970'den Sonra Meydana Gelen Gelişmeler

Özellikle 1960'lı yıllarda Batı Avrupa ekonomileri ile Japon ekonomisinin hızlı gelişmesi ve ihracatlarını önemli ölçüde arttırmaları, 1940'lı yılların ikinci yarısı ile 1950'lerin ilk yıllarında görülen dolar kıtlığı yerine dolar bolluğu getirmişti. Özellikle Almanya ve Japonya'nın ödemeler bilanço-

su fazlası elde etmelerine karşın, A.B.D.'de ödemeler bilançosu açıkları önemli boyutlara varmıştı. Bunda Avrupa ile ticaretle kaydedilen açıklar yanında Vietnam Savaşı'nın A.B.D. Hazinesi'ne yüklediği yükün büyük rolü vardır. O sırada uluslararası likidite çok genişlemişti. Ve sıcak para hareketleri çok önemli boyutlara ulaşmıştı. Batı Avrupa'ya önemli boyutta özel kapital akışı vardı. Bunun en önemli nedeni enflasyonla sıkı bir mücadele içinde olan bazı Batı Avrupa ülkelerinde özellikle Almanya ve Hollanda'da faiz oranlarının yüksek olması idi. Tüm bu nedenlerle dolar bolluğu içinde olan Batı Avrupa ülkelerinin ellerindeki fazla dolarları A.B.D. Merkez Bankası'na götürerek altına çevirmeleri karşısında A.B.D.'nin altın rezervleri tehlikeli bir noktaya inmişti. Bu durumda A.B.D. Doları'nın devalüe edilmesi, Batı Avrupalı ülkelerin paralarının da değer kazanması için şiddetli bir baskı vardı.

Bu sırada, 10 Mayıs 1971'de Alman Merkez Bankası (Bundesbank) sabit kur sistemini terkederek bir dolar için markın kurunu 3.63 ile 3.69 arasında dalgalanmaya bıraktığını, yeni dalgalı döviz kuru sistemine geçtiğini açıkladı. Alman Merkez Bankası bu kararı Almanya'ya akan sıcak para hareketlerinin azalması ve ihracatın sınırlanarak ödemeler bilançosu fazlasını azaltmak amacıyla almıştı. Bu amaçla Almanya Markı revalüe etmek eğilimindeydi. Bunun en önemli nedeni daha önce 2 defa korkunç enflasyon dönemleri yaşayan Almanya'nın ülkesindeki dolar rezervleri fazlasının emisyon artışı yoluyla enflasyona yol açmasını önlemek istemesiydi. Ekonomisi büyük ölçüde Almanya'ya bağlı olan Hollanda'da benzer

yönde önlemler alınmasına, İsviçre ve Avusturya'nın paralarını revalüe etmelerine rağmen uluslararası para sistemindeki kriz devam ediyordu.

Sonunda A.B.D. Başkanı 15 Ağustos 1971'de doların altına ve diğer tüm rezerv araçlarına konvertibilitesini durdurmuştu. Bunun üzerine Alman Markı gibi Japon Yeni de dalgalanmaya bırakılırken ve bunun üzerine revalüe edilirken, Fransa bir yandan dolara karşı Fransız Frangı'nın resmi paritesini korurken, diğer yandan Alman Markı ve Japon Yeni'ne karşı devalüasyona giderek çift döviz piyasası oluşturmuştu. Belçika Fransa'yı izlerken, İngiltere ve İtalya sabit parite sistemine bağlı kalmışlardı. Gelişmekte olan birçok ülke ise paralarını dolara bağlayarak üçüncü paralara karşı dalgalanmaya bırakmıştı.

Uluslararası para sistemindeki karışıklığa bir çözüm bulmak amacıyla 17-18 Aralık 1971'de Washington'da «10'lar Grubu» adı verilen gelişmiş ve endüstrileşmiş batı ülkelerinin «Smithsonian Enstitüsü»nde yaptıkları toplantı sonunda varılan «Smithsonian Anlaşması» ile dolar altına göre % 7.89 oranında devalüe edilmiş, yani 1 ons altının değeri 35 dolardan 38 dolara çıkarılmış oldu. Ancak A.B.D. doların altına konvertibilitesini reddetmişti. Diğer bir önemli gelişme de, diğer ülke paralarının dolara göre belirlenen marjları % + — 1'den % + — 2,25'e çıkarıldı. Ayrıca Hollanda, Belçika, Almanya, Japonya ve İsviçre paraları altına ve dolayısıyla dolara göre revalüe edilmişti. Smithsonian Anlaşması sabit kur sisteminden dalgalı kur sistemine yaklaşımın resmen tesvil edilmesi açısından önem taşımaktadır.

Bununla beraber, uluslararası pa-

ra piyasalarında doların paritesinin gerçekçi olarak kabul edilmemesi ve A.B.D.'nin ödemeler dengesi açıklarının hızla artmaya devam etmesi, Batı Avrupa'ya sermaye akışının devam etmesine sebep oluyordu. Bu durum karşısında dolar 13 Şubat 1973'de yeniden % 12 oranında devalüe edilerek «1 ons altın = 42 dolar» olarak belirlenmişti. Para piyasalarında doların altına göre gerçek kuru 90 dolar değerindeydi.

Tüm bu gelişmeler karşısında Mart 1973'de endüstrileşmiş ülkeler paralarının dış değerini dalgalanmaya bıraktılar. Böylece Bretton-Woods'da kurulan sabit kur sisteminin de sonu gelmiş oldu.

Ayarlanabilir sabit kur sisteminin bakıncalarını şöyle sıralayabiliriz:

- A.B.D.'nin ödemeler bilançosu açıkları ve Batı Avrupa'ya yönelen sıcak para hareketleri Batı Avrupa ülkelerine ithal edilmiş enflasyon getiriyordu. A.B.D. ödemeler bilançosunun dengesini tesis etmek zorunda bırakılmamıştı. A.B.D. de bu açıkları emisyon yoluyla kapatıyor, aynı dönüştürme içinde yine Batı Avrupa'ya sermaye akışına katılıyordu.

- İkinci önemli neden şuydu: Sistemde diğer ülke paralarının tek bir paraya, A.B.D. dolarına bağlanmasının, istikrarsızlık riski büyüktü. Çok dinamik bir gelişme gösteren dünya ekonomisindeki değişimler bu sistemi istikrarsız hale getirebiliyordu.

Bu sırada, uluslararası para sisteminde 1970'in başından itibaren meydana gelen gelişmeler AET ülkelerinin para sistemi içinde ayrı ayrı olarak değil, bir bütünlük içinde yer almaları gerektiği düşüncesinin taraf-

tar toplamasına yol açmıştı. Bu vesile ile AET çerçevesinde meydana gelen parasal oluşumları bundan sonraki bölümde ayrı olarak inceleyeceğiz.

Mart 1973'de kontrollü dalgalanma sistemine geçildikten sonra birçok ülke paralarını serbest olarak dalgalanmaya bırakırken, bazı Avrupa ülkeleri kendi döviz kurlarını özel bir marj içinde tutarlarken, dolara ve diğer paralara karşı paralarının müşterek olarak dalgalanmasına izin vermişlerdi. Geri kalan birçok ülke de paralarını dolar, sterlin, frank ve Özel Çekme Hakları (SDR) gibi rezerv araçlarına bağlamışlardı. Sonuç olarak, ekonomileri güçlü ve dış ticarete daha az bağlı olan ülkelerin paralarını tek başına veya grup halinde dalgalanmasına izin verdikleri, küçük ülkelerin ise paralarını tek bir para birimiyle ya da paralar sepetine bağladıkları söylenebilir.

Bu arada 1976 yılında Jamaika'da yapılan IMF Ara Komite Toplantısı sonunda IMF'nin statüsünde önemli bir değişiklik yapılarak, her üye ülkenin parasının değerini SDR'a veya altın dışında diğer bütün standartlara göre bağlayabilmeleri kararlaştırılmıştı. Böylece altının öneminin nispi olarak azalması tescillenmiş oldu. Ayrıca her bir üye ülke parasının değerini serbest bir şekilde dalgalanmaya bırakabilecek, parasının paritesini düzeltmek yanında temel dengesizliği önlemek amacıyla da değiştirebilecekti. Ancak istikrarlı bir para sisteminin gerçekleştirilmesi için üye ülkeler IMF ile sıkı bir işbirliği içinde olacaktı. Bir başka deyişle parite değişiklikleri Fon'un izni ile yapılabilecekti.

Petrol fiyatlarının 1973'de dört

misli artmasının yol açtığı enflasyonist eğilimler gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde hissedilmişti. Dünya ticaretinin gelişme hızında da yavaşlama kaydedilmişti. Gelişmiş ülkeler ürettikleri sinai ürünlerin fiyatını arttırarak durgunluktan ve enflasyondan daha az olumsuz etkilenirken, gelişmekte olan ülkelerin dış ticaret açıkları hızla bu dönemde artmış ve bu ülkeler sık sık devalüasyon yapmaya, IMF'den kredi talebinde bulunmaya başlamışlardı.

Bu durumda IMF'nin dünya para sistemi üzerindeki etkisi gittikçe artıyordu. Ancak gelişmede olan ülkelerin dış borçları öylesine arttı ki (700 milyar dolar civarındadır), bu ülkelerin birçoğu değil borçlarını, borçlarının faizini dahi ödeyemeyecek duruma düştüler.

Bu borç krizi karşısında ABD Maliye Bakanı James Baker 8 Ekim 1985 tarihinde Seul'de yapılan IMF-Dünya Bankası yıllık toplantısında kendi adıyla «Baker Planı» olarak adlandırılan projesini açıklamıştır. Baker Planı'na göre gelişmekte olan ülkelerin borç krizini çözmek ve böylece uluslararası finans dünyasının temellerinin çökmesini önlemek için alınacak önlemler şunlardır: Dünya Bankası kontrolünde borçlu ülkelere büyümeye, ödemeler dengesini düzeltmeye ve enflasyonu azaltmaya dayalı bir ekonomik politika izlenecektir. Bu büyümenin enflasyonist eğilimlere yol açmasını önlemek için IMF gözetimindeki istikrar önlemleri devam ettirilecektir. Bu yeni politikanın gerekli finansmanı için ticari bankalar normal verdikleri ödünçlere ilave olarak üç yıl içinde 20 milyar dolar tutarında gelişmekte olan borçlu ülkelere yeni kredi sağlayacaklar. Ay-

rica Dünya Bankası ve Çok Taraflı Kalkınma Bankaları da sözkonusu ülkelerdeki yapısal uyum ve gelişme projeleri için sözkonusu ülkelere 10 milyar dolar ilave kredi sağlamayı taahhüt etmektedirler.

Baker Planı ile IMF'nin uluslararası para sistemindeki rolünün nispi olarak azaldığı ve Dünya Bankası'nın ön plana çıktığı görüşü benimsenmiştir. Baker Planı uluslararası para sisteminde karşılaşılan sorunlara çözüm bulunmasının bir zorunluluğu olarak ortaya çıkmıştır.

Bu arada uluslararası para sisteminde 1973'den itibaren uygulanmakta olan dalgalı kur sistemi, 1980'li yılların başından itibaren ABD'de uygulanan ekonomik politika ile ilginç bir görünüm arz etmeye başlamıştı. ABD'nin bütçe açıklarının sonucu ABD'de faiz oranlarının yükseltilmesi, 1970'li yılların başındaki durumun tersine bu defa Avrupa ve Japonya'dan ABD'ye özel sermaye akışını hızlandırmıştır. Bu durum doların değerinin başlıca Batı Avrupa ülkeleri ve Japon Yeni karşısında hızla artmasına yol açmıştır. Öyle ki doların değer artışı her gün yeni rekorlar kırma eğilimi gösteriyordu.

Ancak ABD'nin doların değerinin de çok yüksek olması nedeniyle önemli boyutta dış ticaret açıkları ile karşılaşması karşısında 22 Eylül'de New York'da biraraya gelen ABD, İngiltere, Fransa, Almanya ve Japonya Maliye Bakanları (Bu ülkeler 5'ler Grubu olarak da bilinir) doların değerinin düşürülmesi için Merkez Bankalarının ortak hareket etmesi ve gerektiğinde müdahale etmesini kararlaştırmışlardır.

Bu toplantıdan sonra Merkez Bankalarının ortak müdahalesiyle

ABD doları en çok Japon Yeni'ne (% 17) karşı olmak üzere diğer Batı Avrupa ülkelerinin paralarına karşı % 5 ilâ 10 arasında değer kaybetmiştir. Ancak ABD yönetiminin, faiz hadlerinin yüksek olması ve bu nedenle doların değerinin artması yönünde baskı oluşturan bütçe açığını kapamak için tedbir almaması halinde, doların bugünkü trendini koruyup korumayacağı ya da daha fazla değer kaybedip kaybetmeyeceği bilinmemektedir.

Bu son gelişmeler dalgalı kur sistemine karşı bazı eleştirilerin yöneltilmesine yol açmıştır. Bu eleştiriler arasında 5'ler Grubu'nun son toplantısı sonucunda dalgalı kur sisteminin artık iflas ettiği ve ülkelerin döviz kurları için bir hedef oranı ya da marjı belirleyerek «Gözetimli Kambiyo Kuru» sistemine dönmeleri gerektiği de yer almaktadır. Gerçek olan şudur ki, uluslararası para sisteminde önemli değişmelerin olageldiği bir dönem içinde bulunuyoruz.

Avrupa'da Parasal Birlik Hareketleri

1969 yılı sonunda Hollanda'nın Lahey kentinde yapılan AET veya Hükümet Başkanları zirvesinde, üye ülkeler, siyasi istek var olduğu sürece tam bir «Ekonomik ve Parasal Birlik» kurulması yolunda ilerlemeyi kararlaştırmışlardır. AET ülkelerini böyle bir karar almaya iten sebepler arasında, AET ülkelerinin 1 Temmuz 1968'de, zamanından 1,5 sene erken olarak aralarında gümrük birliğini kurmalarını, dış ticaretlerinin hemen hemen yarısını birbirleri ile yapmalarını, böylece birbirlerine iyice entegre olmalarını sayabiliriz.

AET Bakanlar Konseyi tarafından görevlendirilen Lüksemburg'un o

zamanki Başbakanı Werner tarafından hazırlanarak Ekim 1970'de açıklanan ve «Werner Planı» olarak bilinen plan, Ekonomik ve Parasal Birliğin 1971-1973 yılları arasında gerçekleşecek ilk dönemi ile ilgili adımları içeriyordu. Sistemde AET üyesi ülkelerin paraları A.B.D. Doları'na karşı % 1,5'lük bir marj tüneline birbirlerine karşı daha dar olarak % 1,2'lik bir marj içinde dalgalanabilecektir. Smithsonian Anlaşması ile milli

paralar arasındaki marj % 2,25'e, dolar için ise % 4,5'a çıkarılmasına rağmen sistem çok kısa bir süre ile 24 Nisan 1972'den Mart 1973'e kadar devam edebildi. İngiltere, İrlanda, İtalya ve Fransa gibi ülkeler «Tünelde Yılan Sistemi»ni çok çabuk terkettiler. Doların çok fazla dalgalanması bu ülkelerin döviz rezervlerinin hızla azalmasına sebep oldu. «Tünelde Yılan Sistemi» Mart 1979'da resmen sona ererken, Belçika, Danimarka, Lüksem-

Bugün arkadaşınız Aysel'in nikahı var...

Biriniz paraları toplasın... Biriniz koşsun İş Bankası'na... Alsın bir "Mavi Armağan".

Sunun Aysel'e. Arkadaşça... en iyi dileklerle.

O, beğendiği gibi değerlendirebilir "Mavi Armağan"ını... İster balayında... İster döndükten sonra.

Aysel'in bugün en mutlu günü. Paylaşın bu mutluluğu.

"Mavi Armağan", seçkin, saygın bir para armağan etme biçimidir.

İş Bankası'nda hesabı olsun olmasın, herkes "Mavi Armağan" dan yararlanabilir.

Armağan edileceği parayı Mavi Armağan olarak sunmak isteyen, bir İş Bankası'na uğrar... Sunacağı kimsenin adını, soyadını özel "ödeme çekii" ne yazdırır... Armağan etmeyi düşündüğü parayı yatırır... Özel zarfı içinde Mavi Armağan'ı alır.

Sunulan kimse, Mavi Armağan'ın ödeme çekii'ni dilediği İş Bankası'na getirir... Parasını gönlünce değerlendirir.

TÜRKİYE \$ BANKASI

"Paranızın, istikbalinizin emniyeti."

burg ve Batı Almanya'nın yer aldığı alan, Batı Alman Markı alanı görünümünde idi.

Sistemin yürümemesine sebep olarak, sistemin uluslararası dalgalı kur sistemi gelişmeleri sırasında kurulması, sistemde yer alan ülkelerin ekonomik ve para politikaları arasında gereken koordinasyonun kurulmaması ve bu çerçevede döviz kurlarını istikrara kavuşturmak için ödemeler dengesi problemleri ile karşılaşan ülkelere önemli miktarda kredi sağlanmaması gösterilebilir.

Daha sonra Amerikan yönetiminin parasal alandaki hareketsizliği, dalgalı kur sisteminin enflasyona yol açan bir etmen niteliğinde olması ve AET'nin dünyanın en önemli ekonomik bloku olarak uluslararası para alanında ağırlığını hissettirme isteği, AET ülkelerinin bu alanda harekete geçmelerine yol açtı. Almanya ve Fransa'nın isteğiyle Temmuz 1978'de Bremen'de yapılan AET Zirve Toplantısı'nda bir «Avrupa Para Sistemi»nin kurulması kararlaştırılmıştı. Böylece Avrupa Para Sistemi 13 Mart 1979'da faaliyete geçti.

Sistemde İngiltere ve Yunanistan dışındaki tüm AET ülkeleri (1 Ocak 1986'da Topluluğa tam üye olan İspanya ve Portekiz'i hariç tutarsak) yer almaktadırlar. Sistemde üye ülkelerin paraları arasındaki marj % 2,25'tir. İtalya için tolerans tanınarak bu oran % 6,0 olarak tespit edilmiştir. Ancak milli paralar için ayrıca ECU (Avrupa Hesap Birimi)'ya karşı marjlar saptanmıştır. Müdahale bu iki temelde de olabilmektedir. Sistem bu yönüyle «Tünelde Yılan Sistemi»nden farklıdır. Orada ECU yerine ABD Doları vardır. Ayrıca milli paraların ECU için marjları sistemde yer alan her

bir ülke için ayrı ayrı saptanmıştır. Buna ek olarak ECU için tespit olunan marjlar içinde ilgili ülkenin, aşılması durumunda müdahale etmek zorunda olduğu sapma eşikleri vardır. Bu eşiklere ulaşıldığı zaman ilgili ülkenin para idaresi müdahale ederek parasının durumunu düzenlemek zorundadır. Müdahale aracı olarak AET üyesi diğer ülkelerin paraları, ABD Doları kullanılabilir. Görüldüğü gibi müdahale yönünden Avrupa Para Sistemi «Tünelde Yılan Sistemi»nden daha sıkıdır.

Sistemin bir diğer yeni ve önemli özelliği de ileride AET içinde dolaşım aracı olarak kullanılmak istenen ECU'nun varlığıdır. Sistemde yer alan ülkeler dolar ve altın rezervlerinin % 20'sini ECU ile değiştirmişlerdir. «Swap Operations» adı verilen bu işlemler devamlı surette yapılmaktadır.

Sistemde, «Tünelde Yılan Sistemi»nden farklı olan nokta, ödemeler dengesi güçlükleri ile karşılaşan ve parası baskı altında olan ülkelere bol miktarda kredi temin edilebilmesidir. Ancak bu kredi kaynaklarının tahsisi için ilgili ülkenin ödemeler dengesini düzeltici iç ve dış politika önlemlerini alması konusunda taahhütte bulunması gerekmektedir.

Faliyete başladığından bu yana 7 yıl geçmesine rağmen, hiçbir ülkenin sistemden çıkmaması, sistemde yer alan ülkelerin paralarına istikrar kazandırması ve temel taşı olan ECU'nun uluslararası para piyasalarında resmi ve özel kullanımının hızla artarak ECU'nun dolar, sterlin ve mark'tan sonra bir rezerv aracı olarak kabul edilmesi, Avrupa Para Sistemi'nin başarıyla işlediğinin göstergeleri olarak kabul edilmektedir.

BEYNELMİLEL NORMLARA UYGUN
YÜKSEK KALİTELİ
MUHTELİF TİP VE ÇAPLARDA

devlet,
milli bankalar ve halk
iştirakinin kurduğu bir
sanayi müessesesi

**ÇELİK HALAT VE
TEL SANAYİİ A.Ş.**

- muhtelif tip vinç • asansör • sondaj • havalı nakliyat TELEFERİK-TELESİJ-TELESKI
- maden ihraç • dozer-ekreyper-ekakavatör • deniz DİKME-GERME-MANEVRA
- elektrik nakilleri topraklama • televizyon antenleri dikme HALATLARI
- yatak koltuk yaylarında • bisiklet jant TELLERİNDE
- yüksek rezistanslı ÇELİK TELLER

AYIN EKONOMİK OLAYLARI

DR. YILDIRIM KILKIŞ

1986 Yılına Başlarken

ZAMANIN durmayan akışı içinde bir yılı daha geride bırakarak 1986 yılına girmiş bulunuyoruz. 1986 yılının Türkiye'ye huzur, anlayış ve refah getirmesini, giderek artan istihdam sorununun hafiflemesini ve enflasyonun azalmasını temenni ediyoruz.

Her ülke gibi ülkemizin de pek çok sosyo-ekonomik sorunları olduğu bilinmektedir. Gerçekte sorunu olmayan ülke yoktur. İnsanlar yaşadıkça sorunları olacaktır; devletler, hükümetler, düşünürler, yazarlar ve konuşmacılar bu sorunları çözümlenecek görüş ve fikirleri ifade ederek, gerekli kararları alarak, toplumun ve fertlerin daha az sorunlar ile yaşamasını sağlamaya çalışacaklardır.

Özellikle ekonomik sorunların olumlu şekilde çözümlenmesinin en önemli şartı hiç şüphesiz mali imkânların varlığıdır. Bu imkânların sağlanması yanında eğitim imkânlarının varlığı da son derece gereklidir. Toplumun eğitim ve kültür düzeyi, hele toplumun sosyo-ekonomik kalkınmasına yararlı şekilde yönlendirilmiş eğitim imkânları, gelişmeyi hızlandıracak en önemli faktördür. Toplumsal kalkınma hızlı nüfus artışı ile değil; bilim, teknoloji ve sermaye araçlarının en iyi şekilde kullanılmasıyla sağlanabilir.

Özal Hükümeti'nin, Türkiye Cumhuriyeti'nde şimdiye kadar benzeri görülmemiş bir şekilde, devlete gelir sağlamaya yönelik tedbirlerle çalışmalarını sürdürdüğünü görüyoruz. Devletin gelirlerini yeni vergiler koyarak değil, vergi kaçaklarını önleyecek tedbirlerle sağlamanın en akılcı yol olduğu şüphesizdir. Derгимizin geçen sayısında belirttiğimiz vergilerle ilgili hazırlıklar sonuçlanmış, devletin 1986 Yılı Bütçesi T.B.M.M.'nden geçerek kanunlaşmıştır. 7 trilyon 252 milyar liralık bütçenin ülke sorunlarının çözümüne yararlı olmasını diliyoruz.

Vergi Kanunlarında Önemli Değişiklikler Yapıldı

Bazı vergi kanunlarında önemli değişiklikler yapan 3239 sayılı Kanun, 4.12.1985 tarihinde T.B.M.M.'nde kabul edilerek, 11 Aralık 1985 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanmıştır. 15 bölümden oluşan kanunun değişikliklerle ilgili olarak getirdiği yeni hükümlerin başlıcaları şunlardır:

- Birinci bölüm, 212 sayılı Vergi Usul Kanunu ile ilgili değişiklikleri kapsamaktadır. Buna göre, belge düzenine uymayanlar ve vergi kaçırıcılar, basın ve TRT yolu ile kamuoyuna açıklanacaklardır. Ayrıca, mal alımı-satımı ve hizmet ifası dolayısıyla vergi kesintisi yapmak ve vergi dairesine yatırmak durumunda

olanların, bu yükümlülüklerini yerine getirmemeleri halinde, alım-satıma taraf olanlar ve hizmetten yararlananlar, müteselsilen sorumlu sayılmaktadırlar. Maliye ve Gümrük Bakanlığı'na, bir takvim yılı içinde üç defa perakende satış fişi ya da fatura vermeyenlerin işyerlerini bir hafta kapatma yetkisi verilmiştir. Usulsüzlük cezaları artırılmıştır. Anılan kanunda yapılan en önemli değişikliklerden biri de, «Yeminli Mali Müşavirlik» mesleğinin ihdas edilmiş olması ve bununla ilgili hükümlerin getirilmesidir.

- İkinci bölüm, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ile ilgili değişikliklere ayrılmıştır. Bu arada telif haklarının satışı, devri, temlik veya kiralanması yolu ile elde edilen hâsılat Gelir Vergisi'nden istisna edilmiş, ancak % 25 tevkifata tabi tutulmuştur. Eğitim, öğretim ve sağlık hizmetlerinin işletilmesinden elde edilen kazançlar, Maliye ve Gümrük Bakanlığı'nın tespit edeceği esaslar dahilinde 5 yıl süre ile vergiden istisna edilmiştir. Gelir Vergisi dilimleri değiştirilmiştir. Yeni tarifeye göre gelirler; 3 milyon TL'ye kadar % 25, - 3 - 6 milyon TL % 30, 6 - 12 milyon TL % 35, 12 - 24 milyon TL % 40, 24 - 48 milyon TL % 45, 48 milyon TL'nin üzerindeki gelirler ise % 50 vergiye tabi olacaktır. Gelir ve Kurumlar Vergisi mükellefleri, ödedikleri KDV ya da Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi'nin yarısı kadar peşin vergi ödeyeceklerdir. Bakanlar Kurulu peşin vergi oranını sektörler itibarıyla sifıra kadar indirme yetkisini haiz olacaktır.

- Üçüncü bölüm'de, 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu ile ilgili değişiklikler verilmektedir. Kurumlar Vergisi'nin oranı % 40'tan % 46'ya çıkarılmıştır.

- Dördüncü bölüm, 2978 sayılı Ücretlilere Vergi İadesi Hakkında Kanun'da yapılan değişikliklerle ilgilidir. Kanunun adı «Vergi İadesi Hakkında Kanun» olarak değiştirilmiştir. Getirilen yeni hükümlere göre, bundan sonra vergi iadesinden ücretlilerin yanı sıra çiftçiler ile ticari ve mesleki kazanç sahipleri de yararlanabileceklerdir. Yeni vergi iadesi oranları ve dilimleri şöyledir: 30 bin TL'ye kadar % 20, 30 - 60 bin TL'ye kadar % 15, 60 - 100 bin TL'ye kadar % 10 ve 100 bin TL'den fazlası için % 5. Mesleki kazanç sahipleri için vergi iadesine esas miktar, bir önceki yıl ödedikleri net verginin onikide biridir.

- Beşinci bölüm, 492 sayılı Harçlar Kanunu ile ilgili değişiklikleri kapsamaktadır. Bu arada kadastro, tapulama, telsiz, trafik harçları artırılmıştır.

- Altıncı bölüm, 488 sayılı Damga Vergisi Kanunu ile ilgili değişikliklere ayrılmış, Bakanlar Kurulu'na vergi miktarlarını artırma ve tespit etme yetkisi verilmiştir.

- Yedinci bölüm'de, 210 sayılı Değerli Kâğıtlar Kanunu ile ilgili değişiklikler yer almaktadır. Değerli kâğıtlar tablosu yeniden düzenlenmiş ve kâğıtların bedelleri artırılmıştır.

- Sekizinci bölüm, 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu ile ilgili değişiklikleri kapsamaktadır. Bina vergisi oranı % 05'e, mesken vergisi oranı % 04'e yükseltilmiştir. Arsalar için vergi oranı % 06'dır. Bina ve arsa vergilerini toplama yetkisi belediyelere verilmiştir.

- Dokuzuncu bölüm'de, 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu ile ilgili değişiklikler verilmektedir. Bu arada Odalar ile Esnaf ve Sanatkâr Derneklerine

kayıt olma zorundaki mükellefler, serbest meslek erbabı ve motorlu araç sahipleri için olan vergi miktarları yeniden düzenlenmiştir.

- Onuncu bölüm, 3074 sayılı Akaryakıt Tüketim Vergisi Kanunu ile ilgili değişiklikleri içermektedir. Akaryakıt Tüketim Vergisi oranı % 6'dan % 9'a çıkarılmıştır.

- Onbirinci bölüm'de, 2380 sayılı Belediyelere ve İl Özel İdarelerine Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun ile ilgili değişiklikler yer almaktadır.

- Onikinci bölüm'de, 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu ile ilgili değişiklikler verilmektedir.

- Onüçüncü bölüm, kadrolar ile ilgilidir. Buna göre Maliye ve Gümrük Bakanlığı merkez ve taşra teşkilatına 25 bin kadro ilave edilmiştir. Bunların özellikle KDV ile ilgili çalışmalarına katılmaları öngörülmüştür.

- Ondördüncü bölüm, yürürlükten kaldırılan hükümleri;

- Onbeşinci bölüm, geçici hükümleri ihtiva etmektedir.

Katma Değer Vergisi Genel Tebliği

19 Aralık 1985 tarihli Resmi Gazete'de KDV ile ilgili iki genel tebliğ yayınlanmıştır. Birinci tebliğde, petrol arama faaliyetlerinin KDV'den muafiyeti ile ilgili noktalara açıklık getirilmektedir. Diğer tebliğ, KDV istisnası içinde yer alan ve yurt dışındaki müşterilere yapılan teslimler ile bunlara ilişkin hizmetlerin istisna işlemlerine değinmektedir.

Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği

4 Aralık 1985 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan genel tebliğde, Vergi Usul Kanunu'na göre mükellefler tarafından tutulacak müteharrik yapraklı defterlerin noterlerce tasdiki için yapılacak işlemler açıklanmaktadır.

İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yönetmeliği

18 Aralık 1985 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yönetmeliği ile menkul kıymetlerin alım-satımı yeniden düzenlenmiştir. Yeni yönetmelikle Borsa'da hisse senedi, tahvil ve menkul kıymetler pazarı kurulması kabul edilmiştir. Ayrıca menkul kıymetlerin borsa kotuna alınması ile ilgili esaslar açıklanmıştır. Yönetmelikte bunların dışında; müşteri emirleri, Borsa'da fiyatların belirlenmesi ve ilanı, menkul kıymetlerin bedellerinin Türk parası ile ödenmesi, uyuşmazlık ve disiplin konuları yer almaktadır.

Ambalaj Standardı Uygulaması Başladı

Perakende satışlarda ambalaj standardı uygulaması 2 Aralık 1985 tarihinde başlamış ve yeni ambalajların işaretlenmesi hususları açıklanmıştır. Ayrıca, 25 Aralık 1985 tarihinden itibaren «miadlı mallar» listesi de yayınlanarak yürürlüğe girmiş bulunmaktadır. Miadlı malların çoğunluğu gıda maddeleri ile antifriz ve pillerden oluşmaktadır.

Şeker İthalı Serbest Bırakıldı

Bakanlar Kurulu, şeker ithali konusunda Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.'ni görevlendirmiş bulunmaktadır. Daha önce ithal yetkisi Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nda idi.

Koç Amerikan Bankası Kuruldu

Merkezi İstanbul'da olmak üzere % 51'i Koç Holding A.Ş. ve diğer yerli ortaklara, % 49'u American Express I.B.C. ve diğer yabancı ortaklara ait olan Koç Amerikan Bankası'nın kurulması ile ilgili Bakanlar Kurulu kararı 10.12.1985 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. 11.12.1985 tarihli Resmi Gazete'de de, Koç Amerikan Bankası'nın kurulup bankacılık işlemlerine ve mevduat kabulüne ait iznin alınmasından sonra, American Express I.B.C.'nin Koç Amerikan Bankası'na devrine ait karar yayınlanmıştır.

Zamlar Birbirini İzliyor

Geçtiğimiz aralık ayında çeşitli ürün ve hizmet fiyatlarına değişik oranlarda zamlar yapılmıştır. Bunların bir kısmını kısaca belirtmekle yetiniyoruz :

- 8.12.1985 tarihinden itibaren köprü geçiş ücretlerine % 20 oranında zam yapılmıştır.

- T.C.D.D. Genel Müdürlüğü'nün 26 Aralık 1985 tarihinde yaptığı açıklamaya göre, Devlet Demiryolları'nda yolcu ve yük taşıma ücretlerine % 13 ile % 60 oranları arasında değişen zamlar yapılmıştır. Bu arada banliyö trenlerinde abonman bileti fiyatı 2.100.— TL'ye, normal yolcu bileti bedeli ise 70.— TL'ye çıkarılmıştır. Zamdan önce yolcu bileti bedeli 50.— TL idi. Tren yolcu ve yük zamlarının akaryakıt, kömür, yağ, ray demiri ve diğer malzemelerdeki artışlardan kaynaklandığı belirtilmiştir.

- SEKA Yönetim Kurulu 26 Aralık 1985 tarihinde yaptığı toplantıda, karton ve kâğıt fiyatlarının % 2 ile % 10 oranları arasında artırılmasına karar vermiştir. Bu arada gazete kâğıdının fiyatı % 7.6 oranında artırılmıştır. Bazı kâğıt türlerinin eski ve yeni fiyatları (KDV hariç Ton/TL) ile yapılan zamların oranları şöyledir :

Kâğıt Cinsi	Eski Fiyat	Yeni Fiyat	Zam (%)
Gazete Kâğıdı (51-54 gr)	238.000.—	256.000.—	7.6
3. Hamur Kâğıt	238.000.—	256.000.—	7.6
Sarı Defter Kâğıdı (60 gr)	282.000.—	310.000.—	9.9
1. Hamur Kâğıt	500.000.—	550.000.—	10
2. Hamur Kâğıt	313.000.—	344.000.—	10
Kraft Torba	275.000.—	293.000.—	6.5
Dosyalık Karton	213.000.—	220.000.—	3.3

- Akaryakıt fiyatları 26 Aralık 1985 tarihinden başlayarak yeniden ayarlanmıştır. Böylece, Özal Hükümeti'nin işbaşına geldiği tarihten bu yana petrol ürün-

lerinin fiyatlarına 16 ncı zam yapılmış bulunmaktadır. Eski ve yeni fiyatlar (Litre/TL olarak) şöyledir :

	Eski Fiyat	Yeni Fiyat	Zam (%)
Normal Benzin	261.—	280.—	7.2
Süper Benzin	280.—	300.—	7.1
Motorin	184.—	200.—	8.7
Fuel-Oil	120.—	129.—	7.5
Tüpgaz (12 Kg/Adet)	2.600.—	2.800.—	7.6

• Şeker fiyatları 26 Aralık 1985'ten itibaren artırılmıştır. Aşağıda eski ve yeni fiyatlar (Kg/TL ve fabrika çıkışlı olarak) verilmektedir. Şekerin perakende fiyatları belediyelerce saptanmaktadır.

	Eski Fiyat	Yeni Fiyat	Zam (%)
Kristal	150.—	190.—	26.6
Rafine	185.—	230.—	24.3
Torbada Küp	195.—	245.—	25.6
Kutuda Küp	200.—	250.—	25

• 1985 yılının son zammı Türkiye Denizcilik İşletmeleri tarafından yapılmıştır. Şehir Hatları vapurları yolcu biletlerine % 30, Denizyolları vapur biletlerine ise % 70'e kadar varan zamlar yapılmıştır. Örneğin, Şehir Hatları vapurlarında 70.— TL olan en kısa hat bilet bedeli 90.— TL'ye çıkarılmıştır. Karadeniz hattı feribotlarında 50.000.— TL olan kamyon taşıma ücreti 85.000.— TL'ye çıkarılmıştır.

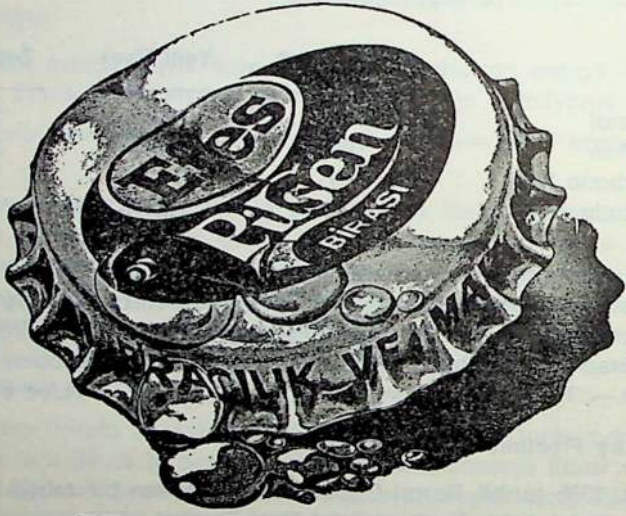
Çimento Satış Fiyatları Serbest Bırakıldı

6 Aralık 1985 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan bir tebliğ ile, her türlü çimentonun yurt içi satış fiyatı serbest bırakılmıştır.

Sayın Okurumuz,

1986 yılı abonенizi yenilediniz mi?

Bekliyoruz...

**"BİRA"
BU KAPAĞIN
ALTINDADIR.**

1957' den beri

“ENKA”

Enka İnşaat, 25 yıllık yaşamında
gerçekleştirdiği dev eserler
ve ulaştığı yüksek teknoloji ile
bugün dünyanın en büyük inşaat şirketleri arasındadır.

Enka İnşaat, uluslararası alanda
Türk girişimciliğinin yüz akıdır.

ENKA

İnşaat ve Sanayi A.Ş.

Balmumcu - Beşiktaş, İstanbul - TURKEY

Tel.: 66 22 15 Telex : 26 490 enas tr 26 139 pıma tr.

